

מתווכרים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

חדש בהיכל <<<

אוצר כתבי המגיד ויקרא

אוצר כתבי המגיד הקדוש רבי דב בער ממעזריטש זיע"א, ילקוט ומאסף כל המאמרים שנאמרו מפה קדשו ונכתבו ע"י תלמידיו בספריו הקדושים: מגיד דבריו ליעקב, אור האמת, אור תורה, כתבי קודש, ליקוטי אמרים, ליקוטים יקרים, שמועה טובה, דרכי ישרים, דברות המגיד וכתבי יד שונים. מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, עם ביאור משולב בתוך דבריו הקדושים עם הערות וצייונים. עם מבוא מורחב לתורתו.

חנוכת התורה המבואר

חנוכת התורה המבואר להרה"ק רבי העשיל מקראקא זיע"א, מהדורה מבוארת בביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצייונים, הספר כולו נערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, ונוספו כותרות משנה לכל קטע, עם פרקי תולדות ומפתחות.

תניא ביאור משולב ח (פרקים חו-נג)

'ליקוטי אמרים תניא' להרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א, במהדורה חדשה ומפוארת. עם ביאור משולב בתוך דברי רבינו המחבר זיע"א, כדי להועיל להבנת הדברים, ובתוספת צייונים והרחבות. עם ילקוט ביאורים נרחב פירושים והוספות לדבריו הק'. כל הספר הוגה עפ"י דפוסים ישנים, עם הוספות ותיקונים רבים. נסדר מחדש, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, כותרות לכל קטע. כל אלו נסדרו בכלי מפואר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

האור החיים הק':
למה אברהם אבינו לא הקריב את קרני האיל? | עמ' ב'

פניני אביר יעקב: | עמ' ה'

סוד החברותא שזכו ב-1,500 דולר בכיפוף ידיום בנחת

עמ' ו'

האם נכון אצל כמה רבנים כדי לתת להם מעות? | עמ' ח'

גליון רפ"א
פר' ויקרא
תשפ"ו

פנינים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע פנינים נחמדים ואמרות

לא הלך לבית הכנסת ונטרפה הבהמה

אדם פי יקריב מקם (א. ב.).

סיפר הגאון רבי משה כהנא אבד"ק גיביטש זצ"ל:

מעשה בא לידי שבאתי ליישוב אחד, והיה שם מנין בצמצום והתארחתי אצל הפרנס שהיה ג"כ קצב, ושחט בהמתו בזמן התפילה. והפצרתו בו לילך לבית הכנסת, ואמר שרוצה לבדוק הבהמה להכינה לכבודי לאכול ממנה בלילה. ואמרתיו לו אם תבדוק בשעה שהציבור מתפללים, הבהמה היתה טריפה ואין אנחנו יכולים לאכול ממנה בלילה. והיה זה כמשחק בעיניו.

וכשבאתי מבית הכנסת צועקת עלי נוות ביתו שקללתי הבהמה שלה. ואמרתיו לה לא אני גרמתי וקללתי להטריף הבהמה שלכם, אלא דעו כי רובא דרובא אם אין הולך לבית הכנסת בהמה שלו תהיה טריפה. כי ה' יתברך משלם לו מדה כנגד מדה דכתיב 'אדם כי יקריב מקם' קרבן' ובזמן שהיה בית המקדש קיים היה צריך להביא חטאתו לבית המקדש לכפר על חטאיו, ואם לא היה מביא קרבנו לבית המקדש היה חוץ למקומו והיה טריפה, ועכשיו קרבן הכנסת הוא המקדש והתפילה במקום קרבן, ואם אינו מתפלל בבית הכנסת הבהמות שלו יהיו ג"כ טריפה, מ'דה כנגד מ'דה זה ר"ת מ"כ"ם.

(ספר דרך משה נדפס שנת תרנ"ט, בתוך ספר הגן ליום התשיעי הובא בספר אוצר אמרים בפרשתנו)

תירצו של הרה"ק רבי בעריש מביאלע מדוע צריך פסוק למליחת קרבנות בשבת

על פל קרבנות תקריב מלח (ב. ג.). דרשו חז"ל (מנחות כא. א.) 'תקריב' ואפילו בשבת.

כתב בשו"ת עני בן פחמא (או"ח סי' טז) בזה הלשון: בעת שהיה אדמו"ר רבי דוב בעריש זצללה"ה מביאלע עם אדמו"ר מהר"מ מווארקא זצללה"ה בקאצק בשבת קודש, שלח הרה"ק מקאצק לקרוא את הרה"ק מביאלע לחדרו הק' בשבת קודש בבוקר בשעת שתיית הקאווע עם כל גדולי תלמידיו, [שהיה דרכו בקודש של הרבי מקאצק לדבר עמהם אז בלימוד התורה בחידוד של לפולין], והקשה אז הרבי מקאצק למה לי קרא ד'תקריב' לאשמעינן דמליחת קרבנות דחי שבת, הלא קיימא לן (ראה שבת עה. ב) דאין עיבוד באוכלין, וכל אחד מתלמידיו היו אומרים תירוצים.

אח"כ אמר להרבי מביאלע זצללה"ה שהיה אז אברך צעיר די יונגער-מאן וואס זאגסט-דו, והשיב זי קושיא זו איתא במשנה למלך (פרק יא מהלי שבת הלכה ה), אבל לא קשה כלל, כי

קרבנות שבת היו עולות, והראש לא היה בכלל הפשט וניתוח, והיו מולחין על העור [שיש בו משום מעבד].

ואמר הרבי מקאצק לכל גדולי תלמידיו בזה"ל "זענט עטץ אזוי הייסט געלערנט". כך סיפר אדמו"ר זצללה"ה מביאלע ז"ע לפני החסידים שלו, כמה שנים אח"כ, כאשר נעשה רבי. עכ"ל.

(שו"ת עני בן פחמא או"ח סי' טז - וראה באריכות בקובץ התורני ישמח ישראל - כרך יג)

קרבן על קרבן

ואם לא תגיע ידו די שיה והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה לה' אָחָד לְחַטָּאת וְאָחָד לְעֹלָה (ו. ה.).

מקשים למה העני מביא שתי תורים והעשיר רק קורבן אחד? ולמה אחד לחטאת ואחד לעולה?

ההסבר הוא, עני שבא אל המקדש עם התורים, ורואה שם את העשיר עומד עם קרבן בהמה, מהרהר העני בלבו, והוא מלא תרעומת על גורלו הדל, שגם במקום הקודש מעודף העשיר על העני, הרי חטאם היה שווה ולמה יוכר שוע לפני דל? - ולכן צריך העני גם קרבן עולה המכפרת על הרהורי הלב.

ובזה יש להבין, מדוע בדלי דלות, די לעני בקרבן אחד, במנחה, לפי שהתרעומת ישנה רק לזה אשר אינו רחוק הרבה מדרגת העשיר ומתקנא בו, אבל בדלי דלות, לעני ירוד, עני שבעניים מגודל שפלותו אינו מקנא כלל, פשוט אינו מעיז להשתוות לעשיר, ושמה בחלקו הירוד, ולעצם החטא די לו בקרבן אחד.

(תורת צבי להגיד נחום צבי פרנקל - נדפס שנת תפ"ח בפרשתנו)

טעם גן עדן בקרבן מנחה

וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה לַה' (ב. א.).

מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו (רש"י).

נבאר על פי מעשה, אשר סיפר הגה"ק בעל ה'דרכי תשובה' זיע"א. בסוף ימי הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א כמעט שלא היה אוכל כלל. פעם אחת בא לפניו בנו הרה"ק רבי אלעזר זיע"א, והתחנן לפניו לשמור על בריאותו. אולם רבינו נענה ואמר: "ומה אעשה וגופי אינו יכול לסבול מאכלים גשמיים. אלא שאם היו מביאים לי מן ה'טייגעל יאך' - מין מרק עם בצק בתוכו שאכלתי בקרעטשמע' (אכסניה) פלוגית, אז ודאי הייתי אוכל".

לאחר שנסתלק האב הגדול מן העולם, נסע רבי אלעזר לאותה האכסניה, וכשהגישו לו מן

כִּי יָגַעַת בְּיִשְׂרָאֵל:

מה הסיכוי שאבא יגיע מירושלים ב-2 בלילה בדיוק כשאתה לכוך מאחורי ארון פינת? סיפורו המדהים של ר' רפאל הורוויץ על הנס בערב פסח, ואיך "השלכת יהב" אמיתית גורמת לכל חלקי הפאזל להתחבר בשנייה אחת של חסד.

מספר הר"ר רפאל הורוויץ מביתר:

מוצאי שבת פרשת תזריע, בעיצומם של ימי ערבי פסחים אשתקד. החלטנו שהפעם אנחנו לא מתפשרים על הניקיון היסודי והזמנו בחור שיסייע לנו במשימות הקשות. המוקד היה חדר השינה: ארון פינתי עצום מימדים שעמד שם סבל מבעיית עובש קשה מאחוריו, והחלטנו שהגיעה העת לרוקן אותו, להזיז אותו מהקיר ולטפל בשורש הבעיה אחת ולתמיד.

אלא שהארון היה כבד בצורה בלתי רגילה, גם כשעמד ריק לחלוטין. השעה הלכה והתאחרה, הבחור שהזמנו כבר היה חייב ללכת, והוא הציע פתרון: לפרק את הארון לחלקים כדי להקל על המשקל. הוא סייע לי לפרק את החלק הראשון ומיהר לדרכו. "מכאן כבר אסתדר עם בני הבית", חשבתי לעצמי, והמשכתי במלאכה.

השעה כבר הייתה 1:30 בלילה. הצלחתי להזיז את רוב החלקים, ונותר רק ה"לב" של הארון - החלק הפינתי, המאסיבי והכבד מכולם. ניסיתי למשוך אותו בכל כוחי, ואז, בבת אחת, זה קרה: החלק התחתון קרס תחת העומס. מצאתי את עצמי עומד חסר אונים, כשהארון המפורק נשען על הקיר בזווית מסוכנת, מאיים לקרוס עלי בכל רגע. הבית נראה כמו שדה קרב: תכולת הארון מפוזרת בסלון, החדר הפוך לגמרי, ואני לכוך מאחורי ארון שאיני מסוגל להרים חזרה.

רעייתי ניסתה לעזור, אך הכובד היה מעל לכוחותינו. בתושייה של רגע נזכרנו בשאריות של קרשים לייסטים מהסוכה שנמצאים בחצר מחוץ לדירה. הרעיון היה להשתמש בהם כמעין תומכות כדי לייצב את הארון. רעייתי יצאה להביא אותם, ובחפזונה השאירה את דלת הבית פתוחה לרווחה - התנהגות ממש חריגה אצלה, אשר התבררה כחוליה הראשונה בשרשרת של ניסים.

היא שבה לחדר עם הקרשים, אך המצב נותר בעינו: לא הצלחתי להרים את גוף הארון אפילו בסנטימטר כדי להשחיל אותם מתחתיו. זקוק הייתי נואשות לעוד זוג ידיים גבריות וחזקות.

באותם רגעים עטפה אותי תחושת חוסר אונים מוחלטת. באישון לילה, אני עומד מיוזע ורועד מאחורי משקל אדיר המאיים להתמוטט, ואין נפש חיה שיכולה לבוא לעזרתי. מתוך המצוקה הזו התפרצה ממני תפילה אמיתית שמעולם לא התפללתי כמותה. זעקתי בתוכי, בלי קול אך בכל הכוח: "בורא עולם, רק אתה יכול לעזור לי עכשיו! באמת רק אתה! מה אני עושה? אבא תעזור לי!". הרגשתי באותן שניות איך באמת אני משליך את כל יהי רק על אבינו שבשמים.

לא חלפה דקה, ואני שומע קול של גבר בפתח הבית. רעייתי צועקת לו: "תיכנס, תיכנס מהר, בוא לכאן!". הייתי בטוח שאני הווה. לרגע חשבתי שאולי זהו חמי המתגורר בבית, למרות שלא היתה לו שום סיבה להגיע באמצע הלילה. אבל אז נגלה לעיני הבלתי יאומן: זה היה אבא שלי, שהגיע מירושלים! שטים בלילה! לא פחות ולא יותר!

עוד לפני שהספקתי לעכל את הופעתו של "אליהו הנביא" הזה, שמעתי את עצמי זועק אליו: "אבא, מהר, תעזור לי להרים!". תוך חצי דקה הרמנו את הארון יחד, הקרשים הושחלו, ותוך דקות ספורות הכל עמד יציב ובטוח.

כשהתנשמנו לרווחה, שאלתי בתדהמה: "אבא, איך הגעת לכאן בשעה כזו?". התברר שהורי הגיעו מירושלים לביתר כדי לסייע בידה של אחותי שעברה דירה. הם בכלל לא תכננו לעבור דרכנו, ולא היה להם טלפון זמין, כך שגם לו הייתי מנסה להשיגם, לא היה מענה... הייתה להם חבילת בגדים עבורנו, ואמי ביקשה מאבא "רק להניח אותה ליד הדלת ולהמשיך בנסיעה", כי השעה מאוחרת מאוד.

כאן נחשפה מסכת של השגחה פרטית לפרטי פרטים: רעייתי פתחה את הדלת חצי דקה קודם לכן ולא סגרה אותה. אבא שלי, שראה דלת פתוחה לרווחה באמצע הלילה, נבהל מעט והחליט להציץ פנימה. הוא ראה את הבלגן בסלון והתלבט אם להיכנס - דבר שכלל אינו אופייני לו, בפרט כשאמא ממתנה ברכב והם ממהרים. בדיוק באותה שנייה בתי, שהיתה היחידה שטרם נרדמה, הבחינה בו וצעקה לאמה: "זיידע הגיע!". רעייתי לא האמינה, אך הילדה התעקשה: "אני אומרת לך, זיידע כאן!".

כל הפאזל התחבר ברגע אחד מדויק. התזמון של השניות, הדלת שנשארה פתוחה בניגוד לכל הרגל, העובדה שהם היו בביתר ללא טלפון, וההחלטה של אבא להיכנס פנימה - הכל התמוזג כתשובה ישירה לתפילה שיצאה מעומק הלב. באותו לילה למדתי בדרך המוחשית ביותר: כשיהודי נשען באמת ובתמים רק על הקדוש ברוך הוא, הישועה יכולה להיכנס דרך הדלת תוך פחות מדקה. והעיקר - זו אחת הפעמים שהתפללתי באמת מעומק ליבי בידיעה גמורה ומוחלטת שאין לי שום פתרון רק להישען על הקב"ה.

(גל' בטחוני בצורי להרב מרדכי הכהן מלאכי שליט"א)

לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ:

הוא הרגיש שקוף ומיותר בעולם, עד שהגיע טלפון אחד מהשכן שביקש ממנו להשלים מניין. סיפור מרטיט על הכוח של "להיות נצרך" ועל המסר משמיימים שהגיע בדיוק ברגע של ייאוש: "אתה לא לבד!".

ברוך ה', נולד לי נכד למזל טוב. ההתרגשות גדולה, וההתארגנות רבה. בתי היולדת הגיעה לנוח בביתנו עם התינוק שעדיין אין לו שם. חתני ביקש את רשותי לארגן מניין אצלנו בבית. שיתפתי עמו פעולה, הוא ארגן חצי מניין ואני הבאתי עוד חצי, וכך הגיעו לביתנו שמונה יהודים מלבדנו, והתפללנו ערבית.

למחרת פגש אותי אחד מבאי המניין המצומצם והמדויק, ואמר לי: "יישר כוח!".
"על מה?"
"על שקראת לי למניין".

חשבתי שהוא התבלבל. היה מן הראוי שאני אומר לו יישר כוח, באמת יפה מצידו שהוא נענה לבקשתי והגיע. "נראה לי שאני זה שצריך להודות לך", הבעתי את תמיחתי.

"לא, לא. לא התבלבלתי. תקשיב טוב: אתמול היה לי יום קשה. בעבודה הסתבכו כמה דברים, עוד כמה קשיים תפסו אותי בהמשך, פגשתי בתקלה אחרי תקלה, הייתי ממש מוכה וחבול, ולעת ערב הרגשתי כי אפסו כוחותיי. מחשבות של ייאוש החלו לכרסם בי: מה אני עושה כאן בעולם, מי זוכר אותי בכלל, ואיך אני מתמודד עם כל התיקים שלי..."

ואז, בזמן שאני פונה לאכול ארוחת ערב, אני מקבל ממך טלפון, ואתה שואל אותי האם אני רוצה להשלים מניין. האם שיכולתך לשער מה הטלפון שלך עשה לי? פתאום הרגשתי שדש חדש זורם בעורקיי. באותם רגעים הבאת לי דרישת שלום מריבוננו של עולם: מסר שבלעדיי אי אפשר, שצריך אותי, ושבזכות שאני אגיע אליכם הביתה, תשרה שכניה ויוכלו לומר קדיש וברכו. ממש יכולתי לשמוע את המסר: 'אתה לא לבד בעולם!' הטלפון שלך היה כמו מים קרים על נפש עייפה!"

(גל' השגחה פרטית)

יִקְרָא אֶל מִשָּׁה:

"יהודי אף פעם אינו בודד": הוא הגיע אל הרבי מאפטא כשהוא מרגיש אבוד ורוחוק, מבקש רק פתח קטן של נחמה. גילוי נפלא על אהבת ה' שאינה פוסקת לעולם, וכיצד הידיעה שבאור עולם נמצא עם האדם בכל מקום, חילצה חסיד מלב הסכנה והשיבה את השלווה לנפשו.

אדם אחד שנכשל רח"ל בעבירות חמורות נכנס פעם אצל הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא ז"ע, (ימא דהילולא קדישא ה' ניסן) ובכה לפניו על שפל מצבו, ואמר לו שהוא כבר מיואש לגמרי מעצמו ואין לו עוד תקוה, כי עבר כבר על כל עבירות שבעולם ונשתרש בחטא ואינו מאמין שיוכל עוד לשוב בתשובה. נענה הרה"ק מאפטא ואמר לו: 'בפסוק (איכה ה כא) 'השיבנו ה' אליך ונשובה בחדש ימינו כקדם' מרומז שלא ידח ממנו נדח ויש כח ביד כל אחד ואחד באשר הוא לשוב בתשובה שלימה אליו יתברך, כי הנה קד"ם ראשי תיבות 'קין, דוד, מנשה', שכל אחד מהם עשה תשובה על עבירה חמורה אחרת ונתקבלה תשובתו, קין עשה תשובה על שפיכות דמים, דוד עשה תשובה על גילוי עריות, ומנשה עשה תשובה על עבודה זרה, וזה מורה שאף מי שעבר על עבירות חמורות ביותר אין לו להתייאש כלל וכלל אלא יעשה תשובה ויתרצה לפני בורא'. ע"כ.

הרי לנו לימוד גדול שאין מקום ליאוש כלל ברוחניות גם אם נתרחק האדם מאוד מאוד, וגם בעניני גשמיים כן הוא, כאשר מסופר על חסיד אחד שנסע להרה"ק מאפטא ז"ע וכשרצה לחזור לביתו הלך לקחת ממנו ברכת פרידה, ובעודו עומד מחוץ לחדר שמע איך שאשה מרת לב בוכה לפני הרה"ק ומספרת לו שנשארה גלמודה בעולם ואין מי שיעזור לה ויתמוך בה, והרה"ק ניחמה בדברי חיזוק ואמר לה כדברים האלה: 'יהודי אף פעם אינו בודד, בכל מקום שהוא נמצא הקדוש ברוך הוא עמו!', הדברים נכנסו בלבו היטב, ולאחר מכן נטל ברכת פרידה מרבו ויצא לדרך.

באמצע הדרך בעודו עובר בגפו בעיר עבות ראה פתאום חבורת גזלים הקריבה ובאה כנגדו, אימה ופחד נפלו עליו וכמעט שלא פרחו נשמתו מקרבו מרוב חלחלה, פתאום עלו במוחו דברי הרה"ק 'יהודי אף פעם אינו בודד! בכל מקום שהוא נמצא הקדוש ברוך הוא עמו! והרגשה של חיזוק ובטחון ירדה עליו, הוא נטל בידו את הרצועה של הסוסים והתחיל לנפנף בה כנגד הגזלים תוך שהוא צועק ומרעים עליהם בקולו: 'הרבי אמר שיהודי אף פעם אינו לבד, ובכל מקום שהוא הקדוש ברוך הוא עמו!', כך חזר וצעק עליהם כמה פעמים עד שנפל עליהם פחד גדול וברחו משם כולם.

נמצא שגם בעניני גשמיים אין לו לאדם להתייאש כלל, שהרי בכל מקום שנמצא הקדוש ברוך הוא עמו. ויש לרמוז זה בפרשתו, דהנה 'יאוש' בגימטריא 'ויקרא', ויש לומר שלכן האות א' שבתביבה היא אלף זעירא, לרמז שכיון שזוכה האדם לקריאה של חיבה של מאת הקדוש ברוך הוא שקורא אליו בכל יום 'שובו בנים שובבים', והוא צופה עליו ונמצא עמו בכל מקום שהוא, נחסר את אחד ושוב אינו בגימטריא יאוש, ואין לו לבוא לידי יאוש כלל וכלל. (הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א - גיליון המאיר)

וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב:

קולו היה עבה וצרוד, והמתפללים נמלטו מהמקום בזה אחר זה, עד שנותר רק יהודי אחד שביקש לשמוע עוד. סיפור מרטיט על עדינות נפשו של רבי איסר זלמן מלצר, שוויתר על שעות של לימוד תורה רק כדי לא לשבור לב של יהודי פשוט.

יהודי נרגש עמד לבדו מול תיבת החזן ונשא את קולו ברמה. קולות השירה והזמרה של תושבי השכונה שזה מכבר התכנסו בביתם לסעודת השבת, חדרו לבית הכנסת דרך החלונות המקומרים, והתמזגו בחלל עם קולו של החזן. מפעם לפעם נושא היה החזן את קולו ברמה ופורש את ידיו לצדדים בתיאום מושלם לכוננות התפילות שיצאו מפיו.

"נשמת כל חי תברך את שמך", נשמעה אנחת רוחה בקולו. מאז ומתמיד נוהג היה לומר לעצמו מילות תפילה זו, לאחר השמעת קטע ארוך וקשה. מילותיה היפות של התפילה הביאו מרגוע לנפשו.

"אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו" ניגן החזן בעליצות. לא קשה היה להבחין כי הוא מתכוון לקולו האדיר וללשונו המתרוננת בחדווה.

על פי תנועותיו המחושבות ניתן היה להבחין כי נמנה הוא על גדולי החזנים. בתחילת "קדושה" רעם קולו האדיר ומילא את הפינות ואת הסדקים בבית הכנסת, ובקול חוצב יצאו מפיו המילים "נקדישך! ונעריצך!" תוך הפסקה דרמטית בין מילה למילה, כדי להדגיש את עוצמת הקדושה וההערצה.

לקראת סיום "קדושה" נעצמו עיניו, ובעודו מרכין את ראשו בעצב הסתלסלו באיטיות מילות התחינה במעד טלית הצמר. בכשרון רב הצליח החזן לשלב תוגה ותחינה בהשמעת קול דקיק, כאשר על עיניו ניכר כי הוא מתכוון לבטא ברגע זה את בקשתו של עם שלם מזה אלפי שנים: "מתי תמלוך בציון? בקרוב!".

צעדים ספורים מאחורי החזן עמד יהודי זקן עטור טלית, והשמיע קולות התפעלות נרגשים מן הניגונים ומן הסלסולים שעלו מקידמת בית הכנסת. הוא, ומלווהו, והחזן, היו היחידים ששהו בבית הכנסת. מעולם לא תפסה החזנות בלבו מקום של כבוד, אך הפעם היו פני הדברים שונים לחלוטין. "על בין אדם לחבירו, אפילו אין יום הכיפורים מכפר" לאט היהודי הזקן למלווהו, והמשיך להשמיע קולות הערצה לנגינתו של החזן. כבר מספר שעות שקולו של החזן נישא ברמה בבית הכנסת. לא הכל חיבבהו. היה זה יהודי גבה קומה. כתפיים חסונות וגבינות עבות השלימו את דמותו המאיימת. מאז ומעולם סבור היה הלה כי אין חזן כמוהו בכל הארץ. בכל הזדמנות שהתרגשה בפניו היה 'ניאות' להשמיע "קטעי חזנות" למורת רוחם של האנשים שנקלעו לסביבתו. "קולו עבה כמותניני" הגדיר פעם יהודי שגון את ה"חזן", שלא אבה להשכיל, כי עם קול עבה וצרוד כשלו ייטיב לעשות אם ישמיע את קולו בעליה לתורה ותו לא.

בשבת זו חל ה"אראציט" של אמו, ולגבאי לא נותרה ברירה אלא למלא את בקשתו לעבור לפני התיבה. כבר בליל שבת זכו שכניו לשמוע את החזן הדגול מתכוון בדחילו ורחימו להופעתו הגדולה בבית הכנסת. שוב ושוב היה מגביה את קולו האדיר ולאחר מכן שואל את בני ביתו "הפעם היה יותר טוב, לא כך?"

כאשר אחז החזן בתפילת "קוה אל ה'", לא נותר איש בבית הכנסת... המתפללים נפלטו בזה אחר זה מבית הכנסת. אלו שמקום ישיבתם סמוך לתיבת החזן, נמהרו החוצה בחופזה ושפשפו את

צדעיהם ספורים מאחורי החזן עמד יהודי זקן עטור טלית, והשמיע קולות התפעלות נרגשים מן הניגונים ומן הסלסולים שעלו מקידמת בית הכנסת. הוא, ומלווהו, והחזן, היו היחידים ששהו בבית הכנסת. מעולם לא תפסה החזנות בלבו מקום של כבוד, אך הפעם היו פני הדברים שונים לחלוטין. "על בין אדם לחבירו, אפילו אין יום הכיפורים מכפר" לאט היהודי הזקן למלווהו, והמשיך להשמיע קולות הערצה לנגינתו של החזן. כבר מספר שעות שקולו של החזן נישא ברמה בבית הכנסת. לא הכל חיבבהו. היה זה יהודי גבה קומה. כתפיים חסונות וגבינות עבות השלימו את דמותו המאיימת. מאז ומעולם סבור היה הלה כי אין חזן כמוהו בכל הארץ. בכל הזדמנות שהתרגשה בפניו היה 'ניאות' להשמיע "קטעי חזנות" למורת רוחם של האנשים שנקלעו לסביבתו. "קולו עבה כמותניני" הגדיר פעם יהודי שגון את ה"חזן", שלא אבה להשכיל, כי עם קול עבה וצרוד כשלו ייטיב לעשות אם ישמיע את קולו בעליה לתורה ותו לא.

בשבת זו חל ה"אראציט" של אמו, ולגבאי לא נותרה ברירה אלא למלא את בקשתו לעבור לפני התיבה. כבר בליל שבת זכו שכניו לשמוע את החזן הדגול מתכוון בדחילו ורחימו להופעתו הגדולה בבית הכנסת. שוב ושוב היה מגביה את קולו האדיר ולאחר מכן שואל את בני ביתו "הפעם היה יותר טוב, לא כך?"

כאשר אחז החזן בתפילת "קוה אל ה'", לא נותר איש בבית הכנסת... המתפללים נפלטו בזה אחר זה מבית הכנסת. אלו שמקום ישיבתם סמוך לתיבת החזן, נמהרו החוצה בחופזה ושפשפו את

צדעיהם ספורים מאחורי החזן עמד יהודי זקן עטור טלית, והשמיע קולות התפעלות נרגשים מן הניגונים ומן הסלסולים שעלו מקידמת בית הכנסת. הוא, ומלווהו, והחזן, היו היחידים ששהו בבית הכנסת. מעולם לא תפסה החזנות בלבו מקום של כבוד, אך הפעם היו פני הדברים שונים לחלוטין. "על בין אדם לחבירו, אפילו אין יום הכיפורים מכפר" לאט היהודי הזקן למלווהו, והמשיך להשמיע קולות הערצה לנגינתו של החזן. כבר מספר שעות שקולו של החזן נישא ברמה בבית הכנסת. לא הכל חיבבהו. היה זה יהודי גבה קומה. כתפיים חסונות וגבינות עבות השלימו את דמותו המאיימת. מאז ומעולם סבור היה הלה כי אין חזן כמוהו בכל הארץ. בכל הזדמנות שהתרגשה בפניו היה 'ניאות' להשמיע "קטעי חזנות" למורת רוחם של האנשים שנקלעו לסביבתו. "קולו עבה כמותניני" הגדיר פעם יהודי שגון את ה"חזן", שלא אבה להשכיל, כי עם קול עבה וצרוד כשלו ייטיב לעשות אם ישמיע את קולו בעליה לתורה ותו לא.

בשבת זו חל ה"אראציט" של אמו, ולגבאי לא נותרה ברירה אלא למלא את בקשתו לעבור לפני התיבה. כבר בליל שבת זכו שכניו לשמוע את החזן הדגול מתכוון בדחילו ורחימו להופעתו הגדולה בבית הכנסת. שוב ושוב היה מגביה את קולו האדיר ולאחר מכן שואל את בני ביתו "הפעם היה יותר טוב, לא כך?"

כאשר אחז החזן בתפילת "קוה אל ה'", לא נותר איש בבית הכנסת... המתפללים נפלטו בזה אחר זה מבית הכנסת. אלו שמקום ישיבתם סמוך לתיבת החזן, נמהרו החוצה בחופזה ושפשפו את

צדעיהם ספורים מאחורי החזן עמד יהודי זקן עטור טלית, והשמיע קולות התפעלות נרגשים מן הניגונים ומן הסלסולים שעלו מקידמת בית הכנסת. הוא, ומלווהו, והחזן, היו היחידים ששהו בבית הכנסת. מעולם לא תפסה החזנות בלבו מקום של כבוד, אך הפעם היו פני הדברים שונים לחלוטין. "על בין אדם לחבירו, אפילו אין יום הכיפורים מכפר" לאט היהודי הזקן למלווהו, והמשיך להשמיע קולות הערצה לנגינתו של החזן. כבר מספר שעות שקולו של החזן נישא ברמה בבית הכנסת. לא הכל חיבבהו. היה זה יהודי גבה קומה. כתפיים חסונות וגבינות עבות השלימו את דמותו המאיימת. מאז ומעולם סבור היה הלה כי אין חזן כמוהו בכל הארץ. בכל הזדמנות שהתרגשה בפניו היה 'ניאות' להשמיע "קטעי חזנות" למורת רוחם של האנשים שנקלעו לסביבתו. "קולו עבה כמותניני" הגדיר פעם יהודי שגון את ה"חזן", שלא אבה להשכיל, כי עם קול עבה וצרוד כשלו ייטיב לעשות אם ישמיע את קולו בעליה לתורה ותו לא.

אוצר כתבי המגיד

להדה"ק המגיד הגדול
רבי דב בער מחעזריטש
זיע"א

עם ביאור משולב

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

פנינים על הפרשה:

תמימי דרך ההלכים בתורת ה'. ובא לומר אף על פי ש'הלוך ילך' בתשובה ותורה ומעשים טובים, מי שמשך זרעו והשחיתו צריך להיות יבכה נשא, דהינו שיוסיף עליו על ומשאווי הבכי, דזהו תקון גדול מדה כנגד מדה, יבואו מים רותחים של דמעות ויכפרו על מים רותחים של השחתת זרע. וכיון שעושה כן בודאי דתקן מה שפגם, וזהו שאמר 'בא יבא כרנה', דהינו ישמח שמחה אחר שמחה, דעל ידי תקון זה נשא אלתיו, הם כחותיו טפות הנרע שהלכו לסטרא אחרא, עכשו שעשה זה התקון יחזר הכל לקדשה. וכזה בא הרמז על נכון דתקון ורפואת הברית הוא שיבכה בדמעות שלישי, וכזה ושב ורפא לו:

ישכים ועירב לבית הכנסת

בראשית ראשי תבות רפואת ברית יהיה שוחר אל תפלות. בא לרמוז דמעקרי תקון פגם הברית יהיה משכים ומעירב לבית הכנסת ערב ובקר וצהרים, דהתפלות במקום קרבנות, כמו שנאמר (הושע יד א) 'ונשלמה פרים שפתינו', וכזה יחשב לו כאלו כל יום יום מקריב קרבנות.

וגם כן תפלות אבות תקנום (ברכות טו), וכיון דג פעמים מבקש זכות אבות, זכות אבות מסייעתו והאבות מבקשים עליו רחמים כמה שפגם בברית, ונסלח לו מחטאתו אשר עשה. ועל זה יש לרמוז מה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים נה יז-טז) 'ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קלי. פדה בשלום נפשי וגו', הכונה היא 'ערב ובקר וצהרים' היא תפלת ערבית ושחיתת ומנחה, אהמה ואהמה, דהינו אהיה נאנח על מה שפגמתי, ומבטח אני שאב רחמן ישמע קולי ויקבל תפילתי ויסלח לי מה שפגמתי בברית. וזהו 'פדה בשלום נפשי' הוא הברית הנקרא 'שלום', והכונה שפדה נפשי בשלמות בכל אברים אף 'שלום' שהוא הברית נתקן. ופרוש 'מקרב לי', מכנגד הנלחמים עמי הם המקטרגים עלי מסבת פגמו, עכשו האל ברחמי פדאני בשלום ונסתלקו המקטרגים מעלי. ומי גרם לי זה, כי ברבים היו עמדי, דהינו אבות העולם שהם רבים וצדומים בתורה ובמצות, זכותם 'עמדי', שאני מתפלל בכל זמן תפלות שתקנו והם בקשו עלי רחמים ונתקבלו תפלותי לפני המקום. וכזה יבוא הרמז על נכון, דרפואת הברית יהיה שוחר אל תפלות:

(גנוי המלך, תיקון הברית את יז)

חשיבות התפילה בפה נקי ושחור

והפה המוציא דברי תורה ודברי תפלה ובכרות של מצות, צריך שיהיה הפה נקי מדברי שקרים ודברים בטלים, דלא שייך פה מאוס ומטנף לשרת לפני ה' ולהיות תקון לעולמות עליונים על ידו. וכמו שכתוב (ישעיה טו כ) 'כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה', דבעינן מנחה טהורה בכלי טהור. ובפרט בתפלה דתלויה בלב, דעל ידה עולים העולמות, ואם היה הפה נקי ודובר שקרים ואון ומרמה, איך יעלו על פיו העולמות, על זה נאמר (כזא קמא דז): אין זה מבורך אלא מנאץ. על כן צריך לזהר מי שרוצה שתקבל תפלתו, שישמר פיו ולשונו שמירה מעלה, דאז תקבל תפלתו [וכו']:

העוד צריך שישיר מלבו ומעשיו כל דבר רע וישתדל בכל כחו לעשות הטוב, ואז יהיה ראוי שיתקנו העולמות על ידו. וזהו שכתב כאן (תהלים קיט קד) מפקודיך אתבונו, דהינו, מתפלתיך אני מתבונו שעל ידי מחשבה ודבור עולים העולמות, ואם כן צריכים המחשבה ודבור שיהיו ברים ונקיים הרבה, על כן גם אני שנאתי כל ארע שקר במחשבה ודבור, אולי תקבל תפילתי:

(אלף בינה תהלים קיט ט)

הנהגות למתפלל כדי שתהיה תפילתו רצויה

ואם מנחת מרחשת קרבנד סלת בשמן תעשה. והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח. והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח לה'. והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה' (ויקרא ב ד-ו). זה בא לרמוז על התפלה, דצריך אדם להתפלל אותה בלב שלם, שישיר מלבו כל המחשבות המטריות אותו, דעקר התפלה בלב היא. וצריך שיקים מאמר התנא עליו השלום (אבות פ"ב מ"ג): אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום. וצריך לסדר התפלה לאט מלה במלה, ויתבונן בפרוש מה שמוציא בשפתיו. והנה גדולה התפלה מאד מאד, כי עקר יחוד העולמות למעלה והשפעתם היא בשעת התפלה:

וזהו שנאמר (ויקרא ב ז) 'ואם מנחת מרחשת קרבנד', מרחשת רמוז על התפלה שרוחש אדם ומבטא בשפתיו. עוד, מרחשת גימטריא 'תפלות אל' עם הכולל, וצריך שתשמר עצמך בשעת התפלה מכל מחשבות המטריות אותך, וזהו סלת, שתהיה התפלה כסלת, נקיה מכל מחשבה זרה שאינה מענין התפלה. ועוד, 'הלב' במלוי כזה ה"ה למ"ד ב"ת גימטריא סולת, לרמוז, דסלת רמוז ללב שיהיה מנקה מכל סיג בשעת התפלה כסלת נקיה. והדברים של תפלה שאתה מוציא בפיו אל תוציאם במרוצה, רק לאט, ואל תעשה תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, וזהו שנאמר בשמן תעשה:

תפילה כראוי עולה קרבן לה'

וכשתהיה תפלתך באפן זה בלב ובשפתים טהורים, אז ראוי להביאה מנחה לה' ולא תדחה. וזהו שנאמר והבאת את המנחה היא התפלה, אשר יעשה מאלה שנעשית בלב ובשפתים טהורים, זאת ראוי לכוף לפני ה'. והקריבה המתפלל, אל הכהן דא מיכאל כהנא רבא, והגישה אל המזבח, מזבח של מעלה:

(פיתוחי חותם פרישת ויקרא)

מעלת הדמעות מעומק הלב ותיקונם

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית ראשי תבות תקון רפואת אות יבכה בדמעות שלישי, בא לתשלום מה שכתבנו בסמוך דתקון הברית הוא תענית שק ואפר, ועוד צריך להרבות בכביה, כמו שרמזו רבותינו ז"ל במלת 'תשובה' עצמה שהיא ראשי תבות תענית שק ואפר בכי הספר. והבכיה דבר גדול עושה למעלה, כמו שאמר רבותינו ז"ל (ברכות לב) שיערי דמעה לא נעלה, והבכי צריך שיהיה מעמקי לבו, דבכי נמי גימטריא לב, דהינו צריך להיות הבכי מהלב, וכזה יתבונן הנלכב דהדמעות תקון גדול לפגם הברית, דכמו שהשחית זרעו מרתחות ותמימות גופו, כך הוא תקנו כשמוציא דמעות מרתחות ותמימות גופו מריב דאגתו וחרטתו ואנחתו, זו היא כפרתו ותקנתו:

'הלוך ילך ובכה' בתשובות

ואפשר דזהו רמז דוד המלך עליו השלום (תהלים קטו) 'הלוך ילך ובכה נשא משוך הנרע בא יבא כרנה נשא אלתיו. והכונה של הרמז כך היא, מי שמשך זרעו והשחיתו, 'הלוך ילך' בתשובה ותורה ומעשים טובים, והליכה זו של יראת השם, כמו שנאמר (שם קיט א) 'אשרי

עצות וסגולות:

פרישות מעיני עוה"ז אין שום שמחה ותענוג בהנאות העולם

לא אהבתי בעולם הנה כי אם המצות, ואין לי שמחה ושעשוע כי אם בקיימם, ואין לי שום נחת רוח ושעשוע בהנאות העולם ותענוגיו, כי לא נבראתי כי אם לעשות רצונך. (אלף בינה את וא"ו ז)

היצר מצוי עם האדם כל העת

בא לומר על יצר הרע וגונדא דילה, דאינם נפרדים מן האדם, יום ולילה לא ישבתו, ומפתים אותו להתבטל מן התורה ומן המצות (סוכה נב: מדרש תהילים לד).

(אלף בינה, את וי"ן ה)

ללמוד תורה הם מפתים לבטל תורה בעצלות

ואם רואים האדם שחשקו בתורה הרבה ודבק בה ומואס בהבלי העולם, אף על פי כן הם מרשלים אותו ומפתים אותו במעט שנות ומעט תנומות ומעט חבוק ידים לשכב וכיוצא, בדברים המראים לו בעיניו שהם הטר ואינם נחשבים לבטול תורה.

(אלף בינה שם)

היצר מלא מרמה ותחבולות

והמסתכל בעבודת ה' כראוי ורוצה לשמר משמרת הקדש כראוי, יביט ויתבונן דיצר הרע מלא מרמות ותחבולות יותר מן הכל, כמו שהעידה עליו התורה (בראשית ג א) 'והנחש היה ערום מכל' [וכו'] (וזהו ה"א קסט).

(אלף בינה שם)

צריך להישמר מהיצר יותר משאר אויבים

וצריך האדם להיות נשמר ממנו שמירה גדולה, יותר מהנשמר מאויביו הסובבים על חצרו ומבקשים לכנס עליו להרגו והוא צריך להושיב שומרים לארבע רוחותיה וכו'. ויצר הרע תחבולותיו יותר מן הכל, ואם לא נשמר ממנו האדם שמירה כראוי, מן הקל יביאנו לתמור.

(אלף בינה שם)

דבר שמסופק אם הוא מהיצר - ירחיקנו

לפיכך כל דבר שיש בו ספק שמא עצה זו מצד יצר הרע, יחמיר על עצמו ויבטלנה, כי הרדיפה דרודף יצר הרע לאדם, אין רדיפה יותר ממנה, כי אינו נפרד ממנו אפילו רגע אחד, ותמיד מצוי עמו ורואה במעשיו. ולכן בכל דבר שאדם רוצה לעשות, יבחין בו אי איכא ספיקא דיצר הרע יש לו אחיזה באותו דבר, ורחיקנו ממנו, וזו היא השמירה המעלה כשישמר אדם את עצמו בדבר קדשה, שלא ישאיר ליצר הרע אחיזה בו.

(אלף בינה שם)

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: יש ב'מעשה' ללמדנו ארחות חיים, כי מי שהיה 'שקוע' בעצמו, וכל מחשבתו היתה נתונה אך ורק כיצד הוא יצליח וינצח - התייגע לחינם ולא הצליח אלא 'משהו'... אך מי שחשב על הזולת הביא ברכה מופלגת על עצמו...

ארכיון 'עוז והדר'

מי שחושב על הזולת - מרוויח

נודע מאמרו של הרה"ק **מקאצק זי"ע** (שש"ק רפט) בלישנא דקרא (תהלים קכח, ב) 'גיע כפיך כי תאכל', כי בדווקא אמר גיע כפיך ולא גיע ראשך. לומר, שאף שעל האדם להתעסק בפועל ידיו, לצורך פרנסתו או לשאר עניינים, מכל מקום יראה לעסוק בהם רק בידי, ואילו ראשו ומחשבתו לא יטבעו יחד עם ידיו בפועל הגשמי מתוך השתדלות יתירה ומטורפת, שאינה מביאה לאדם שום תועלת.

על יסוד זה היה הרה"ק רבי **יחזקאל מקאזמיר זי"ע** מבאר את דברי הגמרא (ברכות ה.) 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', ולכאורה צ"ב במה גדלה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מהירא שמים. וביאר, שהכוונה 'הנהנה מיגיע כפו' - בלא גיע ראשו, שאף בעסקו בענייני עולם הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל. מדרגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדרגת ירא שמים (הובא בחמדת דוד פר' עקב).

להמחשת ההבדל בין השתדלות מתוך טרדה ודאגה, לבין עשייה מתוך מנוחת הנפש ויישוב הדעת, נביא מעשה שהיה ב'דרשן' שדרש לפני הציבור. באמצע הדרשה ניגש אליו אחד מה'עסקנים' ותחב בידו פתק קטן. הדרשן עיין בכתוב, והראה סימני התלהבות והתפעלות, ולהתרגשות השומעים גילה את אזנם, שזה עתה נתקבל סכום נכבד ע"י חפץ בעילום שמו על מנת לחלקו בין כל הנאספים כאן. ולמען הסדר הטוב - כדי שלא תפול תגרה בין הנאספים - החליט שכל אחד יקח לעצמו 'חברותא' - סך הכל חמישים חברותות, ויתקע כף יד, אחד בכף יד רעהו, וכל אחד ינסה לכופף יד רעהו ולהשפילה עד שתגיע לשולחו, ובכל פעם שיצליח וינצח יזכה בחמישה דולר.

מיד נחפזו ועטו על ה'מציאה' כמוצא שלל רב, ובזריזות התחלקו לחמישים והחלו ב'עבודת' כיפוף הידיים זה את זה. כעבור עשרה רגעים הכריז הדרשן: "עד כאן... עתה נתחיל בחלוקת הכסף כפי המגיע לכל אחד כמניין הפעמים שהצליח". הזוג הראשון ספר את מנין הנצחונות, והודיע: 'אובן' הצליח שלוש פעמים ויטול בשכרו 15 דולר, ואילו 'שמעון' הצליח רק שתי פעמים וזכה ב-10 דולר. אח"כ ניגש לזוג השני, וענו לו פחות או יותר כמו הראשונים, זה הצליח ארבע פעמים וזה הצליח פעם אחת בלבד, וקבלו שכרם המובטח להם, וכך על זה הדרך בכל שאר הזוגות.

עד שהגיע לזוג האחרון, ולפליאת כולם השיבו שניהם כי כל אחד מהם הצליח שלוש מאות פעמים, וזכאי ליטול 1,500 דולר... המה ראו כן תמהו, מה 'סוד' הצלחתם? השיבו השניים בפשטות גמורה: "אתם ניסיתם להוריד איש את יד השני ובד בבד אחוזים בחזקה שהוא לא יצליח עליכם, נמצא שכל אחד השקיע כוחות מרובים ומחשבות רבות כיצד להתגבר כנגד השני, ואכן ההתנגדות הצליחה וממילא היו ה'נצחונות' רק מתי מעט. לאידך, אנו החלטנו יחדיו, תחת ה'מחלוקת' וההתגברות להפיל איש את יד רעהו, נסייע זה לזה, כל אחד יעזור לרעהו להורידו בנחת. וכך עשינו: בתחילה הראשון כפף את יד רעהו ברגע אחד בהסכמת רעהו, ומיד חזר השני וכפף את הראשון בהסכמתו, שוב חזר הראשון והוריד יד השני ותיכף ומיד השני הורידו בחזרה, וכך המשכנו עד שכלה הזמן, וממילא הספקנו כל כך הרבה פעמים..."

נמצא, כי כל אותם שהתאמצו והתייגעו הרי לא זו בלבד שלא הועילו ברוב עמלם אלא רק הפסידו ומנעו מעצמם רווח הרבה, ולא עוד אלא שכל העמל היה לחינם ורק הכאיבו לעצמם. אכן אלו שעשו במנוחה וברוגע מבלי התאמצות ויגיעה זכו עשרות מונים יותר... ויש במעשה זה לימוד גדול לידן, כי הגם שצריך לעשות השתדלות, אך אין מקום להשתדלות מבוהלת ומטורפת מתוך לחץ ודאגה, כי לא תועיל ההשתדלות להרוויח לו מאומה יותר מהנקצב לו, ואדרבה היא מונעת את שערי הפרנסה, וגם מכלה כוחות הגוף והנפש לריק... אכן המשתדל מתוך יישוב הדעת ובאמונה באל-חי הרי הוא מוצא 'מאה שערים', ומתקיים בו מה שנאמר 'וברכתיך בכל אשר תעשה'...

עוד יש ב'מעשה' ללמדנו ארחות חיים, כי מי שהיה 'שקוע' בעצמו, וכל מחשבתו היתה נתונה אך ורק כיצד הוא יצליח וינצח - התייגע לחינם ולא הצליח אלא 'משהו'... אך מי שחשב על הזולת הביא ברכה מופלגת על עצמו...

(הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א - באר הפרשה)

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א: תסתכל על הניסיון, ותגיד לעצמך - מי יודע אם זה לא הטסט שלי? ייתכן מאד, שכאן תלי כל מה שיקרה לי - ההצלחה הרחנית של הילדים שלי, הבריאות של כל בני המשפחה, השידוכים של הילדים... זה טסט, שההשלכה שלו יכולה להיות הרת גורל ממש. - המבט הזה על הניסיונות מוסיף לאדם תעצומות נפש.

מעות חייטין

בכל קהילות ישראל מקובל לתת לעניים מעות חייטין - קמחא דפסחא.

מקור החיוב הוא בירושלמי (בבא בתרא א. ד), והוא מובא ברמ"א בהלכה הראשונה של הלכות הפסח: "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח, וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה".

התורה מורה לנו (דברים טז, ח-יא): "שִׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּט וּבֵיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לָּהּ אֱלוֹקֶיךָ... וְשִׁמַּחְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ".

פירש רש"י: "והלוי והגר והיתום והאלמנה - ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך".

את הסיפור המדהים הבא, על כוחה של צדקה, שמעתי מפי בעל המעשה עצמו, הרב אבנר הלוי שליט"א, דיין וראש כולל בשכונת "גני הדר" פתח תקוה, וכך סיפר:

יום אחד יצאתי מהכולל, מחמת איזושהי סיבה, בשעה עשר ועשרה. לא יצאתי דרך השער הראשי של המבנה, אלא דרך דלת אחורית שמובילה לשביל שמוכר רק לאברכים. פתאום, עמדה מולי אישה מבוגרת. היא פנתה אלי ואמרה, "כבוד הרב, אני אישה נזקקת. האם אתה יכול לאסוף לי צדקה בכולל?"

זה בהחלט הפתיע אותי. היא בכלל לא נראתה כמו מישהו שזקוק לצדקה. גם לא הבנתי, איך היא הגיעה לשביל האחורי, שמוכר כאמור רק לאברכים.

מאחר והיא ביקשה, הסכמתי. אני אמנם לא בחור צעיר, וכבר חיתנתי ילדים, וגם לא ממש נעים לי לאסוף צדקה בכולל שלי, אבל ידעתי שלאשה יהיה עוד יותר לא נעים.

לקחתי כוס חד פעמית ריקה, שמתי בתוכה את השטר הראשון, והתחלתי להסתובב בין האברכים. משום מה - ואני אפילו לא מבין למה - בחרתי להכריז 'צדקה תציל ממוות'. כולם הרימו גבה. מה קרה לראש כולל, שמסתובב בבית המדרש עם כוס ואוסף צדקה? ועוד עם הכרזה כזאת?

אם אני לא הבנתי את עצמי, על אחת כמה וכמה האברכים המופתעים, אבל הם תרמו בעין יפה.

אחרי ארבע דקות אני יוצא החוצה, מביט ימין ושמאל - והאשה איננה. מוזר. תוך זמן קצר כל כך היא התייאשה והלכה לה? ועכשיו אני תקוע עם כסף של צדקה. מה אעשה עם זה בדיוק?

הכולל שלנו ממוקם ברחוב בן אליעזר פינת מנחם בגין. הלכתי לרחוב בן אליעזר לחפש אותה. אין. יצאתי למנחם בגין, אין. במשך כמה דקות אני עושה הקפות מסביב לכולל. התחלתי עם הסיפור הזה בעשר ועשרה, עכשיו השעה עשר עשרים וחמש. פתאום הטלפון שלי מצלצל.

על הקו הבן הבכור שלי, אברך רציני ושקדן. אבל עכשיו הוא בוכה לי בטלפון! הוא בהיסטריה מוחלטת.

אני שואל: "מה?? מה קורה?? אתה מלחיץ אותי, דבר כבר. למה אתה בוכה?"

אין עם מי לדבר, הוא לא מסוגל להוציא הגה מהפה. כמה דקות הוא בוכה, משתנק, ואומר: "אבא, אתה לא תאמין איפה אני נמצא עכשיו. אני באמצע לברוח".

"מה לברוח? מאיפה לברוח?"

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

הגאון רבי אהרן טויסיג שליט"א: רצוננו להיות מחוברים ודבוקים בקב"ה בקשר תמידי ונצחי, והננו מבקשים שלא נחטא וניצור הפסק בקשר הזה. וזהו שאמר

השי"ת, שעל אף ש"מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך", עדיין יש צורך ב"שובה אלי" - לחזק את הדבקות שהיתה עם הקב"ה לפני החטא.

העבירות ויצרות הפרדה בדבקות בהשי"ת

אדם כי יקרוב מכם קרבן לה' (א, כ)

ה"אור החיים" הקדוש כותב כאן מילים מאד מעניינות. וכידוע, כל מילה שלו מדודה ושקולה. צדיקים אומרים, שכשאתם לומד את דברי ה"אור החיים", אפילו אם אינו יורד לעומקו, זוהי כבר סגולה ליראת שמים. וכך כתב:

"ולזה יקרא קרבן לה', כי על ידי חטא האדם ייפרד הדבקות של ישראל עם אביהם שבשמים, דכתיב (דברים ד, ד) 'ואתם הדבקים בה', ויהיו נבדלים ומרוחקים מהשכינה, והאדון ברוך הוא יקפיד כביכול על הדבר ויתאווה לקרב אותם אליו".

אחת התפילות שמעוררות את לבו של כל יהודי, היא תפילת "שמע קולנו" הנאמרת בסליחות ובעשרת ימי תשובה. אנו מבקשים מהשי"ת, ברגשות נוראים: "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו". ויש להבין מה פירוש "אל תשליכני מלפניך", הרי הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו, לית אתר פנוי מיניה!

שאלה נוספת: כתוב בפסוק (ישעיהו מד, כב): "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך שובה אלי כי גאלתיך". ויש להבין, אם כבר "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך", וכל העבירות נמחו - מה עוד יש צורך בעשיית תשובה - "שובה אלי"?

שתי השאלות מתורצות בתירוץ אחד, ונקדים מעשה שהיה:

הרבי הקדוש רבי ברוך מזמ"ב זצ"ל, נכנס בליל שבת אחד לבית המדרש לעריכת הטיש. בלי משים השטריימל נגע באחת מצלחות השמן שהשתלשלו מן התקרה, וכשהבחין בכך - התעלף. הביאו "הצלה" להחיות אותו, אך מיד כשהתעורר - התעלף שוב. וכך מספר פעמים.

אחד ממקורביו ניגש אליו ואמר לו: "רבי! למה אתה כל כך נבהל ומפוחד, הרי היית שוגג גמור, אנוס, ובוודאי שלא יענישו אותך על כך בשמים?"

השיב לו הרבי: "אני לא מודאג מהעונש, אני מודאג מדבר אחר לגמרי. כשאתם מתנהג על פי דרך התורה, הריהו מתקרב לקב"ה ונהיה דבק בו. וכשאתם עושה דבר נגד רצון ה', אפילו יהא זה בשוגג או באונס, הוא מתרחק ממנו. נוצר נתק בדבק המְחַבֵּר ביניהם. הבכי שלי הוא על כך שעד עכשיו הייתי דבוק להשי"ת וכעת בגלל העבירה בשוגג התרחקתי ממנו"

על פי זה מבוארת הבקשה "אל תשליכני מלפניך": רצוננו להיות מחוברים ודבוקים בקב"ה בקשר תמידי ונצחי, והננו מבקשים שלא נחטא וניצור הפסק בקשר הזה.

וזהו שאמר השי"ת, שעל אף ש"מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך", עדיין יש צורך ב"שובה אלי" - לחזק את הדבקות שהיתה עם הקב"ה לפני החטא.

(הגאון רבי אהרן טויסיג שליט"א - נגה דורש)

והוא מספר: "לפני קצת יותר מעשר דקות עמדתי בתחנת האוטובוס בצומת תפוח ודיברתי עם ידיד שלי, ר' לוי יצחק. שמתי לב, שמתקרב אלינו בן אדם עם קסקט ועם תיק צד. הוא נראה רגיל, בכלל לא נראה חשוד, אבל פתאום הוא הוציא נשק. סובבתי את הראש לאחור, ואז ראיתי את הזוועה. במרחק של עשרה מטר מאיתנו עמד מחבל, וירה עלינו מנשק ארוך. ר' לוי יצחק נפל. אישה שעמדה בצד שמאל, נפלה. ההוא עם הקסקט ירה מהצד השני. כדורים עפו מכל הכיוונים שלי.

"במרחק מטר וחצי ממני עמד אוטובוס מחורר, ולידו רכב פרטי, תקוע בפקק עם כל הבלגן. נכנסתי מהר לרכב ואמרתי לנהג: 'תשים לב, הקדוש ברוך הוא סלל לנו פה, בין שני אוטובוסים, שביל פתוח של שני מטר, שבביל שנוכל לברוח!'

"נסענו נגד כיוון התנועה, ואחר כך נתקענו. הכל היה פקוק. יצאנו מהאוטו והתחלנו לברוח ברגל. עכשיו אני ממשיך לרוץ, כדי לברוח מהאזור של הפיגוע, ואני מדבר איתך תוך כדי ריצה".

הרב אבנר לוי סיים את סיפורו, ואמר לי בהתרגשות גדולה, "תשים לב, בעשר ועשרה אני עומדת למבחן. בכלל לא היה לי קל לעשות זאת - לאסוף צדקה עבור אישה לא מוכרת, שבכלל לא נראית נזקקת... להסתובב עם כוס חד פעמית בכולל שלי, ולהכריז 'צדקה תציל ממוות...'

"ברוך ה', עמדתי במבחן. ביצעתי את המשימה. ביום ט"ו באלול, ממש באותן דקות שבהן התרחש הפיגוע בצומת תפוח, הייתי בעיצומו של הסבב עם הכוס החד פעמית ביד, ועם ההכרזה 'צדקה תציל ממוות'. ברוך ה', הבן שלי נשאר בחיים".

אמרתי לו, "הרב לוי, תקשיב טוב למה שאני הולך להגיד לך עכשיו. האם אתה יודע, שהסיפור שלך נכתב כבר לפני אלפיים שנה? כן, הסיפור שלך כבר כתוב בזוהר הקדוש!"

אני קורא לו מבפנים, מהזוהר הקדוש בפרשת וירא (דף קד): "רבי אלעזר אמר: תא חזי כמה אנהג קדשא בריה הוא טיבו עם כל ברין וכל שפן לאנון דאזלי באורחיו, דאפלו בזמנא דבעי למידן עלמא איהו גרים למאן דרחים ליה למזפי במלה, עד לא ייתי ההוא דינא לעלמא, דתנינו, בשעתא דקדשא בריה הוא רחים ליה לבר נש משדר ליה דורנא ומאן איהו, מספנא, בגין דזיפי ביה".

תרגום: רבי אלעזר אמר, בא וראה, כמה מנהיג הקדוש ברוך הוא את כל הבריות במדת טובו, וכל שפן לאותם ההולכים בדרכיו, שאפלו בזמן שמבקש לדון העולם, הוא מסבב למי שאוהבו, שיזכה באיזה דבר טרם שיבא אותו הדין לעולם. שלמנו, בשעה שהקדוש ברוך הוא אוהב את האדם, שולח לו מתנה. ומה היא המתנה, עני, כדי שיזכה על ידו.

הקב"ה חפץ להציל את האדם מן הדין, ולכן שולח אליו עני, כדי שייטיב האדם עם העני, ויניצל מן הדין!

וממשיך הזוהר הקדוש ואומר: "וכיון דזכי ביה איהו, אמשיך עליה חד חוטא דחסד דאתמשך מסטר ימינא

ופריש ארישיה ורשים ליה בגין דכד ייתי דינא לעלמא ההוא מחבלא יזדהר ביה וזקיף עיניו וקמא לההוא רשימו ויכדיו אסתלק מניה וזדהר ביה בגני כף אקדים ליה קדשא בריה הוא במה דזיפי".

תרגום: הקדוש ברוך הוא ממשיך עליו חוט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ מִצַּד יְמִין ופּוֹרֵשׁ עַל ראשו, וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁפְּאֶשֶׁר יָבֵא הַדֵּין לְעוֹלָם יִזְהַר בּוֹ אוֹתוֹ הַמְּחַבֵּל מִלְּהִיזָקוֹ, שֶׁנּוֹשֵׂא עֵינָיו וְרוֹאֶה לְאוֹתָהּ רְשִׁימָה, אֲזַי מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ וְנִזְהַר בּוֹ. מִשּׁוֹם זֶה הַקְּדִים לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְבָר בְּמַה שִׁזְכָּה לָהּ.

שעה של דין בעולם, ובא מחבל, אבל המחבל נושא את עיניו ורואה את הרושם שיש על הפנים של האדם, שעשה חסד עם העני - ומסתלק מאותו אדם!

כך מתקיים באותו אדם "צדקה תציל ממוות".

בזוהר הקדוש מובא, שהאדם שעושה חסד עם העני עוזר לא רק לעצמו, אלא גם למשפחה שלו.

כל אדם עומד מול אתגרים וניסיונות. לאחד יש ניסיון בשמירת העיניים, אצל השני הניסיון הוא בשמירת הפה, ואצל השלישי - בביטול זמן. כל אחד עם הניסיון שלו.

ומה נותן את הכוח להתמודד עם הניסיון? - ההבנה שזה ניסיון. היכולת להפוך את הניסיון להזדמנות.

תסתכל על הניסיון, ותגיד לעצמך - מי יודע אם זה לא הטסט שלי? ייתכן מאד, שכאן תלוי כל מה שיקרה לי - ההצלחה הרוחנית של הילדים שלי, הבריאות של כל בני המשפחה, השידוכים של הילדים... זה טסט, שהשלכה שלו יכולה להיות הרת גורל ממש.

המבט הזה על הניסיונות מוסיף לאדם תעצומות נפש.

(הגאון רבי יעקב שיש שליט"א - הגדה של פסח "מגידיו יאמרו לו")

השבוע במדור:

קמחא דפסחא כשמזיק לחנווני המוכר בזול | בעניין חיוב בדיקת חמץ בספרים | למכור חמץ אצל כמה רבנים כדי לתת להם מעות - האם נכון לעשות כן? | ברכת האילנות - נוסח הברכה | לבלוב קודם ימי ניסן | ברכה בלילה | ברכה בלילה | ברכת האילנות לנשים | ברכת האילנות בשבת | דריכה על שטיח 'ברוכים הבאים'

פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

מח"ס תשובות והנהגות

ומשמע ששאר ספרים אין חוששין, אבל הוותיקין נוהגים כל השנה לזהר לא לאכול עם סתם ספרים שלא יצטרכו לבדוק לפסח, ובספרים שמשמשים בסעודה כמו סידורים מצניעים ומוכרים לפסח וכהנ"ל.

ארכיון עוז והדר

בטענתו במקום שזהו לטובת הציבור שיוזילו המחירים, ויכולים לסדר מכירה בלי להתחשב בטענותיו.

בעניין חיוב בדיקת חמץ בספרים

שאלה: בספרים אם חייב לבדוק היטב כל ספר.

תשובה:

דעת החזו"א זצ"ל (סי' קט"ז סק"ג וסק"ח) שחייבין מדינא לבדוק ספרים שמשמשים בהן לפעמים בחמץ משום חשש פירוורים או לעשות בפניהם מחיצה, ואף שאמרו בגמרא (פסחים ז' ב) פירוורים לא חשיבי ואינו עובר בבל יראה ע"ש, מ"מ זהו דוקא לענין חיוב ביטול שא"צ, אבל אכתי יש חשש שיבוא לאוכלו וחייב בבדיקה ולכן דינו כמו בחמצו של עכו"ם שאע"פ שאין עובר עליו בבל יראה מ"מ תיקנו שעושה בפניו מחיצה שמוא יבוא לאוכלו (סי' קט"ז). והנה מה שהוכיח מחמצו של נכרי צ"ב שבחמצו של עכו"ם החמץ ידוע ולכן חייב במחיצה שלא יבוא לאוכלו, אבל כשהחמץ לא ידוע ואף כשידוע אינו עובר עליו ומגלגל שמחשש שמוא נמצא חמץ שיתחייב לבדוק, או כשאינו בודק ומוכר יתחייב לעשות מחיצה, ובפרט בספרים שאין רגילים לאכול מהם - גם בשאר ימות השנה - גם אם מצא שם פירוורים, מגלגל שצריך לבדוק או לעשות מחיצה, ובמהרה"ם חלאה בסוגיא שם מבואר שפירוורים דלא חשיבי היינו אף לענין חיוב בדיקה, וכן מבואר בביאור הגר"א סי' תמ"ב.

וע"ש בחזו"א שהביא ראה לדבריו משוכר ב"ד שחייב לבדוק אם לא בדקו הבית, אף שאין השוכר עובר בבל יראה חיישין שמוא יבוא לאוכלו, הרי דחוינא דחייבו לבדוק חמץ שאינו ידוע אף שאינו עובר עליו בבל יראה, מ"מ יש לחלק דשם עלול למצוא גלוסקא יפה, אבל לבדוק לפירוורים לעשות מחיצה לא שמענו, וכן כמדומני שמואסי לאינשי לאכול פירוורים שנמצאו בספרים דלא חשיבי ובפרט שמצויין "מילבען" (תולעים) ורגילים תמיד לזורקם.

ורבינו החזו"א זצ"ל נהג לעשות מחיצה בפני כל הספרים שבבית לפסח, אבל ב"מעשה רב" נראה הכרעה להגר"א זצ"ל שספרים שמשמשים בהם בשעת סעודה צריך לבדוק (או למכור לנכרי)

קמחא דפסחא כשמזיק לחנווני המוכר בזול

שאלה: נשאלתי ממקום שיש שם מכולת שמוכר בזול מאוד במשך כל ימות השנה לתועלת התושבים, ועכשיו לפני פסח אירגן מוסד צדקה אחד מכירת מצרכי יסוד במחיר הקרן, והחנווני הנ"ל טען שע"ז לא יבואו לקנות אצלו ויורדים לחיותו ולא יהיה לו כל צרכי החג לב"ב.

תשובה:

הנה מעיקר דינא אין בדינו לעכב על המוסד צדקה, דהא קיי"ל בב"מ (ס' א) דמותר לחנווני אחד לפחות השער אף שע"ז מרגיל לבוא אצלו ומקפח פרנסת חבירו משום דקא מרווח לתרעא. ומה עוד דפסק הרמ"א (ח"מ סי' קנ"ז) דאפי' סוחרים בני אותה העיר אין יכולים לעכב על הסוחרים בני עיר אחרת מלמכור סחורתם אם הם מוכרים יותר בזול. (ועיי' עה"ש שם סי"א). ואף אם נימא דהא דמותר להזיל היינו באופן דלא פסק לחיותיה שיכול ג"כ הוא להזיל ולמכור אבל כשפוסק לגמרי פרנסתו אסור, מ"מ כאן בנד"ד שאין הארגון צדקה פותח חנות קבועה ואי"ז אלא מכירה לימות הפסח ולאחר הפסח ימשיכו לקנות אצלו כרגיל ותהיה לו פרנסה למשך כל ימות השנה, אי"ז נקרא שפסקו לחיותו ואינו יכול לעכבם אם הם מוזילים המחיר.

אמנם נראה דאם כי מדינא אין בכח ב"ד לעכב הדבר, מכל מקום אין למוסד חסד לעשות כן, דכיון שכל מטרתם שעושים כן הוא רק משום שרצונם לקיים מצות צדקה וחסד, בכח"ג אין זה נקרא מצות צדקה שלימה, שאף שמצד אחד מטיבים עם הציבור, אבל מאידך גיסא פוגעים בחיותו של אדם מישראל שלא יהיה לו כל צרכיו לימות הפסח, ומצות צדקה שלימה זהו שכל תוצאות הפעולה הן צדקה עם הבריות ולא כשע"ז חסר לצרכיו של אדם מישראל, ולכן המוסד צדקה ראוי להם לסדר המכירה דרך החנווני והיינו שיתנו לחנווני שימכור בחנותו מוצרים במחיר הקרן ויודיעו לרבים שזהו בזכותו של המוסד חסד שדאג להם, וישלמו לו על כך שכר טרחה באופן שישאר כידו סך מוכבד להוצאות החג, ובוזה יצאו ידי שניהם שגם הטיבו עם הציבור שיוכלו להשיג במחיר הקרן, וגם לא חסר לחנווני להוצאות החג.

וכל דברינו הוא דוקא באופן שברור שע"ז אין בידו לפרנס משפחתו לחג הפסח שבוה צריך לראות שלא יבוא טובת הציבור על חשבון החנווני, אבל אם רק מתמעט מרווחיו א"צ להתחשב

למכור חמץ אצל כמה רבנים כדי לתת להם מעות - האם נכון לעשות כן?

שאלה: שאלוני שרוצה למכור לכמה רבנים אתו חמץ אם נכון.

תשובה: והנה השואל רוצה לתת לרבנים כסף בדרך כבוד, ולכן מוכר כמה פעמים ומשלם (ובמק"א הבאתי שנוון לשלם דוקא, שרק בשליח בשכר אפשר לסמוך בדאורייתא דשליח עושה שליחותו, ומנהג ישראל תורה היא לשלם לרב) אבל הערתי לו שאם רצונו באמת למכור במכירה מיוחדת, שיש הידורים בשטר המכירה, יסדר ששטר מכירה במכירה המיוחדת יהיה בסוף דוקא וכמו שיבואר.

ויסוד לדברינו שבקידושין (ט' ב) מבואר בסוגיא שלבטל שליחות אתי דיבור ומבטל דיבור, אבל הרמב"ם מביא שאינו יכול לבטל שליחות בדיבור ובטל רק אם שינה השליח ממה שאמרו לו, ובש"ע יו"ד של"א (סי' ק"ל) נחלקו בזה המחבר ס"ל כהרמב"ם והרמ"א פסק כהראב"ד ושאר ראשונים דמבטל אף שלא שינה, וכאן גם כן כשסידר אצל רב אחד הלוא לא פעל עוד ויכול לבטל לרמ"א, והאמת שלכ"ע יכול לבטל, שהאחרונים כתבו דדעת הרמב"ם שבתרומה דוקא שזהו ענין הקדש אינו יכול לחזור בו ולא אמרינן אתי דיבור ומבטל דיבור, ואם כן כאן יכול לבטל שהמכירה אינו ענין הקדש.

ומסברא אמינא כשם שדיבור מבטל דיבור כיון דלא חל, כמו כן בשטר הרשאה כשלא חל כלל יכול לבטלו בשטר הרשאה אחר, ואם כן האחרון עיקר והיינו למי שחותם הרשאה בסוף, וכיון שמדקדק ורוצה דוקא במכירה שלנו, אמרתי לו לכתוב הרשאה לנו בסוף דוקא, ואז המכירה על ידינו, ולהם ימכור כרצונם קודם דוקא, ואז כשכותב שטר הרשאה אצלינו בסוף, ואף אחד מהרבנים לא מכר עדיין (שרגילים למכור רק בבוקר י"ד).

ולפי זה לא כדאי למכור אצל כמה רבנים, אלא אם מבטל להדיא הראשון וכותב בכת"ש שמבטל ההרשאה שמסר להראשון והכח מוסר לאחרון דוקא, וכל הענין מיחזי כשיקרא ובפרט לפשוטי עם שמוסר ושוב מבטל, וע"כ אם רצונו להתחסד ולהמציא מעות להרב ימצא דרך אחר מרווח טפי, ואף שאין בידינו למחות למי שנוהג כן שיש לו על מה לסמוך, מ"מ נראה שאין זה דרך מרווח לצאת מכל חששות.

כן נחשב בכה"ג ברירה בשליחות, וכן בפסחים (פס) מי שיגיע ראשון לירושלים הריני שוחט עליו את הפסח יש בזה חסרון ברירה וכמבואר בגיטין כה א, ולא נקרא בידו, (שאם הוא בידו אין חסרון ברירה) כיון שתלוי בשליח. ואף דלכאורה דברי הרשב"א גופא תמוהין, שרק כשצריך לחול למפרע אז שייך בזה ענין ברירה, וכאן הרי חל במכירה גופא או בקבלת הגט, ואז כבר מבורר, אמנם כבר יישבו באחרונים ששליחות צריך לחול למפרע שבלאו הכי כלתה דיבורו, וא"כ שפיר יש לחשוש כאן.

בזה הוא מבטל כל שאר הרשאות ושלנו בלבד חל. אמנם שוב הדרני בי ונסתפקתי עוד אם להתיר הדבר, דמה שמסר הרשאה לשני אינו ביטול כלל על הראשון, רק נשאר אצלו זה או זה, ומי שמכר ראשון יחול, אבל לא ביטל ואין אומדנא שביטל, ומיהו יש בזה חשש ברירה בשליחות, עיין בקצוה"ח ח"מ סי' ס"א באריכות, ושם מביא שו"ת הרשב"א שאם אמרה האשה למי שהבעל ירצה ליתן הגט יהיה שלוחי יש בזה חסרון ברירה, ואם

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים וגאב"ד מרכז פתח תקוה

אלא מתחייב רק כשרואה הלבנה בחידושה, כך בברכת האילנות מתחייב רק כשרואה האילנות בלבובם, ולכן ימתין לברך בהידור עם ב' אילנות. ב' אילנות בב' מקומות שונים אינם "אילנות", אלא "אילן" יחיד בב' מקומות. אולם כשהם באותו מקום רק שאינם יחד בסמוך ממש, נחשב ב' אילנות.

ברכה בלילה

שאלה: האם מותר לברך ברכת האילנות בלילה.

תשובה: אין חסרון לברך בלילה, אם יש אור ומבחין בלבוב.

ברכת האילנות לנשים

שאלה: האם נהגו נשים לברך ברכת האילנות.

תשובה: נהגו לברך, ואין ברכת האילנות נחשבת כמצוות עשה שהזמן גרמא כמבואר בטורי אבן (מגילה כ, ב) שמצווה שאין מקיימים אותה בזמן מסוים מחמת היעדר האפשרות, כגון הבאת ביכורים מחנוכה עד שבועות, לא נחשבת כמצוות עשה שהזמן גרמן, משום שהיעדר אינו מחמת 'הזמן' אלא מחסרון אחר. וכך ברכת האילנות מה שאין מברכים בשאר השנה הוא כיון שאין האילנות מלבליים בו.

ברכת האילנות בשבת

שאלה: האם יש להימנע מברכת האילנות בשבת.

תשובה: מותר לברך בשבת וכך נהג מרן הסטייפלער שבירך בשבת ברוב עם. אמנם בכ"פ החיים (רכו, ד) כותב לא לברך בשבת מכמה טעמים אך שמעתי ממרן הגרא"ל שטיינמן שכיון שטעמיו מיוחדים [במיוחד מה שכתב מחמת איסור בורר שבורר את הניצוצות] וכמ"ב אין להם זכר, לכן מותר לברך בשבת.

בלבוב קודם ימי ניסן

שאלה: האם ניתן לברך ברכת האילנות רק בחודש ניסן, וכגון מי שיצא בימי אדר וראה אילנות מלבליים, האם יברך עליהם מיד או ימתין עד חודש ניסן. וכן מי שלא בירך בניסן האם יכול לברך גם בחודש אייר.

ארכיון עוז והדר

תשובה:

החייב לברך הוא בזמן הלבוב ולא דווקא בחודש ניסן, כמבואר במשנה ברורה (רכו, א). וכן השיב רבינו לתושבי אוסטרליה שיכולים לברך כבר בחודש תשרי שהוא זמן הלבוב אצלם. כמבואר בריטב"א (ראש השנה יא, א) "ויומי ניסן לאו דווקא, אלא כל מקום ומקום לפי מה שהוא מלבליב".

אכן למרות שרשאי לברך כל זמן הלבוב, אך עיקר חיוב המצוה בארץ ישראל הוא בחודש ניסן, ולכן אם ראה קודם לכן אינו 'חייב לברך' אלא יכול ואף ראוי להמתין עד ניסן.

כעין פלג המנחה בדעת רבי יהודה שאינו זמן 'חיוב' תפילת ערבית, אלא שרשאי להתפלל מפלג המנחה, אך זמן החיוב הוא משתחשך. כמוכח מהשער הצינן (רלה, כג) שמותר לאכול באותה שעה, ואף אין תשלומים להבדלה שבאותה שעה, כיון שתשלומים הם דווקא לחובה.

ב' אילנות סמוכים

שאלה: ראה רק אילן אחד. האם יברך מיד או ימתין עד שיראה ב' אילנות. והאם על האילנות להיות סמוכים זה לזה.

תשובה: למרות שיכול לברך על אילן אחד, עדיף להמתין ולברך בהידור בראיית ב' אילנות. וכן פסק רמ"א (תכו, ב) להמתין עם קידוש לבנה עד מוצאי שבת, כדי להדר ולברך בכגדי שבת. כיון שאינו חיוב גברא כתפילין (משנה ברורה כה, ז),

דריכה על שטיח 'ברוכים הבאים'

שאלה: האם מותר לדרוך על שטיח המונח לפני דלת הבית שכתוב עליו 'ברוכים הבאים' בעברית.

תשובה: לכתחילה ראוי לא לקנות שטיח עם כיתוב בכתב אותיות בעברית. אמנם אם כבר קנה השטיח, יש מקום להדר לעצמו ולא לדרוך על האותיות.

ביאור הדברים:

מבואר ברמ"א (יורה דעה רפד, ב) שיש לנהוג כבוד בכתב אשורית. ואף שדיבר על "כתב אשורית שכתבין בו התורה", הרי אף בכתב המרובע יש אותיות הכשרות לס"ת כגון רי"ש ויו"ד, בהן יש לחוש שלא יבואו לידי ביזיון.

אמנם מבואר ברמב"ם (פאר הדור ז) שהוא מגונה מאוד אך אינו איסור "הכתיבה הזאת ניתנה בה התורה ובה נכתבו לוחות הברית, הרי מגונה מאוד להשתמש בה". זאת ועוד הכתיבה בכללותה אינה כשרה לס"ת, אלא רק אותיות בודדות מהן ושמה אין זה בכלל דברי הרמב"ם. וכנראה מהאגרות משה (אורח חיים ד - ק, א) "כי האותיות המרובעות שבדפוס רובן היו פסולין לכתוב סת"ם". ואף שמיעוטן כשרות, אין זה 'כתב' הכשר לס"ת ואינו נידון כמשתמש באותיות הקודש לדברי חול.

אמנם יש מקום להדר ולא לדרוך ברגליו על אותיות אלו, משום שדריכה הווי ביזיון גדול יותר.

ברכת האילנות נוסח הברכה

שאלה: מהו נוסח הברכה המדויק, שלא חיסר בעולמו 'דבר' או שלא חיסר בעולמו 'כלום'.

תשובה: מרן הגרי"ש אלישיב אמר "שלא חיסר בעולמו כלום" כלשון המובא בשלחן ערוך (רכו, א) ומקורו בגמרא (ברכות מג, ב). ודלא כהנוסח המובא בחלק מהסידורים שלא חיסר בעולמו 'דבר'.

נהזר-א

אורות של אמונה לדרך החיים

החזרתא

מלוקט מדברות
קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי
אביחצירא שליט"א

גיליון א
פרשת ויקרא תשפ"ו

פניני דעת לנתיבות חיי היום

נהזרין

"וכי אתה סבור שהקב"ה נמצא רק בתוך הספרים?!"

כמה פעמים הרגשנו ששגרת החיים, העבודה והמטלות "מפריעות" לנו להיות אנשים רוחניים וקרובים יותר לה'?

מעשה באברך ירא שמיים שנכנס שבור ודומע אל חדרו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע.

"רבי", זעק האיש בכאב, "בעבר הייתי יושב באוהלה של תורה, אבל כעת עול הפרנסה וגידול הילדים גזל את זמני. נצטרך ממני לעבוד את ה' כראוי, ואני מרגיש שאני פשוט שוקע בתוך ים של חולין וטרדות!"

הרבי מקוצק הביט בו במבט חודר, והשיב לו משפט שמשנה את כל זוויות הראייה שלנו על החיים: "וכי אתה סבור שהקב"ה נמצא רק בתוך הספרים?!" "טעות בידך!" המשיך הרבי, "הבורא עשה עמנו חסד גדול ופיזר את המצוות בכל שטחי החיים. הקב"ה רוצה שתעבוד אותו בתוך המשיא ומתן העסקי, ושתעבוד אותו בתוך הבית עם הילדים. בכל מקום שאליו תפנה, שם טמונות המצוות, ושם הקב"ה מחכה לך שתקדש את החומר."

הסוד שמאחורי "תרי"ג מצוות"

במענה הקצר והקולע הזה, ביאר הקוצקר את מאמר חז"ל הידוע: "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

לכאורה, יש כאן שאלה חזקה (כפי שהקשה ב'תפארת ישראל'): הרי ריבוי המצוות אינו מוסיף בהכרח זכויות, אלא דווקא להפך - ככל שיש יותר מצוות, כך מצוי יותר שהאדם ייכשל ויעבור עליהן!

אילו היו לנו מעט מצוות, היה הרבה יותר קל להישמר מלחטוא. אלא שהתשובה היא, שה' עשה איתנו חסד עצום: הוא לקח את המצוות ופשוט פיזר אותן בכל פינה בעולם הגשמי.

המטרה היא שבכל מקום שאליו האדם יפנה - יהיו לפניו מצוות ה'. כך בידינו הכוח לעבוד את ה' ולקדש את שמו לא רק כשאנחנו ספונים בבית המדרש, אלא בכל חלקי החיים.

וזהו שאמרו חז"ל במסכת מנחות (דף מג.): "כל מי שיש לו מזווה בפתחו וציצית בבגדו ותפלין בראשו מובטח לו שלא יחטא". מאחר שהוא מוקף במצוות בכל שעה, חזקה על כוח המצוות שיפעלו בו את פעולתן. מתוך שדעתו נתונה בכל שעה אחרי המצוות המקיפות אותו, בוודאי תהיה יראת ה' נקבעת בלבבו לבלתי יבוא לידי חטא.

העבודה שלך, הטיפול בילדים, הסידורים או הקניות - אינם "הפרעה" לעבודת ה'. הם עבודת ה' בעצמה! הקב"ה בכוונה תחילה פיזר עבורך הזדמנויות להתחבר אליו בתוך החומר ממש. נסה לחפש את המצווה (יושר במסחר, סבלנות לילד, הארת פנים לשכן) שנמצאת ממש עכשיו מולך.

פצל האמונה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

האמונה - אויר לנשימה

ההוק של 'חובות הלבבות'

יסוד עצום בהבנת דרכי הבורא וחסדיו לימדנו רבותינו. בספר 'חובות הלבבות' (שער הבחינה פ"ה) מתגלה חוק טבע מדהים. הקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב עימנו ולכן הכין לנו את כל צרכינו בדיוק לפי רמת הנחיצות שלהם.

התבוננו באוויר, אי אפשר לחיות בלעדיו אפילו רגע, ולכן הוא נמצא בכל מקום בחינם. המים נחוצים פחות כי אפשר לשרוד בלעדיהם כמה ימים, ולכן אינם מצויים בכל מקום וצריך להתאמץ מעט כדי להשיגם. המזון נחץ עוד פחות ממים, ולכן צריך לחרוש ולזרוע ולשלם עליו דמים. ואבנים טובות ומרגליות אינן נחוצות לקיומנו כלל ולכן הן כל כך נדירות. הכלל ברור, מה שנצרך ביותר נמצא קרוב ביותר.

אוכל ובגדים לנשמה

כמו במזון הגשמי כך במזון הרוחני, הדבר הכי נצרך לאדם הוא האמונה. האמונה היא ממש "אוויר לנשימה" שכן ללא אמונה אין שייך שיתקיים האדם. לכן היא נגישה וקרובה לכל יהודי ואפילו לפשוטי העם. די במעט התבוננות כדי לראות שהעולם מונהג בהשגחה פרטית ולנשום "אוויר צה".

מעל האוויר נמצא 'מזון הנפש' שהם המצוות, שקשה יותר להשיג מאמונה. ומעל המזון נמצא ה'לבוש' לנשמה, לבוש יקר הנקרא בזוהר הקדוש "חלוקת דרבנן", שבא מתיקון הנפש על ידי קיום המצוות.

כשהמור מרגיש מתוק

אבל כאן מתעוררת בלבנו שאלה נוקבת, הלא כל אדם מטבעו נושם ודואג לעצמו למאכלים, ואם כן, אם האמונה כה קרובה

המשך בעמוד הבא

לנצח את נקודת הפתיחה

רבים מאיתנו מרגישים לפעמים תקועים. "אין לי כישרון", "לא נולדתי למשפחה הנכונה", או "האופי שלי פשוט בעייתי". אנחנו בטוחים שמי שמצליח בחיים, בוודאי נולד עם "נתוני פתיחה" מושלמים.

הסיפור הבא, שהיה מרגיל לספר הבעל שם טוב הקדוש ז"ע על הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש (אביו של המגיד מזלוטשוב), מנפץ את האשליה הזו לרסיסים.

הבעל שם טוב העיד עליו עדות מצמררת: כאשר ירדה נשמתו של רבי יצחק לעולם, נתנו לו מן השמים "נשמה שפלה" – נשמה נמוכה מאוד, עד שכמעט ולא הייתה בכל הדור כולו נשמה נמוכה ממנה!

נקודת הפתיחה שלו הייתה הקשה והמורכבת ביותר שאפשר לדמיין. לא היו לו שום נתונים טבעיים או נטיות מולדות להפוך לאדם גדול. על פי הטבע – הוא היה אמור להישאר האדם הפשוט והרגיל ביותר.

אבל רבי יצחק קיבל החלטה: הוא לא נכנע לטבע שלו.

הוא לא התייאש ולא תלה את מצבו ב"ככה נולדתי". הוא פשוט התחיל לעבוד. הוא עמל ויגע, קידש את עצמו בעבודה סייפית וקשה, טיפס במעלה ההר דרגה אחר דרגה, ולא הרפה לרגע.

ומה הייתה התוצאה?

הבעל שם טוב הקדוש גילה, שעל ידי העמל האדיר שלו, רבי יצחק הגביה את עצמו כל כך, עד שזכה להגיע למדרגתו העצומה של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי!

הנקודה לחיים:

זה לא משנה עם איזה קשיים, מידות או חסרונות הגעת לעולם. מה שקובע את העתיד שלך הוא אך ורק העמל והרצון שלך. כוח ההתמדה והיגיעה יכול לקחת את האדם מהמקום הנמוך והשפל ביותר, ולהטיס אותו לפסגות הגבוהות ביותר שיש. אל תתייאש מנקודת הפתיחה שלך – פשוט תתחיל לטפס.

בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

וחיונית לנו כמו אוויר ומים מדוע איננו חשים ומרגישים בכך? מדוע כשאנחנו רעבים אנו רצים לחפש אוכל, אבל כשאנו חסרי אמונה ומצוות איננו מרגישים את החיסרון והרעב הנפשי?

התשובה היא פשוטה אך כואבת, אנחנו חולים.

כמו שאמרה כנסת ישראל (בשיר השירים ב, ה) "כי חולת אֶהְבֶּה אֲנִי, וכמו שאנו אומרים בפיוט ידיד נפש "נִפְשִׁי חוֹלַת אֶהְבֶּתְךָ", איננו רואים בעין בריאה מה באמת טוב לקיומנו.

יסוד הדברים מובא ברמב"ם (הלכות דעות פרק ב' הלכה א') שמשווה את חולי הנפש לחולי הגוף. כשאדם חולה בגופו חוש הטעם שלו משתבש, הוא טועם מר למתוק ומתוק למר ושונא מאכלים טובים אך מתאוה לאכול עפר ופחם. כך בני אדם שנפשותיהם חולות מסביר הרמב"ם, מתאוים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה. אנו נמשכים אחר ההבל במקום אחר התורה שתעניק לנו אהבת ה' ותענוג נצחי.

ועל חולים אלו זעק הנביא (ישעיה ה, כ) "הוי האֲמָרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע... שְׁמִים מֵרָ לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמֵרָ, ועליהם נאמר (משלי ב, יג) "הַעֲזִיבִים אַרְחוֹת יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי חֶשֶׁךְ".

הידיעה הזו היא חצי הדרך לרפוי! כשיהודי מבין שהקושי שלו להאמין, או חוסר החשק שלו להתקרב לה', הוא בסך הכל "תסמין של המחלה" ושיבוש של חוש הטעם הרוחני הוא לא מתיאש. הוא מבקש רפואה מהרופא כל בשר, מתחיל לנקות את החושים ממרוץ החיים החומרי, וחוזר אט אט לנשום לרוחה את אוויר האמונה הצלול.

כיום צעקה אחת שווה יותר מהכל...

ה'עני' שמקריב את נפשו

על הפסוק בפרשתנו "וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה'" (ויקרא ב, א) שואלים רבותינו בגמרא במנחות (קד:), מדוע השתנתה המנחה שנאמר בה המילה 'נפש'? תשובת הקב"ה היא, מי דרכו להביא מנחה שהיא קורבן זול ופשוט? העני. ולכן, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני.

חיזוק עצום יש לנו ללמוד מכאן לדורות. ישנם "דורות עשירים" של תנאים ואמוראים, ויש את דורותינו האחרונים שהם בבחינת 'עני', שכן "אין עני אלא בדעת" (נדרים מא.). כשאנחנו, עם כל המניעות וקטנות המוחין שלנו, מתאמצים לעבוד את ה', הכתוב מעיד עלינו כאילו הקרבנו את נפשנו, ועבודתנו חשובה אפילו יותר מדורות הראשונים!

ההסבר של האר"י הקדוש

כדי להבין זאת כדאי להקשיב לשיחה מדהימה שהייתה בין רבי חיים ויטאל ע"ה לרבו האר"י הקדוש ע"ה. רבי חיים שאל את רבו, הרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק שלא נוכל להגיע לקרסוליו, אז איך תוכל לומר לי שנפשי מעולה?

ענה לו האריז"ל, דע שגדלות לא תלויה רק במעשה עצמו אלא גם בזמן ובדור, ומעשה קטן מאוד בדור הזה שקול בכמה מצוות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו יצר הרע וההסתר גוברים מאוד מה שאין כן בדורות הראשונים. רבי חיים ויטאל המשיך ושאל, הרי ראינו בירושלמי שרבי אלעזר בן עזריה התענה תעניות על חטא קטן ביותר, ואם כן מה נענה אנחנו אזובי הקיר? ענה לו האר"י הקדוש תשובה מצמררת, בזמן הזה בחשכת הגלות אף צעקה ואנחה אחת אמיתית מישראל מעומק ליבו, נחשבת כמו התעניות של השנים הקדמוניות!

ועל כך הוסיף בעל הישמח ישראל' (חנוכה אות נ"ו), אם האר"י אמר זאת על דורו שלו, בדור שלנו שירדנו פלאים, על אחת כמה וכמה שזעקה אמיתית מהלב שווה יותר מכל הסיגופים!

"דלותי ולי יהושע"

זהו גם העומק בפירושו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ע"ה על הפסוק (תהלים קטז) "דלותי ולי יהושע". כנסת ישראל אומרת לה, דווקא בגלל ש"דלותי" – שהמצוות שלי נעשות בדלות, בעקבתא דמשיחא, כשהתורה והיראה לא נחשבים ברחוב ויש כל כך הרבה מלעיגים, ואני בכל זאת עובד אותך – דווקא בגלל זה מגיעה לי הישועה.

כי בדורנו אף שקשה להיות מ"המרבים", ההלכה הרי קובעת (שולחן ערוך אורח חיים סימן א') ש"טוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה".

הוראה למעשה:

אל תחפש להיות מלאך כמו בדורות הקודמים. הרבי רבי שמחה בונם מפשיסחא אמר, שאמנם המוחות התמעטו, אבל "הנקודה שבלב נזדככת". היום, כשהכל כל כך נמוך ושפל, כל מחשבה קטנה של כוונה, כל מעשה טוב שנעשה בהתגברות, וכל אנחה של רצון להתקרב לה', שווים אצל הקב"ה יותר מהאורות הגדולים ביותר של פעם!

ובהרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות מזימת הנקם של מולאי חפיד

כעת, משירדה מן הפרק התכנית המבטיחה של עזיבת תחום שלטונו של מולאי חפיד, התמלאו פרנסי פאס בפחד נורא. משהבינו כי עליהם לשוב אל תחת ידו של מולאי חפיד ולהתענות תחת ידו, ידעו כי הרשע האכזר הזה לא ישתוק ולא יבליג על כך שהם העזו להתלונן לפני אביו המלך על מעלליו, למרות שלא השיגו בכך דבר. משכך, חששו לשוב לפאס. אבל מולאי חפיד נקט בתחבולות כדי להשיבם אל תחום שלטונו. הוא שלח להם אגרת מלאה דברי חנופה וחלקלקות לשון. ובמקביל שלח את משרתיו לעשות שמות ביהודים שבמלאח.

"...וביום כ"ב לאדר א' שנה הנו' ועדיין הקהל הנו' במקנאס, שלא רצו לבוא לפאס מפני יראת מולאי חפיד' שעברתו שמרה נצח לאמר: למה הלכתם למקנאס להגיע הדברים ולהלשין עלי אל אבי. והי"ת השיב גמולכם בראשיכם וקנס אתכם אבי קנס גדול כנו'. וישלח להם מולאי חפיד' אחד מעבדיו ובידו אגרת אוגרת מד' רוחותיה לקהל פאס' והוא אומר להם בזה הלשון: אנא ארציית עליכום. אגיוו אמאן אלאה ב"ה עליכום. עמרי לא דרתכום ומא יגוז עליכום גיר די יגוז עלייא. כתר ארסלהום תסביח דיאלו וקאלהום אגיוו לדיארכום ומא יכון גיר גראדכום. וכששלח האגרת הנו' נתן רשות לארבעים משרתים ליכנס להאלמלאח ולגבות מן היהודים ככר ומחצה של זהב ואחר שיגבו הסך הנו' יהרגו לארבעים אנשים ויחתכו ראשם ויביאם לו עם הזהב".

בהשגחה פרטית מופלאה, עצרו המשרתים ברגע האחרון מלבצע את זממם עקב ספק שנכנס בלבם.

ויקומו המשרתים וזירו את עצמם ויבואו. ובעודם בדרך, קודם שיכנסו להאלמלאח, נתנו אל לבם ויאמרו: מה הדבר הזה אשר אנו הולכים לעשות? ורוב הקהל עדיין במקנאס והוא שלח להם אגרת הנאמנות עם האלתצביח ועכשיו אומר לנו לעשות כך וכך? אולי משגה הוא או שכן מה ששלח לאמר להם? נלכו ונזכירהו הענין אשר שלח לקהל פאס'. וישובו אליו ויאמרו לו: אדוננו רצוננו לדבר לפני אדוננו ואנו מפחדים: א"ל דברו ואל תפחדו. א"ל אתה שלחת אחר קהל פאס' לבוא לכאן עד שיבואו כולם לכאן ויהיו כולם כאן ויום א' פתע פתאום ונתפשים חיים לתת לנו את הזהב ונחתוך ראש ארבעים ונביאם לפני אדוננו. ועכשיו אין שם בהאלמלאח רק אנשים רקים ופוחזים שלא הלשינו על אדוננו וענינים מרודים די להם צערם, עד שיבואו העשירים הגדולים שבמקנאס. א"ל טוב הדבר כדברכם כן הוא וכן תעשו עד שיבואו הגדולים ותעשו מה שצויתי אתכם".

ובינתיים עשה שלחיו של חפיד את מלאכתו במקנס, נאמנה. והמשרת שהלך למקנאס ותצאביח והאגרת בידו עדיין במקנאס מפיס את הקהל והולך עמהם לאט לאט כדי שיתפייסו לבוא. והיה ביום החמישי ראש חדש אדר שני שהוא שלשים לחדש אדר ראשון והנה העבד בא ממקנאס וירץ אל אדוננו מולאי חפיד' ויבשרהו ויאמר לו אדוני הנה היהודים הבאתם כולם ממקנאס והנם עדיין לא הגיעו למדינה והם ילינו בזה הלילה בדרך ומחר בהסכמה יכנסו למדינה ושנים מהם הגיעו. ויאמר טוב. וכן היה שלא הגיעו הקהל עד למחר יום ששי ראשון לחדש אדר שני של שנה הנו' ש' התס"ד..."

פניני אור החיים

קיום המצוות מעל הכל

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א א)

ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו.
ויקרא', עדיין לא מפרשת התורה מי קרא. רק בחלק השני של הפסוק, וידבר ה' אליו. ומדוע לא כתבה התורה ויקרא ה' אל משה וידבר אליו.

מלמד אותנו האור החיים הקדוש' דבר גדול. יש כאן שני חלקים. תחילה 'קריאה', שהיא לשון חיבה או דרך הזמנה כפי שפירשו חז"ל, ואחר כך את עצם הדיבור, לצוות עליו את מעשי הקרבנות. וה' בחר לשים את שמו בחלק של הציוו, להורות לנו מה העיקר.

הקריאה היא דרך כבוד, או הזמנה. ה' קרא למשה. אבל יש דבר יותר חשוב - וידבר אליו, הדיבור עצמו, המצוות המפורשים. קיום המצוות מעל הכל.

המשכן מעיד על מחילת חטא העגל

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א א)

ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו, מאהל מועד'. מבחינה תחבירית היה מקום לומר ויקרא אל משה - מאהל מועד, וידבר ה' אליו. לפי הסדר הבא: מי קרא. מהיכן קרא, ולמי הוא קרא. אומר האור החיים הקדוש, במילים 'מאהל מועד' יש כאן דבר נוסף מלבד מקום הקריאה. הקב"ה אומר למשה רבינו, אמור לבני ישראל 'דברי פוס'. אמור להם בזכותכם דיבר איתי ה', והראיה היא שהוא משרה את שכינתו 'באהל מועד' להורות כי מחל לכם על עוון העגל.

וידבר ה' אליו, מה אמר לו ה', 'מאהל מועד', תראה היכן אני משרה שכינתי ולך תפייס בזה את עם ישראל. ונתתי משכני בתוכם!

משה ובני-ישראל

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם

כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הקקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: (א ב)

אדם כי יקריב מכם'. ראשית, תיבת 'מכם' נראית כמוותרת, ומה היא באה ללמדנו? אמנם חז"ל דרשו מתיבה זו, אך עדיין יכול היה להיות כתוב 'אדם מכם כי יקריב' ולא 'אדם כי יקריב מכם'.

מבאר האור החיים הקדוש, כאן אומר הקב"ה לבני ישראל את מעלתם העצומה.

אתם יודעים שמשה רבינו נבחר להיות קרוב לה', אדון כל הנביאים, וכפי שכתוב 'ודבר ה' עם משה פנים אל פנים', דרנות נילאיות ונשגבות.

אדם - זה משה, מורם מעם, כי יקריב, בהתקרבות עצומה לה'.

אומר הקב"ה: כל זה 'מכם', בזכות בני ישראל. כל היקר והגדולה, בזכות בני ישראל.

וכפי שרואים שמשך שלושים-ושמונה שנה שהיו בני ישראל נזופים במדבר, לא התייחד הדיבור אל משה רבינו.

אדם כי יקריב - מכם! מכם הוא הדבר. אשרי העם שככה לו!

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את לבו

ואם מן העוף עלה קרבנו לה' והקריב מן היתרים או מן בני היונה את קרבנו: (א יד)

חז"ל דרשו כך: בעולת העוף, שהיא מתנה מועטה, נאמר 'ריח ניחוח'. וכן בעולת בהמה ששוויה פי כמה גם נאמר 'ריח ניחוח'. ללמדנו שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את לבו לשמים.

המאמר הזה עשוי להראות כמו 'פרס ניחומים' לעני... אל דאגה, נכון שאתה לא מסוגל לתת הרבה, אבל אם אתה מכוון את לבך לשמים זה 'כמו' שנתת הרבה, 'כאלו'.

ובמילים אחרות. בעצם העני לא נתן כמו העשיר. זה הביא עולת בהמה, קרבן חשוב ומכובד, ומשנהו הביא עולת העוף, משהו קטן, של עניים ואביונים. אבל למרות זאת, אם הם מכוונים לשמים שניהם צרויים.

אומר האור החיים הקדוש: ממש לא! שניהם, העני והעשיר באותה דרגה בדיוק, אבל במדויק ממש.

אם היה העני 'כמו' העשיר, אומר האור החיים

המשך בעמוד ג'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

שופרו של משיח

וְקָרְבוּ וּבְרָעוּ יִרְחֹץ בְּמֵימַי וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה (א ט).

רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א הביא את דרשת חז"ל בתורת כהנים: 'את הכל' - לרבות הקרנים והטלפים, ומכוח זה הקשה רבינו על מעשה אברהם אבינו בעקידת יצחק: וקשה למה לא הקריב אברהם את השה לעולה בקרניו וגו' והניח קרניו לשפורות, כמאמרם ז"ל.

כוונת רבינו למה שמוכא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל): רבי חנינא בן דוסא אומר: אותו האיל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה. אפרו של איל הוא יסוד על גבי המזבח הפנימי. גידי האיל אלו עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם. עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו ז"ל שנאמר 'איש בעל שער' וכו'. קרניו של איל, של שמאל שתקע בו בהר סיני שנאמר ויהי במשך בקרן היובל, ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל שהוא עתיד לתקוע בה לעתיד לבא, שנאמר 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול והיה ה' למלך על כל הארץ'.

והביא רבינו שלשה פירושים: ואולי שהקריב הכל ופקע מעל המזבח, כדתנן (זבחים פו). וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר.

או אפשר שנתלש מעליו קודם זריקה, ולא נתרבו הקרנים וכו' להקריבה אלא בעודן מחוברים, אבל נתלשו אפילו עלו לראש המזבח ירדו, דכתיב (דברים יב כז) ועשית עולותיך הבשר וגו', ומותר בהנאה, וכדרכי יזרא שאמר בפרק המזבח מקדש (זבחים שם) נתלש קודם זריקה שרי למעבד מנייהו אפילו קתא דסכניו.

או אפשר שעדיין לא ניתנה תורה, והגם שאמרו ז"ל (ימא כח): קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, כבר כתבתי בפרשיות אבות שזה היה לרצון, כל שאין הכרח בדבר לאיזו סיבות זכות, כמו שתאמר נישואי תמר ליהודה נישואי שתי אחיות יעקב וכדומה, וכמו כן קרני איל עמדו לנס בהודעה נבואית (ב"ר נו ט), ולזה לא קיימו מצות העתידות להקטיר קרניו.

פעם אחת סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א, שבשנת הסתלקותו של אביו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, היה הוא שוכב על מטתו בראש השנה, מחמת שלא היה אז בקו הבריאות והתפלל יחד עם אביו הרב הקדוש מרוזין בהשטיבעל המיוחד שלו. וסיפר שהיה אז העבודה של אביו בראש השנה ממש חוץ לדרך הטבע.

ואחר התפילה אמר לו: היום שמעתי תקיעות שופר של משיח, כי היו התקיעות באמת נפלאים או. ואחר כך אמר, שאת השופר הביא לו חסיד במתנה, והוא אמנם היה גדול ומשונה מאד, וגם קולו היה חזק מאד, ואחר כך נעלם פתאום השופר הוזה עד היום (תפארת אדם' עמוד כג).

סיפר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א להרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא זיע"א שבימי הרה"ק הצדיק רבי מענדלי מוויטעפסק זיע"א, כשהיה בירושלים, אירע אשר איש פתי וחסר דעה עלה להר הזיתים ותקע בשופר, ואין איש רואהו. והיה ההשערה להמון ישראל כי זהו התקיעת שופר המבשר הגאולה. וכאשר הגיע

לאזני הרה"ק, פתח החלון והביט לאויר העולם. ומיד אמר שאין שום התחדשות, כי ודאי שאם היה סימנא דגאולה בוודאי היה מרגיש ורואה באויר העולם (הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק זיע"א, 'דברי אלימלך' פרשת קרח).

הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א סיפר: הרה"ק רבי מענדלע מוויטעפסק זיע"א ישב פעם בחדרו ונכנסו אליו כמה אנשים בבשורה טובה, והוא: משיח בא, כי הם שומעים שופרו של משיח. קם הרה"ק מכסאו וניגש אל החלון והוציא ראשו החוצה והריח. אח"כ פנה אליהם באות שלילה באומרו: לא מרגישים עדיין ריחו של משיח, ושאל על כך: למה היה צריך רבי מענדלע לגשת אל החלון כדי לברר אמיתות הענין ולא הריח מה שהריח במקום שישב, אלא שבביתו נאווה קודש היה רבי מענדלע מרגיש תמיד ריחו של משיח, ורצה לברר עתה אם גם בחוץ מורגש כזאת, לכן קם וניגש לברר את הדבר (נר ישראל ח"ג עמוד קח).

סיפור נדיר נמצא בכתבי הגה"ח ר' שמאי גינזבורג זצ"ל: פעם בחודש ניסן אמר לי מרן הרה"ק האמרי אמת מגור זיע"א לצאת החוצה ולהאזין האם שומעים 'בלאזען', תקיעת קול שופר. ואמר כך: קול שופר של משיח לא כולם ישמעו ביחד, 'איידעלע נפשות' [-אנשים עדינים] שומעים קודם, צדיקי עולם מקריב הגאולה אשר כל ימיהם להביא לימות המשיח הם הם אשר שומעים תחילה, ובוודאי מעתירים בעדנו כי נזכה אף אנו לשמוע במהרה קול שופר המבשר ימות המשיח אמן (הגאון החסיד' פרק יג).

החטא הוא פגם בחיות האדם

דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשֵׁי כִי תִחַטָּא בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעֵשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה (ז לב).

פירש רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א שדייק הכתוב ואמר 'נפש' כיון שנפשו של החוטא, אפילו אם הוא חוטא בשגגה, נחסרת ונפגמת על ידי החטא, בבחינת 'רשעים בחייהם קרויים מתים'. ותקנת הנפש היא על ידי הבאת הקרבן.

ואלו דבריו: ובדרך רמז יכוין, כי לצד שנפש של אדם רשע היא נחסרת לצד מעשה הרע באמצעות העוון במזיד, ולזה יקרא הרשע בחייו מת, דכתיב (יחזקאל יח לב) 'במות המת' כי אין לו נפש, והוא גם כן אומרו (משלי כג ב) 'אם בעל נפש אתה', והודיעו הכתוב כי תחסר הנפש גם בחטא השוגג, האמת שלא תחסר כולה אלא מקצתה. ולצד מחסור כזה הוא אשר אמר ה' כי יביא קרבן ובוזה תתקרב הנפש לשורשה ויאיר אורה בכתחילה.

סוחר אחד בעיר ריישא סיפר לפני הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ זיע"א, שפעם שמע האיק שהגה"ק רבי שמחה ישישכר בער מציעעשנוב זיע"א שופך בוז על הרבנים הדורשים בשפה הפולנית ונוטים להתחדשים, ואמר עליהם שתיבת 'רבנים' נוטריקון: 'רשעים בחייהם נקראים מתים'. וכשנשאל, שהלא חסר האות יו"ד בנוטריקון? השיב הגה"ק: אמנם משום כך, מפני שחסר באותן הרבנים נקודת היו"ד.

כששמע הרה"ק את הדברים האלה יוצאים מפי איש פשוט, נענה ואמר: אף שהאי גברא אינו בר הכי לזכור שיחת הרה"ק מציעעשנוב מלפני שנים רבות, אבל חזינן מזה שבאם צדיק אמת אומר דיבור מתוך מסירת נפש אז אין השומעים שוכחין את המימרא אלא הדבר משתמר בקרב לבבם ('דברי חנה' עמוד נה, בשם הרה"ק רבי יעקב מפשעוורסק זיע"א).

זבחי אלהים רוח נשברה

אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה (א ט, יז; ב ב).

בפרשת השבוע הוזכרו בין שאר הקרבנות: עולת העוף, עולת הבהמה וקרבן מנחה, ואודות כך ידוע מאמר חז"ל במשנה (מנחות קי): 'נאמר בעולת בהמה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ, ובעולת עוף אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ, ובמנחה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ, לומר לך: אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים'.

המאמר ידוע, המסקנה מתבקשת והיא מרעיפה טללי נוחם על לבו של כל איש ישראל כאשר הוא המצר על כך שאין בכוחו להעפיל לפסגות הרוחניות הנשגבות אליהן זכו להגיע גדולי עולם ובעלי מדרגה למיניהם.

אולם דומה שהמאמר הפה בסיסי, המנחם ועם זאת המחייב כל כך, נתפס בעינינו לעתים קרובות באופן שגוי למדי ונתון על ידיו לפרשנות שהאמת רחוקה ממנה.

הבה ננתח זאת.

באותו בנין, דלת מול דלת, מתגוררים שני שכנים אשר כל היכרותם מתבטאת בפגישות חפוזות במעלית והנהון לא מחייב במעבר בחדר המדרגות, הם באים מרקע שונה לחלוטין, משתייכים לקהילות שונות בתכלית ועם זאת חותרים לאותה מטרה, אותה היטיב לנסח דוד המלך בזמירותיו (תהלים מ ט): 'לעשות רצונך אלקי חפצתי'.

יחד עם זאת, פעורה ביניהם תהום בלתי ניתנת לגישור בכל הנוגע להגדרות תדמית כאלה ואחרות המגובחות על ידי מוסכמות חברתיות קשיחות.

האחד הינו אברך משי המסתופף בין כתליו של אחד הכוללים הנחשבים בעיר, הוא חובש את ספסלי בית המדרש במשך שניים או שלשה סדרים ביום ומקומו בתפילה ממוקם אי שם בכותל המזרח, לצד כלי הקודש ובעלי אצטלא רבנית משתפלת. אין הדבר סוד שהוא כבר נקרא לא אחת, וסירב, להתערט במשרה תורנית נחשקת, ובכל מקום בו הוא נמצא הוא מותיר שובל של כבוד התורה.

האחר, לעומת זאת, נמנה על המעמד הפשוט יותר ומכונה כיתר בני מעמדו 'עמך'. כך, סתם, בלי תואר נלווה וללא הילה נוצצת כלשהי. הוא אכן עושה את רצון קונו השכם והערב, ביתו מתנהל על אדני התורה והעבודה וילדיו כולם הולכים בדרך המסורה וגדלים לשם ולתפארת, אולם הוא חסר את הברק, הניצוץ המניע אי אלו נערי תשחורת להתייצב בשורה כל אימת שהוא מגיע ולפצוח בשירת 'מים' סוערת.

נו, מה נגידי?

על פניו, הראשון הוא העונה על ההגדרה הנכונה, האמיתית והמדויקת ביותר של 'עבד השם' בכל מהותו, ואילו האחר משתרך אי שם מאחור, אי אפשר לפסול אותו, בטח שלא לבזו לו, אך עדיין,

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

הקדוש, היו חז"ל אומרים לנו 'הממעט הרי הוא כמרבה', שמשמעו 'גם הקצת נחשב כאילו הוא הרבה'. לעומת זאת נוקטים חז"ל בלשון אחרת 'אחד המרבה, ואחד הממעט', שניהם באותה דרגה במדויק. לעשיר המביא שור, אין שום מעלה על העני המביא מנחת עני ומכוון את לבו. ובלבד שיכוון את לבו לשמים. חשוב לדעת כמה חשוב כל מעשה טוב. גם העני שנותן מהמעט שיש לו, הוא במעלה גבוהה מאד.

החטא גורם חסרון בנפש

דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ונפשה מאחת מהנה: (ד ב)

'דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא'. התורה לא נוקטת בלשון 'איש' (גם 'איש' הוא שם כולל לאיש ואשה), אלא בלשון 'נפש'. אומר האור החיים הקדוש, ללמד אותנו שהחטא גורם פגם בנפש. 'תחטא' לשון חסרון, נפש כי תחטא. הנפש יש לה חסרון בגלל העבירה. מוסיף האור החיים הקדוש ומחדד: כאן מדובר על חטא בשוגג. האדם חטא בשוגג ואעפ"כ גרם לו פגם בנפש, וכנגד החסרון שגרם לו בנפש אומרת התורה שיבוא קרבן ותאיר אורה של נפשו כבתחילה. אך כאשר האדם חוטא במזיד חלילה, הרי נפסקת חיות הנפש. אין כאן נפש שניתן יהיה לכפר עליה. מה נורא הדבר. במקרה כזה, אומר האור החיים הקדוש, יש להתמתן עד שיעבור עליו יום הכיפורים, ואז תשוב נפשו ותחיה, וכמו שנאמר 'השיבו וחיו'. הרי לנו מכאן גודל הזהירות מעבירה, חלילה וחס.

עם ישראל נשמע לגדוליו

ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל יעשו ונעשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו: (ד יג)

'ואם כל עדת ישראל ישגו, ונעלם דבר מעיני הקהל'. חז"ל דרשו שהכוונה בפסוק זה על הסנהדרין. אומר האור החיים הקדוש, משמעות הלשון הפשוטה היא על כללות בני ישראל, 'עדת בני ישראל', ובכוונה כך לשון הפסוק ללמד אותנו שהתנהגות המון העם של בני ישראל קשורה עם הסנהדרין והאחד משפיע על זולתו. וכך מתבאר רמז זה בפסוק: אם כל עדת ישראל ישגו, כלומר שכללות העם לא מתנהגים כראוי, הרי זה סימן שהסנהדרין לא הוכיחו אותם מספיק עד שישמעו לתוכחתם, והתוצאה היא 'ונעלם דבר מעיני הקהל' שזה הסנהדרין, עיני העדה. אם הציבור לא מתנהג טוב, זה משפיע גם על גדולי האומה. החסרון דבק בכלם חלילה. יש קשר גמלין חזק בין העם לבין גדוליו. הציבור צריך להישמע לגדולי התורה, וכך כולם יוצאים נשכרים.

הפנימית. וכשם שנתבאר שמנחת העני חשובה, כך יש לידע, כי גם מנחת העני הבאה מתוך שברון לב, איננה בערך גדול יותר מקרבנו של עשיר אם הוא בא בלב טהור ונכון, כי אמנם יותר קלה עבודת העני להכניע לבבו קדם ריבונו עלם ועלמאי, אך בוודאי גם העשיר כאשר הוא זוכה להכניע לבו, הרי הוא במידה שווה. ואין הדרגה לאחד מחבירו.

פעם בעת עריכת שולחנו הטהור, כיבד הרה"ק האמרי חיים מו"ז ז"ע את אחד הנוכחים שלא היה מיטיב נגן, שיזמר. כמובן שהלה סילף את הניגון, ובסיימו, פתח מרן וסיפר:

הרה"ק האוהב ישראל מאפסא ז"ע"א כיבד פעם בזמר, את אחד הנוכחים בשולחנו. הלה לא ידע לזמר, והתנצל כי אין ביכלתו לשיר. אולם הרה"ק הורה לו שוב שיזמר. היהודי נענה כי אין ביכלתו, אולם הרה"ק שוב הפציר בו שישיר. כשביקשו הרה"ק בשלישית, לא היתה לו ברירה והוא החל לזמר. הניגון נשמע מסולף, והלה התבייש מאוד בשירתו.

כשסיים לזמר, פתח הרה"ק מאפסא וסיפר: בזמן שביית המקדש היה קיים, ובית המקדש עמד על מכונו, הייתי כהן גדול. בימים ההם, היה יהודי שהתגורר בעיר אחת רחוקה מירושלים, והוא התעצל לטרוח ולעלות לרגל. כך עברו ימים ושנים, היהודי הזקין, עד ששכח כבר את הדרך המוליכה לירושלים עיר הקודש. והנה אירע המקרה, היהודי עבר עבירה שחייבים עליה קרבן חטאת, והוא נאלץ לעלות לירושלים כדי להקריב את קרבנו. יצא היהודי מביתו, והחל לברר אצל עוברי אורח איה הדרך המובילה לציון. כל מי שנתקל בו הביע פליאה גדולה: "יהודי זקן אינו יודע איך מגיעים לירושלים?" כך הלך היהודי בדרך הארוכה, וקנים וצעירים שחקו ממנו, ולבושתו לא הייתה גבול.

בהגיעו לעיר הקודש ירושלים, החל לברר היכן יוכל לרכוש בהמה כדי להקריב קרבן, ושוב תמהו עליו כולם: "הראיתם מימכם יהודי זקן שאינו יודע היכן קונים בהמה?" זמן רב התהלך היהודי עד שהגיע לבית המקדש, ובינתיים הזדככה נשמתו ונטהרה יותר ויותר, מרוב ייסורי הבושה.

המש"ק הרה"ק מאפסא וסיפר: כאמור, הייתי אז הכהן גדול בבית המקדש, וראיתי את הקורה עם היהודי, אולם עדיין חסרה היתה עוד קצת שבירת הלב למען יתכפר לו חטאו. והנה - סיים הרה"ק - עד עתה לא נתכפר העוון לגמרי, רק כעת, זכה היהודי ועוונו התכפר בשלמות. (שרפי קודש - שיחות האמרי חיים, ה' בניסן).

הרה"ק הפני מנחם מגור ז"ע"א אמר פעם לתלמיד חכם שהביא לפניו משלוח מנות עוגה גדולה וקטנה ובקבוק יין גדול וקטן, וכתב על המשלוח 'אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו', נהנה ה"פני מנחם" מהדברים והשיב שליח מאמר שאמר אביו הרה"ק האמרי אמת ז"ע"א כי הנה בתורה ישנן ריבויים הנאמרים בלשון 'גם' והאותיות שלפניהם הם ב' ל' - ל', וישנם מיעוטים הנאמרים בלשון 'אך', והאותיות שאחריהם הם ב' ל' - ל', וזה נרמז במאמר ז"ל: אחד המרבה ביגם ואחד הממעט בי'אך, ובלבד שיכוון לבו, כי שניהם יכולים לעשות לב.

בעומק הענין, אפשר עוד שהכוונה גם לעבודת ה' הפנימית של כל יחיד ויחיד, בין אם היא נעשית באופן של ריבוי כבוד שמים - גם לראות, ובין אם היא נעשית באופן של מיעוט העצמיות, אך למעט, בכל מידה ומידה יהא זה לשם שמים, שיכוון לב טהור לשמים.

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מביך לכלול אותו באותה קטגוריה יחד עם השכן ממול.

איך להגדיר זאת בעדינות? אותו אומלל של זכה להתעלות למדרגה הנכונה, להצטרף ללגיון העילית הרוחני, משמים עושים לו סוג של 'הנחה' ומאפשרים לו לחיות עם זה, להשלים עם היותו סוג ב' וללסוף אותו בחיבה, ללחוץ לו 'אתה גם שווה משהו'.

אז זהו, שלא. לאמיתו של דבר, וכאן מטלטל אותו רבינו האור החיים 'הקדוש ז"ע"א בפרשתנו (ז' א), ומערער את נקודת המבט השגויה הזו, מקעקע אותה מהיסוד, שניהם שווים. כולם אהובים, כולם ברוכים, ואם הם רק עומדים בתנאי הבסיסי: 'ובלבד שיכוון לבו לשמים', אזי הם שווים ללא שמץ של הבדל ביניהם: 'אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים'.

מדקדק רבינו כן: דקדקו בלשונם ואמרו לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט, [כלומר, ולא אמרו 'לומר לך שגם העוף הוא אשה ריח ניחוח']. פירוש, שבא הכתוב להודיענו שאין הפרש בין המועט למרובה, שלא תאמר שאין זה אלא לצד שה' מצד רחמי מתרצה בקרבן העני הגם שאינו חשוב כקרבן העשיר, ועל כל פנים אין המוחש נכחש [-המצאיאות אינה מוכחשת] כי זה מביא פר זזה מביא עוף [-ולמעשה קרבן העשיר חשוב וגדול יותר משל העני, אלא שמחמת רחמי ה' הרי הוא מחשיב גם את קרבן העני], לזה נתחכם הכתוב ואמר 'ריח ניחוח' בבהמה ולא הספיק לו במה שאמר בעוף, ללמוד ממנו להעריך ולהראות כי לא פחות הוא מקרבן בהמה ללמוד ממנו [-כלומר, ללמוד בהמה מעוף בקל וחומר], וצריך הוא להודיע גם בקרבן בהמה אשה ריח ניחוח [-כדי שנדע ששניהם חשובים במידה שווה ממש].

והוא מה שדקדק התנא באומרו 'נאמר' [בעולת בהמה 'אשה ריח ניחוח'] ונאמר [בעולת עוף 'אשה ריח ניחוח']. פירוש, ולא הספיק לו לומר הדבר במדרגה הקטנה [-וילמד הגדול ממנו], נתכוון לומר לך בזה 'אחד המרבה ואחד הממעט', פירוש, בהשוואה הם. ולזה לא אמר התנא 'לומר הממעט כמרובה, שאז בטלה לה הכוונה שפירש בדבריו, כי כשנגיע לומר 'זה כזה', יתחייב לומר כי הנלמד קטן מהמלמד כמשפט הרב ותלמידו, [-כלומר, אם יאמר שחשיבות הקרבן הקטן הוא כמו הגדול, יתחייב לומר כי הקרבן הקטן הנלמד מהגדול קטן במעלתו מהמלמד ולכן הוא למד ממנו, כמשפט הרב ותלמידו שהתלמיד צריך לרבו לפי שהוא קטן ממנו, וזה אינו, לפי שבאמת הם שווים לגמרי]. ומדקדק לשון אומרו 'אחד' [המרבה] ואחד [הממעט], הרי זה מראה באצבע השכל כי אין הדרגה לאחד מחברו. ובוזה הוא שהשיג תירוץ למה לא אמר ריח ניחוח בעוף [בלבד], כי בא ללמדנו דבר זה שאין מעלה לעשיר בשורו ולא כלום, ומטעם זה גם כן הוצרך לומר 'אשה ריח ניחוח' בצאן, ולא הספיק בבקר ועוף שהם שתי קצוות. כי בענין זה אין דבר נלמד מחברו לצד המובא.

אין כאן דירוג כלשהו, מבהיר רבינו למען הסר ספק, אין מעמדות ולא הבדל כזה או אחר, אלא הרי העשיר והעני, המרבה והממעט - שווים הם לכל דבר וענין!

יתירה מכך, מעלה יתירה יש לו ללב הנשבר של העני, הנדכה שלא זכה להשתייך למעמד הבכיר יותר, והרי הוא כקרבן תמים לפניו יתברך, שהרי כך נאמר (תהלים נא ט'): 'זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'.

מדבריו הקדושים אנו למדים עוד, כי רחמנא ליבא בעי, באופן שעבודת הכל שווה ותלויה אך בעבודה

מתיבתא אור החיים

של אילו של יצחק, שלא יהיה לבטלה. נמצא כי היה שופר של מתן תורה שופר אילו של יצחק. אמנם עיקר דבר האיל שנברא בין השמשות, ואין היה בא תמורת יצחק, ואין הדברים מקושרים ומסודרים, אין כאן מקום להאריך, רק שתבין דברי חכמים שאמרו שהיה שופר אילו של יצחק, אך קשה מאד הבנה שלימה בכתב לכמו אלו הדברים העמוקים, רק יוסיף חכמה ודעת.

ובפרדס יוסף (וירא את קטו) הקשה על מה שאמרו שלעתיד יתקע בשופר של יצחק, והרי אמרו (ר"ה כה.) שאסור לתקוע בשופר של עולה. והביא שכבר הקשה כן מהר"ם חביב בספר יום תרועה (ר"ה שם). וזה לשונו בפרדס יוסף שם: בכתבי דודי זקני הגאון הצדיק ר' צבי הכהן ז"ל האבד"ק זגיערזש ראיני שהקשה, הא דלעתיד יתקע בשופר של יצחק, הא בשופר של עולה לא יתקע (ע"ן ר"ה כה.) וכן הקשה בספר יום תרועה (ר"ה שם ד"ה מש"כ). ונראה דאיתא בכל בו (סי' סד) והובא בבית יוסף (או"ח סי' תקפ"ו) דמודד הנאה משופר אחר תוקע והוא שומע, אבל הוא בעצמו אסור לתקוע דאיכא הנאה בהדי מצוה, דמתגאה מזה שהוא תוקע, ע"ן שם. וכתבו המפרשים, משום הכי בשופר של עולה לא יתקע, דיש הנאה רוחנית דמתגאה, ע"ן שם. וכתבי (קהלת ז' כ') 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', ופירושו דמצוה צריך להיות רק לעבודת ה' ולא להתערב ג"כ הנאת עצמו, וזה הפירוש אשר יעשה טוב ולא יחטא בהטוב המצוה, רצה לומר שלא יחטא בכוונה אחרת, אבל לעתיד יבוטל היצר הרע ויעשה מצוות בשלימות, ובכחאי גוונא במצות לאו להנות נתנו כולי עלמא מודים דמותר לתקוע בשופר של עולה. ובני הר"ר דוד נ"י העירני מאור החיים ויקרא (ט) על הפסוק את הכל אתי שפיר. ע"כ.

ובברכת שמעון כתב בשם הרה"צ האדמו"ר הר"מ מפילאב זצ"ל, שאמר לתרץ עפ"י ד"ל הובאו ברש"י (בראשית כב ג') עה"פ 'ויקח את האיל ויעלה לעולה תחת בנו', מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יה"ר שתהא זו כאילו היא עושה בבני כאילו בני שחוט, כאילו דמו זרוק, כאילו בני מופשט, כאילו הוא נקטר ונעשה דשן ע"כ, וא"כ קרנים שאין כנגדן בבני אדם לא היה לו ענין להקריבו, שאין בזה משום הקרבה שתהא תחת בנו, ודפח"ח. וכתב שראה א"כ כע"ז באמרי שפר להגאון מהר"ש קלונער זצ"ל, וראה עוד כע"ז בדברי דוד (להג"מ חנוך דוד גרינגלאס אבד"ק לענטשענא).

שהקרנים של איל שהקריב אברהם נשרף, לא עלה על דעת אחד מעולם. ולפיכך אף אם נשרף האיל, לא נשרף רק מה שראוי לשריפה, אבל שאינו ראוי לשריפה - לא נשרף. ומפני כי האיל הזה הוא דבר שאינו בטבע במה שהוא נברא בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו), והוא בלתי טבעי, שאילו היה דבר טבעי היה נברא בששת ימי בראשית בטבע, ומפני שההפסד על ידי הקרבה ראוי לדברים הטבעיים, והוא להם בטבע, וכאשר מגיע הפסד להם אין לומר שהיו אותם הנבראים לבטלה, כי לכך נבראו, והגיע להם הפסד. אבל דבר שאינו בטבע, היה לבטלה אם היה להם הפסד, לפי שאין הפסד כזה, על ידי הקרבה, לדבר שהוא שלא בטבע, אם היה מגיע הפסד לדבר שהוא שלא בטבע - היה לבטלה, אחר שאין מטבעם הפסד. לכך אמר (פרקי דר"א פ"א) 'האיל שנברא בין השמשות' שהוא שלא בטבע, 'לא יצא מאתו דבר לבטלה'. שהרי השופר של מתן תורה לא היה דבר טבעי, וכן השופר שהוא לעתיד, וכן הכינוי של דוד וכו'. ומעתה, כאשר היה בעולם דברים בלתי טבעיים המתיחסים אל הדברים שנבראו בין השמשות - לא היו לבטלה, וכמו אילו היה קרב יצחק על המזבח, שהיה הגוף נשרף והרוח שב אל אשר נתן אותו, לפי שהוא בלתי טבעי, כך באל הזה - נשרף מה שראוי להיות נשרף, ואם שבילי שהיה בלתי טבעי, ואין ראוי בו הפסד, כיון שבעולם דברים מתיחסים אל הדבר שהוא בלתי טבעי שנברא בין השמשות, הרי לא היה לבטלה. הלכך אמר שהיה שופר אילו של יצחק, שכשם שהוא היה בלתי טבעי, כך שופר זה בלתי טבעי, ובמאחר כי היה שם שופר במתן תורה, והוא היה שופר שאינו טבעי, ואיל שנברא בין השמשות גם כן היה שלא בטבע, לכך אמר שופר של מתן תורה - שופר

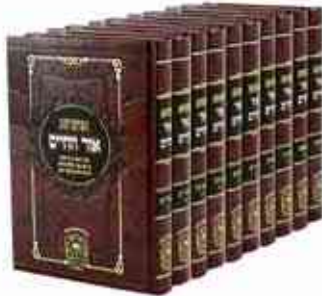
כתב רבינו (ויקרא ט) וזה לשונו: 'את הכל'. אמרו ז"ל (ת"כ כאן) לרבות הקרנים והטלפים. וקשה למה לא הקריב אברהם את השה לעולה בקרניו וגו' והניח קרניו לשופרות כמאמרם ז"ל (פרד"א לא). ואולי שהקריב הכל ופקע מעל המזבח, כדתנן (ובחים פו.) וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר. או אפשר שנתלש מעליו קודם זריקה, ולא נתרבו הקרנים וכו' להקרבה אלא בעודן מחוברים אבל נתלשו אפילו עלו לראש המזבח ירדו דכתיב (דברים יב כז) ועשית עולתך הבשר וגו', ומותר בהנאה, וכדברי זירא שאמר בפרשת המזבח מקדש (שם) נתלש קודם זריקה שרי למעבד מנייהו אפילו קתא דסכיני. או אפשר שעדיין לא נתנה תורה, והגם שאמרו ז"ל (יומא כח:) קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, כבר כתבתי בפרשיות אבות שזה היה לרצון כל שאין הכרח בדבר לאילו סבות זכות, כמו שתאמר נישואי תמר ליהודה נישואי שתי אחיות ליעקב, וכמו כן קרני איל עמדו לנס בהודעת בניאם, ולזה לא קיימו מצות העתידות להקטיר קרניו.

והוא דרשת חז"ל בתורת כהנים: 'את הכל', לרבות העצם והגידים והקרנים והטלפים והצמר שבראשי כבשים השער שבקו תישים, וירדו אפילו פרשו, תלמוד לומר (דברים יב כז) 'ועשית עולותיך הבשר'. אי 'ועשית עולותיך הבשר והדם', יכול יתלשו הגידים והעצמות ויעלה הבשר. תלמוד לומר 'את הכל' ריבה. הכיצד, בזמן שהן מחוברין יעלו, פרשו אף על פי שהן בראשו של מזבח ירדו.

וכן דרשו בזבחים (פ): דתניא, 'הקטיר הכהן את הכל המזבחה', לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים אפילו פירשו וכו'. רבי אומר, כתוב אחד אומר 'הקטיר הכהן את הכל המזבחה' ריבה, וכתוב אחד אומר 'ועשית עולותיך הבשר והדם' מיעט, הא כיצד, מחוברין יעלו, פירשו אפילו הן בראש המזבח ירדו.

וקושיית רבינו כבר הקשו כן הראשונים, ראה ברמב"ן (שמות יט ג), וז"ל: 'במשוך היובל המה יעלו בהר', הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה. לשון רש"י. ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות. אולי גבל הקדוש ברוך הוא עפר קרנו והחזירו למה שהיה. אבל לפי דעתי האגדה הזו יש לה סוד, ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק, ולכך אמר (שם פסוק טז) 'ויחרד כל העם אשר במחנה', ולא השיגו דבור בגבורה הזאת וזלתי קול (דברים ד יב).

ומהר"ל בגור אריה שם כתב: ואני תמה על הרמב"ן ז"ל, וכי אדם בעולם שסובר שהיה השופר הזה, שיוצא ממנו הקול במתן תורה, שופר טבעי, שמקשה על המדרש (ז"ל)

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

שלום רב לזכרי הרבים,

שנים ארוכות הרגשתי תקוע, הייתי בן 19, אבל לא הצלחתי לקרוא מתוך הספר, היו לי קשיים גדולים בקריאה. כשניסיתי לשבת וללמוד, פשוט לא הצלחתי. המילים היו חסרות משמעות בעיני, הרגשתי רחוק מאד מהעולם של החברים שלי, שהיו שוקעים בלימוד.

יום אחד, מתוך תסכול עמוק, החלטתי לעלות לצינון של **האור החיים הקדוש** זיע"א בהר הזיתים. עמדתי שם ליד הצינון, עם לב פתוח, ודיברתי אל ה'. 'ריבונו של עולם, בזכות הצדיק, תפתח לי את העיניים והראש שאוכל לקרוא ולהתחבר לתורה! אני רוצה ללמוד, אני רוצה להבין, אבל אני לא מצליח!'

לא עבר זמן רב, ובדרכי חזרה הביתה בלילה, קראו לי ההורים בהתרגשות. "קרה משהו מדהים!" אמרו לי. "היום הגיע אלינו אדם מיוחד, שכבר עשר שנים שפיתח שיטה בקריאה ומלמד איך לקרוא, והוא בדיק מה שאתה צריך!"

גדמתי. רק לפני כמה שעות עמדת ליד קברו של האור החיים הקדוש וביקשתי ישועה - וכבר עכשיו היא התגלגלה אליי בדרך שלא העליתי על דעתי. באותו רגע הבנתי, בעומק הלב, שזכות הצדיק פעלה בשבילי.

מאז, הכל השתנה. הקריאה הפכה קלה יותר, הלימוד הפך למשמעותי, והעולם של התורה, שפעם נראה רחוק כל כך, נפתח בפניי. אני מודה לה' על החסד הגדול שעשה איתי, ועל שהראה לי בדרך כל כך ברורה שהוא תמיד שומע את התפילות שלנו, במיוחד כשהן יוצאות מכל הלב.

מודה לכם על כל פעלכם להפצת תורתו של האור החיים הקדוש

א.מ.מ.

מחוברים להיום

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רעוא דרעוין
פרשת ויקרא תשפ"ג
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון כ"ג
פרשת ויקרא
תשפ"ג

קרבן מנחה לה'

מצות הבאת המלח

שורש הפירוד שבעולם - ימיו כימי עולם. ביום השני לבריאת העולם נבדלו המים העליונים מן התחתונים, ולמן היום הזה ואילך מצפים הם לשוב לאחדותם. תכלית כל הנבראים היא לעבוד ולעמול על מנת לזכות אל היחוד השלם, ועל כך מנצח האדם במלאכת עבודת הקודש. גם בעבודת בית המקדש מכוונים ישראל ליבם לתכלית זו, ולשם כך נצטוו בתורה להקריב מלח על כל הקרבנות, כדי לאחד את התחתונים עם העליונים.

ראשית כל נדבר מענייני ההלכה שבמצות הבאת המלח, ולאחר מכן נשים פנינו לירד לעומקן של דברים ונעמוד על סודן בעז"ה.

בסוף פרשת המנחה (ויקרא ב יג) נאמר בתורה ציווי הבאת המלח עם כל הקרבנות: "וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלְחַת תְּמִלְחָה וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח". ניכר לעין כל כי יש כאן כפילות לכאורה בלשון הכתוב, וכך הוא שיעור הדברים: מצוה היא ליתן מלח בכל קרבן מנחה, ונוספה כאן אזהרה שלא ישבות המלח כלל וכלל מקרבן המנחה. ואחר כך נוספה מצוה ליתן מלח בכל שאר הקרבנות, מלבד המנחות, וכדברי הגמרא (מנחות כ). שבא הכתוב כאן ליתן חובת מליחה בכל הקרבנות.

אמנם יש להבין, מפני מה באמת קבעה התורה את חובת מליחת הקרבנות דווקא בפרשת המנחות.

מלח מעכב במנחה ולא בשאר קרבנות

והנה, כך פסק הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ה ה"ב): "הקריב בלא מלח כלל - לוקה, שנאמר 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך'. ואף על פי שלוקה - הקרבן כשר והורצה, חוץ מן המנחה שהמלח מעכב בקמיצה, שנאמר 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך'". מבואר בדברי הרמב"ם שחלוק דין המלח במנחות משאר בקרבנות, שבכל הקרבנות אף שחובה היא להביא מלח והמחסר לוקה, מכל מקום הקרבן כשר, אך במנחות בלא מלח הן פסולות.

ויש להבין מהו מקור דינו של הרמב"ם. וכתב הכסף משנה (ס) כי מקורו מן הפסוק עצמו, כי לשון הכתוב בכל הקרבנות היא 'תקריב מלח', משמע שמצוה היא אך לא לעיכוב, ואילו במנחות נאמר 'ולא תשבית', משמע שלא ישבות כלל, ולעכב נאמר. והביא שם מדברי הגמרא (מנחות ט:): "אמר רב, כל מקום שהחזיר לך הכתוב בתורה מנחה אינו אלא לעכב", דהיינו ששנה הכתוב את דין הבאת המלח במנחות להורות שמעכב. וכן הביא מדברי שמואל שם.

גדר דין מליחה בקרבנות ובמנחות

ובאמת דנו נושאי כלי הרמב"ם בגדר דין זה שהמליחה מעכבת במנחות, ויש שפירשו (ראה בקרו

אורה מנחות ט: ועוד) כי הטעם הוא משום שבמנחות הקמיצה היא עיקר הקרבן, ובלא קמיצה אין כלום, וכיון שבקמיצה נאמר דין מלח, ממילא אם קמץ בלא מלח הרי זה מעכב. מה שאין כן בשאר הקרבנות עיקר עבודתם היא בזריקת הדם, וגם אם לא הקטירו את האימורים הקרבן כשר, כיון שזריקת הדם מרצה. ממילא גם אם לא נתנו מלח על הקרבן בשעת הקטרה אין זה מעכב, כיון שהקטרה עצמה אינה מעכבת. מה שאין כן במנחות שאין בהם זריקת הדם וכנ"ל.

ומרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל (חידושי הגרי"ז מנחות כא. טו; והובא גם בספר מנחת אברהם מנחות יז) ביאר דברי הרמב"ם כך: שני דינים נאמרו במליחה; האחד דין כללי הוא בכל הקרבנות, ליתן מלח על הקרבן, וזה אינו מעכב. ודין שני נאמר במנחות, ליתן מלח כחלק ממעשה המנחה. כי כשם שנאמר במנחה דין יציקה ובלילה - יציקת השמן אל הסולת ובלילת העיסה - כך נאמר גם דין מליחה.

על כל פנים מבואר מכל זה כי חלוק דין מליחת המנחות מדין מליחת שאר הקרבנות. ומשום כך כתבה התורה את דין מליחת הקרבנות בפרשת המנחות דווקא, כדי שנקמוד על החילוק ביניהן.

מדוע הוצרך הכתוב ליתן 'לאו' ו'עשה' במליחת המנחות

אלא שעדיין יש להבין, אחר שציותה התורה במצות עשה למלוח את המנחות, ו'כל קרבן מנחתך במלח תמלח', מפני מה הוצרך ליתן לא תעשה אחר העשה ולומר 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך', אשר משמע כי בלא זה היתה סברא כן להשבית את המלח, וקשה על שום מה יעלה על הדעת לומר כן.

בשאלה זו דנו רבים מן המפרשים בהרחבה, וממנה נוכל לבוא לפנימיות הקשר בין מצות המלח לקרבן מנחה, אך ראשית כל נביא בזה שני מהלכים על דרך הפשט. המהרא"ל צינץ מביא בספרו 'מלוא העומר' על התורה את דברי רבינו האריז"ל (ראה עץ חיים שער נ' פרק ב), שכתב כי שורש מצות מליחה הוא משום שבקרבן באים ישראל ומתקנים את כל היסודות שמהם מורכב העולם - דומם צומח חי ומדבר. כי הקרבנות באים מן החי, והמנחות והנסכים מן הצומח - חיטה וגפן, והאדם עומד ומתוודה. על כן יש לצרף לזה את המלח הבא מן הדומם, ובזה נשתוו כל כוחות הבריאה יחד בקרבן.

ועל פי זה מפרש המהרא"ל, כי הנה בקרבן מנחה נחסר חלק החי, כיון שבא רק מן הצומח. אם כן הייתי סבור לומר כי מאחר שנחסר אחד מן היסודות, נוכל לחסר גם את יסוד הדומם ולא להביא מלח. על כן באה התורה הקדושה דווקא כאן בפרשת מנחות ונתנה איסור בדבר - 'ולא

תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך', אף שאינה מן החי, אלא גם כאן 'על כל קרבן תקריב מלח'. בהמשך דבריו כותב שם, כי אליבא דאמת גם בקרבן מנחה מתמלאים כל ארבעת היסודות, על פי מה שכתב רש"י בפרשתנו (ויקרא א ב), כי עני דרכו להקריב מנחה, ונחשב כאילו הקריב נפשו, אם כן בכל קרבן נחשב האדם המתוודה לחלק המדבר, אולם בקרבן מנחה נוסף מה שהקריב נפשו, והרי זה כמי שחלבו ודמו ממש קרבים על גבי המזבח.

והנה ידוע מה שכתבו הראשונים בטעם הקרבנות, כי בכל קרבן צריך האדם להתבונן במה שנעשה בבהמה ולחשוב כי ראוי היה שיעשו בו עצמו כן - בשחיטה, בקבלת הדם וזריקתו, ובשריפת האיברים. וכפי שכתב הרמב"ן (ויקרא א ט) וז"ל: "ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו".

נמצא אם כן, כי הוידוי משלב את חלק המדבר עם חלק החי שבא מן הבהמה. אולם כאמור בקרבן מנחה נותן העני את נפשו ממש, והנפש קשורה בנשמה, עמוק עמוק מי ימצאנה, אך מלבד זאת גם נחשב שהביא את גופו, כי דבר אין בידו, והוא נותן את עצמו ממש.

זהו ביאורו של המהרא"ל צינץ בטעם הקשר בין מצות המלח לקרבן מנחה.

חובת המלח - אחר איסור השאור והדבש

ביאור אחר כתב האברבנאל על אתר, לפי שהלחם הרגיל לבני אדם מורכב מקמח ושאור ומלח, ואסר הכתוב את השאור בקרבן, אם כן היה מקום לחשוב שכמו כן נאסר המלח, לכך הוצרך להתיר המלח בפירוש. בדומה לזה כתב הגאון הנצי"ב מוואלוז'ין זצ"ל (העמק דבר כאן), כי לאחר שאסר הכתוב את הדבש הממתיק ומטעים את המאכל, סבורים היינו שייאסר גם המלח הנותן טעם במאכלים, ועל ידי ששואב את הדם נעשה הבשר מתוק. לכן באה התורה בעזהרה שלא להשבית את המלח. כי המלח בעצמותו חריף ואינו ראוי למאכל, אך בנתינתו באוכל נעשה טעים ונשמר. מה שאין כן הדבש תחילתו מתוק וסופו מר.

מהו 'ממולח' האמור בקטורת

עתה נבוא להתבונן בפנימיות הדברים, בעומק מצות נתינת המלח על גבי הקרבנות והמנחות.

הנה, בפרשת הקטורת (שמות ל לה) נאמר שיהא מעשה הקטורת "ממלח טהור קָשֶׁשׁ". וכתב שם רש"י בזה הלשון: "ממלח - כתרוממו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני שדומה לו 'ייראו המלחים' (יונה א ה), 'מלחין וחובלין' (יחזקאל כז כז), על שם שמהפכין את המים במשוטות, כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בבזך".

אמנם הרמב"ן שם פירש כי 'ממולח' ענינו שיש למלוח את הקטורת במלח סדומית, כמו שאמרו (פריהות 1) מלח סדומית רובע'. והביא את דברי אונקלוס שתרגם 'מקרב', וביאר דבריו "שהיו הסמים שחוקים מאד ומעורבים יפה יפה עד שהיו נימוחים ולא יוכר סם מהם, מלשון 'כי שמים כעשן נמלחו' (ישעיה נא 1), 'ארץ פרי למלחה' (תהלים קז לד), כולם ענין השחתה וכליה".

ואחר שהביא דברי רש"י ותרגום אונקלוס שפירשוהו מלשון 'עירוב', וראיית רש"י מן השם 'מלחים', דחה הרמב"ן וכתב כי שלושה בעלי מלאכות יש בספינה: תופשי המשוט - המשיטים את הספינה במשוטים, והספנים - אלו זקני המלחים וחכמיהם, והחובלים. והספנים הם שנקראים 'מלחים' משום שהם יודעים את טעם הים, ומרגישים במליחותו ובמתיקותו, ויודעים מתי יהיה מתוק ונאות להולכי הים, או מתי הוא רע ומר להם.

העולה מן הדברים, כי 'ממולח' האמור בקטורת ענינו מלשון עירוב הדק היטב כדברי רש"י, או מלשון מלח כדברי הרמב"ן. ולמעשה נעסוק כאן בשני הענינים, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכפי שיתבאר להלן.

ראשית העבודה - באמונה תמימה

תחילת ביאור הענין, בדברי הרב בעל התניא זיע"א, שביאר ב'ליקוטי תורה' (ויקרא פרק ה אות ח) את דעת הפוסקים הכותבים שלא ליתן מלח במצות הפסח (ראה שולחן ערוך או"ח הלכות פסח ס' תנה ס"ה וברמ"א שם ס' תנה ס"א). וכתב, כי תחילת העבודה בפסח עליה להיות בנקיות גמורה, על כן אין ליתן במצה מלח, שלא יתווסף בה שום טעם חיצוני. ובעבודה זו יוכלו ישראל לקבל את התורה, את האמונה שהיא הבסיס לכל, אשר בה אין צורך בשום הסבר וטעם. זהו הנסיון 'לחם עוני', ובלשון הזוהר הקדוש (ראה ח"ב פגג): 'מיכלא דמהימנותא' - מאכל האמונה. כי ראשית כל חייב האדם להאמין בה' יתברך באמונה שלימה גם כשאין לו בה שום טעם והבנה.

ועל כך מוסיף בעל התניא ומביא את דברי רש"י ש'מלח' הוא לשון עירוב, כמלחי הים המערבבים את מימיו וגליו, ולפי זה יש לפרש כי מלח יש בו משום עירוב העולמות וקישורם יחד באור האלוקי - אור אין סוף. ויש לומר כי בליל הסדר - ליל שימורים, משפיע כל אדם מישראל לבניו בסיפור יציאת מצרים, ובזמן זה עדיין אין לערב את המים ולהשיט את הספינה. כי 'ים' הוא 'עלמא דאיתכסא', וה'ספינה' היא הלבושים שבהם מתעלים ישראל ומתלבשים בהם כדי לעלות אל העולמות העליונים. ולבושים אלו צריכים ל'מלחים' שינהיגו אותם, ואלו הם התורה והמצוות. אולם כל זאת יוכלו לעשות רק אחר שיכניסו בליבם את האמונה הפשוטה, כי ה'מלח' נותן טעם, ומצת הפסח עליה להיות בפשיטות, כראוי ליסוד האמונה. המלח קשור לפנימיות התורה וסודותיה, המכוסים מעין כל אדם, ועל כן שותים בלילה הזה ארבע כוסות יין, כי 'נכנס יין - יצא סוד', וזהו רמז לכל סודות התורה שנוכל לגלותם בכח עבודת הלילה, אולם מצה זו שאנו אוכלים - ראשית ופשוטת היא.

אם נרצה 'לתרגם' את הדברים למושגינו, נוכל לומר כי המצה רומזת אל התורה שבכתב, שניתנה מסיני בשני לוחות הברית, ובליל הפסח שבים אנו אל סיפורי התורה על יציאת מצרים, אל החומש, המקרא והחלק הגלוי שבתורה.

תורה תכלין

אולם, מלבד החלק הגלוי שבתורה, ישבה גם את חלק התכלין. וכדברי הגמרא במסכת קידושין (פ:): "הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תכלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו", וכו'.

ויש להבין, מהו אותו 'תכלין' שמכונה בו התורה. אך הנה תכלין מהותו ליתן טעם במאכל, ובדומה לזה נותנת התורה שבעל פה טעם בתורה שבכתב, כי על ידה מתפרשים טעמי המצוות וגדריהן. וביותר מתקיים הדבר בפנימיות התורה, אשר בה מתבארת התורה הקדושה לאמיתה.

שני עניני ה'טעם'

והנה, שתי בחינות יש בענין ה'טעם': רגילות היא להשתמש במושג הטעם לענין המאכלים, שעל ידי שנותנים בהם מלח ודבש ושאר תבלינים נעשים ראויים לאכילה, ובלא זה הרי הם תפלים ואינם ערבים לחן. וזהו החלק הגשמי שבטעם. אולם שימוש נוסף יש לה לתביעת 'טעם', מלשון ביאור והסבר, לפרש טעמי תורה.

כך היא לשון חז"ל בשימוש לשון זה (במדבר רבה יט 1): "ויקחו אליך פרה אדומה" (במדבר יב 2), אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר - חקה".

חלוק דין מליחת המנחות מדין מליחת שאר הקרבנות. ומשום כך כתבה התורה את דין מליחת הקרבנות בפרשת המנחות דווקא, כדי שנעמוד על החילוק ביניהן

והביאור בזה, כי כשם שהמאכל בלא טעם תפל הוא ואינו ערב לאכילה, כך התורה שבעל פה נותנת טעם במצוות התורה שבכתב, ועל ידה יוכל האדם לגבור על יצרו הרע, כאשר יחבר עצמו בליבו ודעתו לדברי התורה.

תורה שבעל פה - טעמי התורה שבכתב

הן אמת, כי בשעה שניתנו הלוחות בסיני, היתה מעלת התורה גבוהה עד מאוד, כמו שנאמר (שמות לב טז): "וְהִמְקַתְּבָה מִקְּתָב אֱלֹקִים הוּא". וגם ישראל זכו להעלעות לדרגה עצומה בעת מתן תורה. אולם לאחר מכן גרם החטא, ונכשלו ישראל בעוון העגל, ובזה נעשה שינוי באופן קבלת ישראל את התורה, ובלוחות שניות הוריד משה רבינו לישראל את כל התורה שבעל פה, מקרא ומדרש הלכות ואגדות (ראה שמות רבה מו א).

ממחרת היום, עמד משה רבינו ללמד את התורה לישראל, כמו שנאמר (שמות יח ג): "וַיְהִי מִמִּקְרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֶּקֶר עַד הָעֶרֶב", ופירש רש"י שם כי מוצאי יום הכיפורים היה, ומהו 'ממחרת' - למחרת רדתו מן ההר.

והנה, 'ויהי ממחרת' לשון צער הוא (ראה מגילה י:), משום שהוצרכו ישראל לילך אצל משה רבינו בעבור בירור כל פרט מן התורה. ואף על פי שניתנה התורה שבעל פה, אמנם לא היתה לישראל שייכות עימה, ונצרכו לעמוד אצל משה רבינו ולשאוב מבאר תורתו, כלשון הכתוב (שם פסוק טז): "וְהוֹדַעְתִּי אֶת רִקְיֵי הָאֱלֹקִים וְאֶת תּוֹרָתוֹ" - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כי בלא התורה שבעל פה לא

תתפרש גם התורה שבכתב שכבר קיבלוה ישראל. ולכן הוצרכו לעמוד שם מבוקר עד ערב. ומעתה, אחר שניתנו להם לישראל בלוחות השניות כל טעמי התורה שבעל פה, נעשית התורה נגלית יותר, וניתן בה טעם כתבלין הנותן טעם בתבשיל. ורק בכח טעמי התורה יוכל האדם לגבור על יצרו הרע, "אם פגע בך מנוול זה - משכהו לבית המדרש" (קידושין ל:), כי את היצר הרע יוכל האדם לנצח בעזרת קושיה קשה כברזל של רבינו עקיבא איגר, בסברה של ה'קצות החושן', או במהלך של ה'נתיבות', ורק בבית המדרש אפשר להכניעו, ולא ברחובה של עיר.

מצבי הנשמה נמשלים למעיין ובור

בענין זה, כותב רבינו הקצות החושן ביאור נפלא (בהקדמתו לספרו 'שב שמעתתא'), בביאור מה שנתגלה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו מתוך הסנה, והסנה בוער באש ואיננו אוכל.

פתח דבריו האיר שם בחילוק בין מצב הנשמה בהיותה בעולם העליון למצבה אחר ששכנה בגוף האדם, המשילו להבדל בין בור של מים למעיין הנובע. כי בור מים - על אף שמיימו נקיים וזכים, מכל מקום אין לו משלו כלום, ורק מה שמילאו בו מתחילה קיים בו. מה שאין כן מעיין - מתוכו הוא מתמלא, ומיימו מתחדשים בכל עת. כך גם הנשמה, בהיותה שוכנת בעליונים היתה עומדת כפי שהיא, בבחינת המלאכים שנקראו עומדים, כמו שכתוב (זכריה ג ז): "וְנָתַתִּי לָךְ מְהֻלָּכִים בֵּין הָעֲקָמִים הָאֵלֶּה". ורק בירידת הנשמה אל הגוף נקראת 'חיה' כמעיין מים חיים, שכן בעבודתה בזה העולם תוכל לסגל לעצמה תורה ומצוות, ולא תאכל עוד 'נהמא דכיסופא'.

על כן, יתרה מעלת האדם על מעלת המלאכים, כי בהיותו נברא ושוכן בעולם הזה יוכל למלא את הנשמה כמעיין הנובע. ומאידך סכנתו גדולה, כי בבחירתו יוכל גם לקלקל ולעשותה כמעיין אכזב אשר יבשו מימיו. ומשום כך הפליא ה' לעשות וחיבר את הנשמה הרוחנית בגוף חומרי.

תכלית האדם - להפך החומר לצורה

אמנם בחטא אדם הראשון נשתבש דבר זה, כי בתחילת בריאתו של אדם לא היה הגוף החומרי חוצץ בפני הנשמה, אולם אחר שחטא אדם באו כוחות החומר ושלטו בו, ונעשה כולו עכור, ולמן היום הזה והלאה נטושה מלחמה כבדה בין הרוח והחומר שבאדם, והכל תלוי בבחירתו; אם ילך בתאוות ליבו ובדרכי יצרו חלילה, ירד ממדרגתו להיות כבהמה ההולכת בשרירות ליבה, ויפסיד את כח ההתחדשות שניתן בו כמעיין. לעומת זאת, אדם שהחלק הרוחני שבו הוא המנהיג לעסוק בתורה ועבודה ובמצוות, נוטל את חלקי החומר שבו והופך אותם לצורה, אשר זה כל האדם.

זהו פלא המיזוג בין חומר ורוח. וכאשר הגיע זמנו של אדם לעזוב את זה העולם, אז נפרדים הגוף והנשמה, "וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרָיִם עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נָתַנָּה" (קהלת יב ז).

קודם החטא היה אדם הראשון רואה את תוצאות מעשיו מיד

בדומה לזה כותב רבינו האור החיים הקדוש בכמה מקומות (בראשית ב טו; במדבר כא ז), כי לולא שגרם החטא היה האדם עולה לרקיע ודר בעליה ובחצר, ולא היה גופו עכור ומגושם שפי שהוא היום, ומילא לא היתה מניעה שיהיה החלק הנראה לעינינו גשמי - מהלך בגן עדן.

אלא שלאחר החטא נעשו הגוף והנשמה צרים זה לזה, והדרך היחידה שבה יוכל האדם ליטול את חלקו הטוב בעולם הבא הוא על ידי פירוד הגוף מן הנשמה, אשר בזה יוכל לשוב ולקשר עצמו באור האלקי האמיתי והנצחי. אלא שהדבר תלוי במה

בְּרִית אֱלֹקִים מֵעַל מִנְחָתְךָ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (במדבר יח ט) "בְּרִית מֶלֶח עוֹלָם הוּא לְפָנַי ה'". וכפי שפירשו בגמרא (מנחות טו): "דַּתְנִיא, בְּרִית מֶלֶח עוֹלָם הוּא, שְׂתֵּתָא בְּרִית אַמּוּרָה בְּמִלְחָה, דְּבַר ר' יְהוּדָה; ר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר, נֹאמֵר כֵּן בְּרִית מֶלֶח עוֹלָם הוּא, וְנֹאמֵר לְהֵלֵךְ (במדבר כה יג) 'בְּרִית כְּהוֹנֵת עוֹלָם', כִּשְׁם שְׂאֵי אִפְשָׁר לְקַרְבְּנוֹת בְּלֹא כְּהוֹנָה, כִּךְ אֵי אִפְשָׁר לְקַרְבְּנוֹת בְּלֹא מֶלֶח".

וביארנו חז"ל (ראה בתיקוני זוהר הקדוש, תיקונא חמישאה דף יט): כי המים התחתונים נקראים 'מים בוכים', משום שהובדלו מן המים העליונים, והם בוכים ואומרים "אנן בעיין למהוי קדם מלכא". ועוד ביארנו חז"ל בזה את טעם כריתת ברית המלח (הובא בקיצור ברש"י ויקרא ב ג, ובאריכות ברבינו בחיי שם), וז"ל: "מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקדוש ברוך הוא את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב (איוב כח יא) 'מבכי נהרות חשב'. אמר רבי אבא, בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו, או לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו, העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ישעיה מג טו) 'הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה', (נחום ד א) 'גוער בים ויבשהו'. אמר להם הקדוש ברוך הוא, הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (תהלים צג ד) 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים', ומה הם אומרים, 'אדיר במקום ה', ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים".

חיבור נון ונפש

מבואר מן הדברים השייכות בין המלח למים, כי המלח בא מן המים והוא תיקון המים, לחבר עליונים ותחתונים.

זהו גם הטעם לחובה להביא מלח בסעודה (ראה שלח ערוך סי' קסז ס"ה, וברמ"א שם), כי גם עתה שבטלו הקרבנות בעוונותינו ואין לנו בית המקדש שיכפר בעדינו, מכל מקום 'ונשלמה פרים שפתינו', וכאשר עומד אדם להתפלל ולאחר מכן יושב לסעודה, הוא מחבר ומייחד בזה עליונים ותחתונים, שמים וארץ, צורה וחומר, וגוף ונפש. כי שולחנו של אדם דומה למזבח (רמ"א שם).

מעתה מפרש הרה"ק מבעלזא את קשר המלח לקרבן מנחה דווקא, כי מנחה רומזת על תיקון הגוף והנפש, שכן הקרבנות היתה על המזבח החיצון הרומז על הגוף, אך היו מביאים עימה לבונה - שהיא אחת מסמני הקטורת, ובה מקשרים אותה עם הקטורת הנעשית על גבי המזבח הפנימי, שהוא תיקון הנפש. משום כך כתבה התורה הקדושה את מצות המלח בפרשת מנחה, כי המלח גם הוא מתקן גוף ונפש כפי שנתבאר, כי הוא המחבר שמים וארץ.

פת במלח ומים במשורה

נשוב עתה לענין בריאת התורה תבלין כנגד היצר הרע. נתבאר כי טעמי התורה משולים לתבלינים הניתנים במאכל, אשר בלעדיהם הוא תפל ונפשו של אדם קצה בו. אולם מלבד זה ישנו טעמה של התורה עצמה, בבחינת (ראה אבות פ"ו מ"ד) "פת במלח תאכל", טעמו המופלא של המאכל בלא כל התבלינים. ודבר זה ישיג האדם בחיבור תורה שבכתב עם טעמי התורה שבעל פה, טוב טעם ודעת למדני.

ובדומה לזה יתבאר המשך המאמר שם "ומים במשורה ושתה", כי ידוע שהתורה נמשלה גם למים, אין מים אלא תורה (בבא קמא יז), וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי יח ד): "מים עֲמִיקִים דְּבַרֵי פִי אִישׁ נֶחַל נֶבֶע מְקוֹר חֲכָמָה", ועוד אמר (שם כ ה): "מים עֲמִיקִים עֲצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָגָה".

כראוי, לא הבין את הדבר, ושאל לתומו: "וכי מה יקרה אם יפסיק הרב דקה אחת מן הלימוד. הלא איש נכבד אני, ובאתי מרחוק בעבור ענין דחוף, ואם יחסרו לרב כמה דקות מלימודו, הרי יוכל להשלימן לאחר מכן. אם ירצה, יצא לקבלת הקהל דקה אחת מאוחר יותר".

מובן מאילו כי הרבנית לא קיבלה טענה משונה זו, ולא הניחה לאיש להיכנס אל הרב. אולם היא עצמה לא יכלה להירגע עוד משך זמן רב למשמע הדברים. "הכיצד ניתן לדבר דיבורים כאלו. מה פירוש 'איש חשוב', שאינו מבין דברים פשוטים כאלו". ובתוך דבריה סיפרה על עצמה, כי שנים אחדות קודם לכן היתה עסוקה בבישולים במטבח, ולפתע אחזה האש במגבת שהיתה מונחת שם שהחלה להתלקח, ובתוך זמן קצר פרצה שריפה בבית והבהלה היתה רבה. באותו רגע חלפה לרגע קל מחשבה במוחה, אולי תקרא לבעלה היושב בחדרו שיבוא לעזור לה. אולם תכף ומיד הסירה מחשבה זו מראשה, כי הייתכן להפריע הרב ולהפסיקו מתלמודו. לא יעלה על הדעת. הרי הוא יושב ולומד. עמדה הרבנית וצעקה לה 'יתברך: 'ריבונו של עולם, מה אעשה, הרי בעלי יושב ולומד, ואיני יכולה להפריעו!". מיד שקעה האש באורח פלא והכל בא על מקומו בשלום.

סיימה הרבנית את סיפוריה ואמרה בעזעזע: "אם על אש בוערת לא הפסקתי את בעלי מתלמודו, הכיצד אפריע לו בשביל 'אדם חשוב'".

כשם שהמאכל בלא טעם תפל הוא ואינו ערב לאכילה, כך התורה שבעל פה נותנת טעם במצוות התורה שבכתב, ועל ידה יוכל האדם לזכור על יצרו הרע, כאשר יחבר עצמו בליבו ודעתו לדברי התורה

מכאן נבין גם אנו את מהותה של האש הגדולה השוררת עם התורה, אש של מעלה ואש של מטה, וכן את ענין הטעם בלימוד התורה.

שני המזבחות - תיקון הגוף והנפש

שאלה זאת שבה אנו עוסקים כאן, מפני מה תלה הכתוב את מצות נתינת המלח בקרבנות דווקא בפרשת קרבן מנחה, מובאת גם בשם הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זיע"א. וכתב לבאר על פי מה שאמרו חז"ל (במדרש תהלים א"א) כי שני מזבחות היו בבית המקדש, מזבח הפנימי ומזבח החיצון. במזבח החיצון הקריבו ישראל את כל הקרבנות הבאים מן החי, וכן העלו עליו מנחות ונסכים. אולם במזבח הפנימי היו מקטירים את הקטורת לבדה, ורק ביום הכיפורים היה הכהן הגדול מזה עליו מדם הפר והשעיר.

שני מזבחות אלו רומזים על גופו ונפשו של אדם. מזבח החיצון כנגד הגוף, שהיו מעלים עליו קרבנות אשר שייריהם היו נאכלים לכהנים ולבעלים, וזהו רמז לתיקון הגוף ואכילתו. ומזבח הפנימי רומז לתיקון הנפש, כי עליו היו מעלים את הקטורת לריח ניחוח, ואיזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו - הוי אומר זה הריח (ברכות מג).

כשם שבמקדש עבדו הכהנים בשני המזבחות ותיקנו גוף ונפש, כך צריך כל איש ישראל לתקן בעבודתו לה' יתברך את גופו ונפשו. כי כל אדם מורכב מן העליונים והתחתונים גם יחד.

ברית מלח

והנה, על מצות הבאת המלח נכרתה ברית, כמו שנאמר בפרשתנו (ויקרא ב יג) "ולא תשכית מלח

שפעלה הנשמה בזה העולם בהיותה מחוברת אל הגוף, וככל שתתמיד בעבודת הקודש ותשתדל בה יותר - כך תזכה לשכר טוב בבוא עת פקודתה, ותזכה להיכנס לעדן גן אלקים ולהתעדן שם לנצח נצחים. ופרי צדיק - עץ חיים, וכל מה שפועל האדם בעולם הזה נזרע למעלה ועושה רושם שם, אלא שמחמת החטא אין אנו רואים את הדבר בעינינו. אך אדם הראשון עצמו, קודם שחטא היה מהלך בגן עדן בנופו ורואה את ההיכלות הנבראים ממצותיו. ועתה כאשר אסירי הגוף אנו, שוב אין אנו יכולים לראות, רק אמונת אומן היא בידינו כאשר קיבלנו, ומצווים אנו להשיב את הנשמה בטהרה כאשר קיבלנוה.

אש של מעלה ואש של מטה

על פי היסודות הגדולים האלה, מפרש רבינו הקצות החושן את הדבר הגדול הזה - מעשה הסנה. כי בא הקדוש ברוך הוא בזה להורות למשה רבינו את החילוק בין האש של מעלה הרוחנית, לאש של מטה הגשמית. האש של מעלה השוכנת בתוך הקוצים, אינה מכלה ושורפת אותם, מחמת שאין לה שום חיבור אל החומר. מה שאין כן האש של מטה שהיא גשמית, מתלבשת בתוך החומר ואוכלת אותו.

ובזה ביקש הקדוש ברוך הוא לרמוז למשה רבינו על מעלת הנשמה, שמעלתה גבוהה כל כך כאש מן השמים, ואינה מתערבת בחומר כלל, אף על פי שירדה מן העולם לשכון בתוכו, כי עדיין אין לה שום חיבור עימו. ועל כן ציווה הקדוש ברוך הוא למשה במעמד הסנה (שמות ג ה) "של געליך מעל רגליך", בזה הזהירו להפשיט מעליו את כל השפעת הגשמיות וכוחות הגופניות, ובה יבא בכל עת אל הקודש, כי הנשמה גבוהה היא מכל גבוה.

תחיית ישראל במעמד הר סיני

אלו הם דברי הקצות החושן, ונוכל ליקח רעיון מופלא זה, ולהניחו כיסוד למהותם של כלל ישראל. כי בשעת מתן תורה, כשראו בני ישראל את האש יורדת מן השמים על ראש ההר, וההר בוער באש, והם אינם נשרפים (ראה דברים ד ג) - ראו במו עיניהם את מציאות תחיית המתים שתי פעמים, כי פרחו נשמתם כששמעו את הקול יוצא מפי הגבורה, ושוב חיו בטל של תחייה (ראה שבת פח).

ברם, גם אחר כל זאת גבר כח הגוף, ונכשלו בחטא העגל. ואז קיבלו ישראל את הלוחות השניות, אשר באופן זה נצרכים הם להתמודד בתמידות עם היצר הרע, והדרך היחידה לגבור עליו היא על ידי שמושכים אותו לבית המדרש, ושם בכח התורה תבלין, פלפולא דאורייתא שניתן עם התורה שבעל פה בלוחות השניות - ניתן לנצחו.

זכרינו שמענת מתוך האש

כאמור, התבלין הוא הטעם בלימוד התורה, כתבלין זה המתבל את המאכלים, אך אינו נאכל בפני עצמו. ומשום כך דייקו חז"ל בלשונם ולא אמרו "בראת יצר הרע - בראתי תבלין", אלא בראתי לו "תורה תבלין" - התורה שבכתב יחד עם התורה שבעל פה המטעימה אותה. ועל ידי זה יוכל האדם להיות שקוע כולו בתורה הקדושה.

בענין זה מסופר על אודות מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, כי פעם אחת נכנס משמשו לביתו ורואה את הרבנית נסערת מאוד, ונראה היה כי דבר נורא אירע אשר אי אפשר להכילו. כאשר שאל במה הענין, סיפרה לו הרבנית כי נכנס לבית אדם שאחז עצמו חשוב ונכבד, וביקש להיכנס בדחיפות אל הרב על שום שאלה שהיתה לו. באותה עת עסק הרב אלישיב בתורה בשקיעות עצומה כדרכו, והרבנית אמרה לאותו יהודי כי לא יוכל להיכנס עכשיו באמצע הלימוד.

אמנם, אותו אדם שלא הכיר בערכה של תורה

טעמי המקראות ומעלתם

והנה, מלבד ה'טעם' שבו אנו עוסקים כאן, טעם המטעים את התבשיל הנכנס בגוף, ועל ידו מתחבר הגוף עם הנפש, ישנה בחינה נוספת לענין ה'טעם', אלו טעמי התורה, ניווני הפסוקים וסימניהם הנכתבים יחד עם אותיות התורה. כי כל אות מאותיות התורה הקדושה יש לה נקודות ותגים וטעמים.

טעמי המקרא מורים על אופן נגינת האותיות, והאדם קולטן בחוש השמיעה, ושלא כטעם המאכל הנכנס דרך הפה לתוך הגוף, הרי הניגון רוחני הוא, ואינו נכנס אל הגוף.

מעלת השמיעה

משום כך מייקרים חז"ל בכל מקום את השמיעה, וכפי שהביאו בזה במדרש (דברים רבה י א) וז"ל: "הטה אזנך לתורה ואת נוחל חיים, מנין, שנאמר (ישעיה נה א) 'הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם' וכו'. רבי לוי אמר, האוזן לגוף קנינקל לכלים [ככלי של בשמים לבגדים], שכן הקינקל כמה כלים ניתנין עליו ואת נותן מוגמר תחתיו וכולם מתעשנים, כך מאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם הזה על ידי האוזן כולן חיין, מניין, שנאמר 'שמעו ותחי נפשכם'. אמר הקדוש ברוך הוא, אם הטית אזנך לתורה, כשתבא לפתוח בדברי תורה הכל משתתקים לפניך ושומעים דבריך כשם שהטית אזנך לשמוע דברי תורה" וכו'.

הרי מבואר, כי שמיעת דברי התורה בנגינתם הראויה, בחינת 'זמירות היו לי חוקיך', יש בה טעם רוחני, מלבד הטעם שבביאור דברי התורה. זהו טעם זך ומזוכך, ששורשו ממקור עליון.

מלח נותן טעם, ובעצמו אין לו טעם

יש ליתן לב לדבר נפלא הקשור גם הוא במלח, העולה מדברי **הרב בעל התניא זיע"א** (לקוטי תורה בפרשתנו). כי הרי המלח אין כמוותו ליתן טעם במאכל, ובלעדיו הכל תפל וחסר, אך בפני עצמו הרי אינו ניתן לאכילה כלל, ומי הוא זה ואיזה הוא אשר יתן אל תוך פיו כף מלאה תבלינים. והמתיק סוד בזה, כי שורש המלח הוא בגבורות דאבא, והביא שם מה שכתב **רבינו האריז"ל** בספר **'עץ חיים'** (שער כ פרק ט) שעל ידי 'גבורות דאבא' נעשית בחינת מים וחסד ב'בינה'. ומשום כך יש בכח המלח להתיר את הבשר באכילה, ולברר את טעמו בפליטת הדם האסור האצור בו. נמצא, כי למרות שהמלח עצמו אין בו טעם טוב, ואי אפשר לאכול ריבוי טעם כזה, מכל מקום יש בכוחו להוציא טעם טוב מאחרים.

יסוד זה, שהמלח אין בו טעם אך הוא נותן טעם, הוא ממש ענינו של הטעם הרוחני העליון. ומפרש רבינו, כי זהו כל מהותה של תורת הסוד, הקבלה ופנימיות התורה. אל יעלה האדם על ליבו כי יוכל לטעום מסודות התורה עצמם, כי בהם אין לו השגה כלל, עמוק עמוק מי ימצאנו, ומי יוכל לאכול שק של מלח. אמנם על ידי לימוד חכמת האמת יוכל האדם למצוא טעם בלימוד התורה בחלק שיש לו השגה בו, כמלח הנותן טעם בתבשיל.

זהו שציוותה התורה (ויקרא ב יג) "לא תִשְׁבֵּית מִלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קֶרְבַּנְךָ תִּקְרֵב מִלַח", כי הקרבת קרבן לפני ה' יתברך ענינו בירור הנפש הבהמית של האדם עצמו בעל הקרבן, והשלמת הבירור נעשית על ידי המלח, שיסודו ממידת החכמה הנקראת 'אבא'.

שני חלקי הטעם שבמלח

לפי זה נוכל לבאר את פשר כפילות הלשון שעמדנו עליה בראשית הדברים, במצות הבאת המלח יחד עם קרבן המנחה, במה שאמר הכתוב (שם) "וְכָל קֶרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַח תִּמְלַח - וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַח

בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ". וכבר הבאנו בזה את ביאורי המהרא"ל **צינץ והנצי"ב**. אך עתה נפרש לפי פנימיות הדברים, כי בתחילה לימד הכתוב על מעלת טעמי התורה הנלמדת מן המלח, כי התורה שבעל פה מטעימה את התורה שבכתב בטעימה וביאוריה, כשם שהמלח מטעים את המאכל. זו סיבה אחת להבאת המלח עם המנחה. אולם מלבד זאת בא הכתוב ללמד על חלק הסוד שבתורה, שהוא עיקר טעמי התורה, אולם בו מתקיימת בחינת המלח בפן נוסף - בזה שאי אפשר לאוכלו בפני עצמו, וכאשר הוא לבדו - אין בו טעם כלל, וזו היא תורת הסוד שאין אדם יכול לעמוד על בוריה, ואין לו השגה בה, אלא רק נגיעה וחיבור כל דהו לחבר עצמו אל החלק הנשגב והמרום שבתורה הקדושה, וזהו טעם המלח השני - ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך.

דיני פרה אדומה כמשל לטעמי התורה

בחינה זו של סודות התורה נלמדת מפרשת פרה אדומה, אשר הבאנו בה את דברי חז"ל עליה כי אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, "לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר - חוקה". ומעתה הדברים נפלאים, כי הנה הפלא הגדול במצות פרה אדומה הוא בזה שמטהרת היא את הטמאים מחד, ומטמאת את הטהורים מאידך, כי טמא מת שהיזו עליו ממי

הרי המלח אין כמוותו ליתן טעם במאכל, ובלעדיו הכל תפל וחסר, אך בפני עצמו הרי אינו ניתן לאכילה כלל, ומי הוא זה ואיזה הוא אשר יתן אל תוך פיו כף מלאה תבלינים

החטאת נעשה טהור, אך המזה את מי הנדה יכבס בגדיו. ואלו ממש הם הדברים האמורים כאן בדבר המלח, כי פרה אדומה היא בבחינת דבר שיכול ליתן טעם בתפל, שהטמא הוא כתפל, ונעשה טהור ומקבל טעם. אולם מי שהוא עצמו טהור ואינו זקוק לתוספת טעם, והנוגע באפר הפרה הרי זה כמי שמולח את התבשיל הערב והמוכן לאכילה, שמקלקל בזה את טעמו ומקדיחו.

דין זה שנאמר בפרה אדומה, שמטהרת טמאים ומטמאת טהורים, ממחיש בפנינו עד כמה רחוקה השגתנו מן ההבנה האמיתית בדיני התורה וטעמיה, כי רק למשה רבינו נתגלה טעם פרה, ולא לישראל. בעולם הזה אין אדם יכול לעמוד בריבוי המלח, וקלקול הוא לגופו. אך הנוגע באש של מעלה ומתפשט מן הגשמיים, זה המשיל נעליו מעל רגליו - הוא היכול להכיל את טעמי התורה הנמשלים למלח. על כן, משה רבינו אשר זכה לראות את הסנה בוער באש של מעלה והסנה איננו אוכל, הוא זכה שיתגלו לו טעמי תורה, כי נשמתו עומדת במקום השייך אל האש של מעלה, שאינה מזיקה כלל כי אינה מתחברת כלל אל הגשמיים, ועל כן אינה מכלה אותה עם כל עוצמתה. ומאותו הטעם עצמו, הוא לבדו שזכה לעמוד על הר סיני, עם היותו ההר בוער באש עד לב השמים.

חובת הדיקות בפנימיות התורה

יסוד זה המתבאר כאן, כי לעתים אין אדם יכול לעמוד בטעמן של דברי תורה ולהכניסן לפיו, הוא הסיבה לזה שמעלת התורה היא בשמיעת האוזן דווקא. כי במקום שאין הפה יכול לטעום - האוזן יכולה לשמוע.

והנה אמרו חז"ל בגמרא (קידושין ל): "אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא, מאי דכתיב (דברים י ז)

'ושננתם לבניך', אל תקרי 'ושננתם' אלא 'ושלשתם', לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד".

ומקשה על כך **הרב בעל התניא** (לקוטי תורה שם), וכי אפשר שכל אדם יתן שליש זמנו למקרא, הלא התורה שבעל פה ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים. אלא, בתחילה לומד כל אדם מקרא, שהוא יסוד הכל, ולאחר מכן לומד את חלק המקרא בתוך הגמרא, ולבסוף מתקיים חלק ה'מקרא' בלימוד פנימיות התורה.

משום כך מזהירה התורה שלא להשבית את ברית המלח, כי את פנימיות התורה שאיננו יכולים להשיג - עדיין מצווים אנו לטעום את טעמה, אך ממנה לא נאכל, כי נשגבה היא מעימנו.

מטעם זה בא הציווי על המלח בפרשת המנחה, הבאה מסולת החיטים, וכפי שהבאנו מדברי הזוהר הקדוש ש'חטה' בגימטריא כ"ב, כמנין אותיות התורה.

בזה יתבאר מה שמצינו בלישע הנביא, שריפא את מי יריחו במלח (ראה מלכים ב' ב ט-כב). כי שם ביריחו היו המים רעים, כלומר, שנוצר נתק בין המים התחתונים למים העליונים. ועל ידי נתינת המלח שב החיבור להיות כבתחילה, והמים עולים ומתדבקים בשורשם.

דרכה של תורה

עוד כותב בעל התניא ב'ליקוטי תורה', לבאר דין הבאת שמן ולבונה יחד עם סולת המנחה. כי לפי מה שנתבאר שהמלח רומז אל טעמי התורה, הנה גם השמן שייך לעסק התורה, להאיר ללומדה.

אך דרכה של תורה בתחילה בפשיטות (ראה אבות פ"ו מ"ד), 'פת במלח תאכל' - לימוד הנגלה, מקרא ומשנה ותלמוד, יחד עם הטעם שבמלח. ולאחר שאוכל האדם פת ומרבה במלח בא לידי צימאון, ואז 'מים במשורה תשתה', ויש לו לשוב אל התורה עצמה הנמשלת למים.

פֶּרֶטִי קֶרְבַּן מִנְחָה - כְּנֵגַד הַתּוֹרָה

אמנם כאמור, בקרבן המנחה מביאים עם הסולת גם שמן ולבונה. שמן הוא סמל החכמה, כמו שכתוב (שמואל ב' י ב) "וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשֶּׁם אֲשֶׁה חֲכָמָה", ואמרו חז"ל (מנחות פה): "מאי שנא תקועה, אמר רבי יוחנן, מתוך שרגילין בשמן זית, חכמה מצויה בהן". והלבונה אחת מסממני הקטורת היא, ורומזת למעלת הריח וכפי שנתבאר למעלה, שהוא דבר שהנשמה נהנית ממנו, בחינת הנפש הנרמזת במזבח הפנימי.

לעומת זאת, הסולת שבמנחה רומזת לתורה, וכפי שכתב ה'שפתי כהן' על התורה (פרשת פנחס) כי תיבת 'סלת' במילוי - 'סמ"ך למ"ד תי"ו' - עולה עם הכולל בגימטריא 'תורה' (116). וכן 'סלת למנחה' עולה בגימטריא 'זו תורה' (426).

וכן דרשו חז"ל (במדבר רבה יג טו-טז) על הפסוק האמור בקרבן מנחה הבא עם קרבנות הנשיאים (במדבר ז יג) "שְׁנֵייהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֵׁמֶן לְמִנְחָה": "שניהם מלאים סלת" - המקרא והמשנה מלאים הם, שאין אחד סותר על חבירו, 'סלת' - כמה דתימא (תהלים יט יא) 'ינופתי צופים', כסלת שצפה על גבי נפה, 'בלולה בשמן' - זו התורה, שצריכה לבלול במעשים טובים, כהיא דתנינן (אבות פרק ב משנה ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון', הוי 'למנחה' - שאותה שעה הוא נושא נחת רוח ליצרו, בזמן שאדם עוסק בתלמוד תורה והוא בעל מעשים טובים ושומר עצמו מן החטא".

זהו קרבן המנחה, אשר בו קומץ הכהן מן הסולת, בולל בשמן ולבונה ומניח על גביה מלח, ומקריבה על גבי המזבח כשהיא כלולה מכל הרמזים הנפלאים האמורים במעלת התורה.

ספרי זהר

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת ויקרא

על התורה
שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

שבת קודש
אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

את דכא ושפול רוח
'ושמע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עולה הוא אשה ריח ניחח לה' (ויקרא א ז). בכנפיו - נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע אמר הכתוב 'הקטיר' כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני' (רש"י).

דברי חז"ל אותם מביא רש"י דורשים הסבר, שכן לכאורה דבר תימה יש כאן, וכי משום שחפצים אנו להקריב מקרבן העני כמה שיותר, מקטירים אנו את הכנפיים אף שנפשו של אדם קצה מהריח הרע של שריפתם? וכי הלזאת יקרא 'שיהיה המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני'?!
קילורין לעינים דבריו הנפלאים של גאון המוסר **המשגיח הנודע הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל** בספרו 'דעת תורה' מדבריו יש ללמוד ביאור לדבריהם:
דרכו של אדם להימצא בקרבנם של אנשים נקיים ומסודרים הלוכשים כיאות, ולהתרחק מוד' אמותיהם של עניים הלוכשים בגדים ישינים ומוכתמים המפיצים סביבם ריח לא נעים.

ברם עלינו לדעת כי לא כן דרך השם יתברך, אדרבה! השראת השכינה קיימת ביתר שאת וביתר עוז בקרב העניים והנדכאים, אלו שדרך הבריות להתרחק מקרבנם ככדי שלא לראותם מול עיניהם, שכן נפשם הדווה וליבם השבור יקרים עד מאוד בעיני הבורא כמאמר הכתוב 'אני רחוק ושמאל רוח'. עלינו לזכור מזאת בכל עת בה אנו נתקלים ביהודי שגורלו לא שפר עליו ומראהו מעורר בקרבנו רגשות רחמים. דייקא אצל יהודי כזה יותר מבכל מקום אחר, שורה השכינה.

ככל שענין זה ברור ומהיר לאדם, כך יקל עליו לקרב יהודים כאלו ולהתעלם כליל מחזותם ולהביאם אל תוך ביתו, תוך התעלמות מוחלטת מחביצונותם ומהריח הלא נעים השורה סביבם, שכן בעיני רוחו הוא רואה ומרגיש את השראת השכינה אשר בקרבם. הוא לא יחוש בכל צורך להעיר לעני ולו במשהו על בגדיו המזוהמים, אדרבה! הריח העולה מהם יהיה חשוב בעיניו כריח של תימרת עשן העולה מן הקטורת. הן שכינת קל בראשו, אם יכבדנו את ה' הוא מכבד, ואם חלילה יאסנו - את מי הוא ממאס, את מי אשר המזבח שבע ומהודר מקרבנו.
יש להוסיף ולהרחיב בביאור מעלת העני וחשיבותו בעיני האלוקים. שהנה על כל יהודי למסור את נפשו לפני ה', ובייחוד אם חטא לאלוקיו הרי הוא מחויב להביא קרבן תחת נפשו, כידוע שהוא אחד מעיקרי הטעמים להבאת הקרבנות. והנה כאשר חוטא האדם,

מתלכלכים לבושי נפשו ומזדמהים וכלשון הפסוק (זכריה ג ד) 'הסירו הבגדים הצואים מעלי', ופירש רש"י 'דימה העוון לבגדים צואים'. וכן מצינו מרגלא בפומיהו של צדיקים כי עוברי עברה ריחם הרוחני נודף. ולאידך גיסא משתמש הפסוק בדימוי של בגדים נקיים בייחס להישמרות מעוונות, כמאמר 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים' (קהלת ט ח).
אמנם ה' יתברך ברחמיו הרבים חס על העשירים וציונם להקריב מיני קרבנות אשר ריחם ערב, על אף שנפשם אשר תמורתה בא הקרבן, לבושה בבגדים צואים ומעלה ריח רוחני רע. ויתכן שהטעם לכך הוא שלולא זאת לא היה העשיר מקריב את קרבנו מחמת הבושה שהייתה מכסה את פניו כאשר הריח הרע היה מתפשט בחלל העזרה, ומזכיר לכולם את מצבה העגום של נפשו הרוחנית. לעומת זאת העני שידע בו השם יתברך שמחמת נפשו השפלה, לא יחוש כלל לריח הרע שיתפשט בעזרה, אלא תהא כל מחשבתו בזכות העצומה שנפלה בחלקו להקריב קרבן לפני ה' שעל ידי כך מתכפר לו מחטאו. ציונה אותו הבורא שיביא גם דבר המריח רע, כנגד הבגדים הצואים הנעשו מחלאת עוונותיו.

ועל ידי שהעני מתעלם מענייניו הפרטיים ושם את כל מגמתו אל הקרבן עצמו, מתהדר המזבח, שכן בזכות קרבן העני מתעלים קרבנות העשירים ובעלי הגאווה, שהיה קורבנם אמור לנודף ריח רע הרבה יותר מקרבן העני לפי עצום חטאתם.

מעתה, אחר שאנו יודעים כי מצות הצדקה מכפרת על כל עוונותינו והיא עומדת במקום הקרבן, וכלשון הכתוב (היאל ד כד) 'חטאתך בצדקה פרוק'. מובן מאלינו כי ראוי שניתנה לעני הנראה ומריח באופן הנורא ביותר, שהלא כך בדיוק מראהו הרוחני של החוטא המזוהם ומלוכלך בקליפות ויצורים דוחים אשר נולדו מעוונותיו, ועם כל זאת הבורא יתברך מקבל תשובתו ומחזיר אליו אהבתו הישנה, על כן התיקון הוא לעזור לעני דייקא באופן זה, 'יבוא הריח הרע הנודף מהעני הנדאס ויכפר על הריח הרוחני הרע הנודף מהנפש החוטאת.

בעל הניסיון
הכלל העולה מהדברים האמורים, כי כאשר מקרבים איש עני ואביון מבלי להתייחס לכראהו החיצוני, צועדים בכך בדרכו של הקדוש ברוך הוא שאף הוא משרה את שכינתו על העניים והנדכאים כנאמר 'אני את דכא'.
וכבר דרשו רבותינו עליהם השלום מהפסוק 'והלכת בדרכיו', מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. ואף אנו

מהחללו - ימהול מעליו

עצם שמירת השבת מזככת את האדם וגורמת שימחלו לו בשמים על כל עוונותיו, שהרי כך אמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (ק"ח): "כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחליו לו", ולמדו זאת מהפסוק (ישעיה נב ב) 'אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו' - המלה 'מחללו' נדרשת כאילו נכתב 'מחול לו'.

שמועה טובה הביא בענין זה הרב הקדוש רבי קלונימוס קלמן הלוי מקראקא ז"ע בספרו 'מאור ושמשי' (לפרשת החדש), ומדבריו נלמד את מעלת השבת שהיא מכפרת קרבנות.

בדבריו כתב ששמע מרבו, הצדיק הקדוש רבי מנחם מענדל מרימנוב ז"ע, שמנהג היה שבעת שסיים הבעל קורא לקרות בספר התורה את פרשת ויקרא המסיימת במילים 'ונסלה לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה' (ויקרא ה כו), היו הקהל עונין אחריו במלים 'לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי' (ברכת יוצר לשבת), הרמוזות בראשי התבות של המילים 'לאשמה בה'.

וביאר המאור ושמשי טיבו של המנהג ופשר אמירתו דווקא בסיום קריאת פרשת ויקרא, שכיון שפרשה זו עוסקת בענין הקרבנות הבאים לכפרה, בא המנהג בסיום פרשה זו ללמדנו שכפי שהקרבנות מכפרים כך גם שמירת שבת מכפרת.

כך כתב גם הרב הקדוש רבי שלמה הכהן מראדומסק ז"ע בספרו 'תפארת שלמה' (פ"ר ויקרא ד"ה מכל), והוסיף שבכך קבלנו רמז לדורות שאף בזמן שאין לנו קרבנות שיכפרו עלינו, מכל מקום יש לנו את השבת שתכפר.

נר ה' נשמת אדם

יש ושררון לבו של אדם מסייע לו לכפרת עוונותיו. כאשר לבו של האדם מלא ברגשות חרטה ותשובה, עולים לו יסורי נפש אלו תמורת תעניות וסגופים רבים שהיה עליו להתענות כדי למחוק את חטאו.

על כך עידי המעשה הבא:
בימי עלומו, התגורר המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזולטשוב ז"ע בעיר בוריסלב. בעת ההיא הגיע לפניו יהודי פשוט שהתגורר באחת מעירות הסביבה, ובקול רועד מבכי גולל לפני הרבי את אשר קרהו בערב השבת האחרונה:

בבוקרו של יום ששי יצא לנסיעה מחוץ לעיר כאשר בכונתו לשוב לביתו שעה ארוכה לפני כניסת השבת. אלא שתכניתו לחוד ומציאות לחוד. עיכובים שונים ומשונים צצו בדרכו, והנטיעה התארכה זמן רב מהמצופה.

כך מצא את עצמו זמן קצר לפני כניסת השבת על אם הדרך, כאשר לפניו עוד כברת ארץ עד עיר מגוריו. הוא האיץ בסוסים בכל כוחו, תוך שהוא מבטיח כל העת בחשש אל השמים המאדימים.

טרוף-נשימה הגיע לעירו, אלא שאז התברר לו לחרדתו כי אחר את המועד, השבת כבר נכנסה לפני כמה דקות והוא חילל את קדושתה. רחמנא-ליצלן. האיש סיים לספר את סיפורו כשקולו נחנק מדמעות. לא היה גבול לשברון לבו, והוא לא יכול היה לשאת את המחשבה כי כמו ידיו חילל את קדושת השבת. "אנא, יסדר לי הרבי דרך תשובה שימחל לי עוון חילול השבת!" התחנן.

פניו של הצדיק הרצינו. חילול שבת בעירה חמורה היא, ויש צורך בעמל רב כדי למחוק את רושם העוון מנשמתו של היהודי.

לאחר כמה דקות של מחשבה סידר המגיד ליהודי דרך תשובה שכללה תעניות משבת לשבת, גלגולי שלג ושאר תעניות וסגופים המפרכים את הגוף ומחלישים את כוחותיו.

לא נותרה ליהודי כל ברירה מלבד לנהוג כפי שהורה לו המגיד הקדוש. סיגופים וצומות ממושכים נעשו לחלק מסדר יומו. הוא היה מוכן לסבול את כל הסבל שבעולם ובלבד שיתכפר לו עוון חילול השבת.

חלפו כמה ימים והוא חש כי כוחותיו עוזבים אותו ואין הוא מסוגל לשאת את הסגופים הקשים והצומות הממושכים. עוד רגע קט והוא מתמוטט מרוב חולשה. בכל מאודו חפץ לנהוג כפי שהורה לו הרבי, אלא שגופו הדל לא שיחף פעולה עם המעמסה הכבדה שנפלה עליו.

בעודו מתייסר ביסורי נפש גוף, נודע לאותו יהודי כי אור שבעת הימים, הבעל שם טוב הקדוש ז"ע, שוהה בעיר הסמוכה. שמעו של הבעל שם טוב הגיע לאזני אותו יהודי, והוא החליט לנסות את מזלו אצל בעל השם המופלא, אולי יקל עליו בדרך תשובתו.

וממחשבה למעשה. עד מהרה הגיע האיש לפני הבעל שם טוב וסיפר לו על העוון שעלה בידו ועל דרך התשובה המביגעת שסידר לו רבי יחיאל מיכל.

"רבי, אני חש כי עוד זמן מועט כחיתי עוזבים אותי, שמא יש בידו להקל מעלי במעט את דרך התשובה?" פניו של הבעל שם טוב התכסו בדוק של השתתפות בצער היהודי שבור הלב שלפניו. מכל מה שיצא מפיו ניתן היה לראות עד כמה הוא מצר על התקלה שיצאה מתחת ידו. הוא הרים את עיניו הטהורות שופעות אהבת ישראל ובחן את העומד לפניו, כמו סוקר את פנימיותו ואת לבבו השבור.

אהר פסק את פסוקו בנחרצות: **"עליך לקנות חבילת נרות ולהדליקם בבית הכנסת לכבוד שבת קדש, אם תעשה כן, יסור עוונך ותכופר חטאתך!"**

תשובתו הבתלי צפויה של הבעל שם טוב הדהימה את היהודי. הוא צפה שהבעל שם טוב יקל מעט מתענייתו ויפטור אותו מכמה סיגופים, אולם תשובה שכזאת לא העלה בדעתו.

האמנם?! על ידי מעשה פשוט שכזה יכופר חטא חילול השבת?!

עודו עומד משתאה, הוא שומע שוב את קולו של הבעל שם טוב דוחק בו ואומר:

"אל תתעכב, מהר לעשות את אשר הוריתי לך ובכך תזכה לחיתוקו."

הלך האיש לדרכו כשהוא שמח וטוב לב. בערב שבת קנה חבילת נרות גדולים ופנה לעבר בית המדרש להכינם להדלקה לכבוד שבת.

הוא הניח את הנרות על גבי עמוד החזן ואז... כלב שחור התפרץ לפתע אל ההיכל, ומול עיניו הקמות בלע את הנרות והסתלק מהמקום.

היה זה מחמת הקפדתו של המגיד מזלוטשוב.

לבו צנח בקרבו. **"זהו אות מבשר רעות"**, עברה מחשבה מהירה בראשו. **"ודאי מן השמים לא חפצים בתשובתי."**

במשך כל השבת היה שרוי האיש בדאבון לב ובצער עמוק, ומיד עם צאת השבת נסע שוב אל הבעל שם טוב וסיפר לו את אשר ארע.

אל שם הבעל שם טוב לא התרשם מהמאורע כלל. רק אמר לו:

"אתה עשה את המוטל עליך, לך קנה נרות נוספים והבא אותם לבית הכנסת שבעירך, ואני מבטיחך שהפעם הכלב לא יבוא!"

וטום נפרד ממנו היהודי ביקש הבעל שם טוב:

"בפעם הבאה שתגיע לפני רבי יחיאל מיכל, אמור לו כי בשבת הקרובה מתעתד אני לשבות בעיר חוואטטוב, ומבקש אני ממנו שישוב לשבות אצלנו."

מחזק ומעודד יצא היהודי מאת הבעל שם טוב. בכל לבו האמין בדברי הצדיק וידע שאמנה כי השבוע יזכה לכפרה על חטא חילול השבת שנשכח בו. ראשית כל סר למעונו של המגיד מזלוטשוב; הן שליחות קדש בידי ויך ידחה אותה ולו לרגע קט?!

רבי יחיאל מיכל חרד לשמע זכרו של הבעל שם טוב, והחל בהכנות נסיעה בשבת כבקשתו. כמה שעות נסיעה בודדות הפרידו ביניהם. בבוקר יום שיש יצא רבי יחיאל בעגלה אל העיר שבה שהה הבעל שם טוב.

מרגע זה ואילך החלו לצוץ בזו אחר זו כפטריות אחר הגשם תקלות שונות ומשונות שעיכבו אותו בדרכו. רגע אחד נשברו אופני העגלה, ובמשנהו גווע אחד הסוסים באורח מסתורי, כך התארכה נסיעה של כמה שעות בודדות לכדי יום שלם.

מידי כמה דקות העיף המגיד מבטים דאגיים אל השמים ההולכים ומתאדמים

במערבם. השמש לא המתניה להם והזמן הלך ואול. החלטה איתנה התגבשה בלבו של רבי יחיאל מיכל. הוא הורה לעגלון לעצור את העגלה, ירד ממנה בנחישות והחל לצעוד רגלית לעבר העיר, תוך שהוא מוחרר אחריו את כל חפציו על אם הדרך. הוא לא יסתכן בחילול שבת חלילה.

בשעה מאוחרת של ליל שבת הופיע רבי יחיאל מיכל בשערי העיר. לבו נחמץ בקרבו. במקום השוהות בעת כניסת השבת לבית הכנסת ולומר יחד עם הקהל את מזמורי 'קבלת שבת' כמנהגו מימים ימימה, נאלץ לצעוד רגלית משל יום חול היום. בבואו אמר לו הבעל שם טוב:

"מעתה, לאחר שנוכחת לראות בעצמך כמה היית קרוב לבוא לידי חילול שבת, תדע כיצד יש לתת תקון לאיש כאוב שבור לב."

דע לך, הוסיף הבעל שם טוב ואמר לרבי יחיאל מיכל, **"כי בשברון הלב שהיה לאותו יהודי מחילול השבת כבר נמחק ונתקן החטא לגמרי, והוא אינו זקוק יותר לתעניות ולסגופים כלל."**

ועתה, כאשר יביא בשברון לבו את הנרות לבית הכנסת, יהיה זה כמנחת עני הרצויה ביותר לפני השם יתברך."

ידא שבת

אמרו חכמינו ז"ל **במסכת שבת (צ"ג)** כי אותו יהודי שמצאוהו מקושש עצים במדבר ביום השבת ומחללה, היה צלפחד המוכר לנו מפרשת פנחס, שזכה לבנות בלבד, ואחרי מותו זכו בנותיו לחדש פרשה בתורה בדני נחלות, ובתרגום יונתן **בן עוזיאל (שמדבר ט"ו ל"ב)** הובא שהתכונן צלפחד לשם שמים ומסר עצמו למיתה על מנת שידעו ישראל באיזה מיתה דנין המחלל שבת.

וביאר הרב הקדוש שבת **רבי מנחם מנדיל מוויזניץ ז"ע בספרו 'צמח צדיק' (פר' שלח)** את מהות הענין, כי יש העובד את הבורא מאהבה ויש העובדו מיראה, ומסירות נפשו של העובד מיראה על מצוות התורה גדולה הרבה יותר מזה של העובד מאהבה.

ועבודתו של צלפחד היתה מיראה, כי המלה 'צלפחד' מורכבת מאותיות 'צל-פחד', שהיה לו פחד מהשם יתברך ומהדר גאוונו וחש תמיד תחת צל כנפי השכינה, ולכן היה בו כח מסירות נפש בלי גבול ופחד, ומסר נפשו כדי שידעו ישראל לשמור שבת.

ובדומה לזה פרש רבנו **החיד"א בספרו 'נחל קדומים' (ד"ה וימצא איש)** כי צלפחד רצה להורות לישראל שגם בשלשים ושמונה השנים שהיו במדבר היו מחויבים לשמור את השבת, וכמו שכתבו רבותינו **בעלי התוספות במסכת בבא בתרא (ק"ט: ד"ה אפילו קטנה)** שהיו ישראל אומרים שכיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ מחמת מעשה מרגלים שוב אינם מחויבים במצוות. ורמז לכך שהמלה 'מקשש' בגימטריא 'שבת ל"ח', שיש לשמור השבת אף בשלושים ושמונה שנות המדבר.

דבר זה רמזו אף בלשון הפסוק שטרח לכתוב מה קושש אותו מחלל שבת, והאריך לומר 'מקשש עצים' ולא הסתפק בכתבת 'מקשש' בלבד, כי התיבה 'עצים' בתוספת מספר אחד כנגד המנין הכולל עולה בגימטריא 'ירא'. כי כיון שהיה עובד את הבורא מיראה מסר נפשו כדי שילמדו ישראל לשמור את השבת.

ועוד כתב ה'צמח צדיק' בענין המסירות נפש למען קדושת השבת (פר' שופטים), רמז בראשי התבות שבפסוק (בר"מ ט"ו) **"שום חשם עליך"**, העולים בגימטריא כמנין 'שבת חיים', היא מצות שמירת השבת ושמירת מצוות התורה שנקראת 'חיים' ככתוב (משלי

ג' י') **"עץ חיים היא למחזיקים בה"**. כי על כל יהודי לקחת מוסר לנפשו מכל הגוים המוסרים את נפשם לצאת למלחמה עבור רצונו וכבודו של מלך בשר ודם, על אחת כמה וכמה מחויבים אנו למסור נפשנו עבור מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בשמירת השבת ומצוות התורה.

בכך יובן גם הקשרו של הפסוק הקודם (שם פסוק י') **"ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי"**, כי עלינו ללמוד מוסר השכל מן הגוים אשר סביבותינו. לאור ההדגשה על מסירות הנפש הזו למען השבת, באר בעל 'צמח צדיק' את מאמרו **חכמינו ז"ל במסכת שבת (ק"ט:)** שכל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו' נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. כי העולם הזה נקרא 'ערב שבת', כיון שהוא הכנה לעולם הבא הנקרא 'שבת' (כידוע ע"ז).

וצריך להתפלל תמיד בערב שבת שיוכל לבא לעולם שכולו שבת. זו הכונה 'כל המתפלל בערב שבת' - שמתפלל בעולם הזה על העולם הבא, ובנוסף 'אומר 'ויכולו' - כלומר, שמתפלל על כך מתוך מסירות נפש עד כלות הכחות, או נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

מסירות נפש איתנה למען שמירת השבת מצאנו כבר אצל הכהנים החשמונאים מתתיהו כהן גדול ובניו, עת גזרה עליהם מלכות יון לבל ישמרו את השבת, ובמסירות נפשם על קדושת שמו ומצוותיו לא נרתעו מפני המלכות הרשעה ושמרו את השבת במסירות למרות הסכנה שבדבר.

וחידש הרב הקדוש **רבי יהודה אריה לייב מגור ז"ע בספרו 'שפת אמת' (הפנחה תרמ"ח)**, שצערם של החשמונאים היה בעיקר על הקושי שנזדמן להם בשמירת המצוות, הרבה מעבר לשאר קשיי החומר והגוף שבאו להם ככבוד הגלות וגזרות המלכות. בכך יכולים אנו להבין מדוע זכו החשמונאים לנס התנוכה, שמצאו פך שמן טהור מנח בחותמו של כהן גדול ועל ידו הדליקו את מנורת המקדש. הרי לכאורה, כלל ברזל הוא שהאנוס שלא היה ביכולתו לקיים מצוה, פטרו הבורא מעונש מי שאינו מקיים את המצוות (ע"ז נ"ד). וכיון שלא היה להם כלל שמן טהור פטורים היו מלהדליק, ומה צורך היה להם בנס?

אלא, כיון שחביבים היו עליהם מצוות התורה לקיים במסירות נפש, אף שלא היה זה נדרש מהם, חביב היה לפני הבורא לעשות להם נס כדי שיוכלו לקיים המצוה. הרי לנו שמסירות נפש למצוה, ובכלל זה מסירות נפש לשמירת השבת מסוגלת לאדם שיעשה הבורא נס על ידו.

כי יקריב מכב

מן הדין לראות את דברי בעל 'שפת אמת' מגור (ויקרא תרל"א), כי גדול כח השבת לעורר באדם עצמו את הרצון למסור את הנפש על קדושת שמו בכל רגע נתון.

כי אמרו חכמינו ז"ל (ויק"ב י"א) שעל ידי אמירת הפסוק (ויקרא י"א) **"ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה"** זוכר הקדוש ברוך הוא את עקדת יצחק. וביאר הגאון הקדוש **רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הרי"מ'** כי עיקר מטרת הקרבן הוא הרצון למסור נפש על קדושת שמו יתברך, כענין עקדת יצחק, וזו הכונה המוסתרת בקרבן.

ורמז ש' במלה 'צפונה' - שיש בקרבן כונה צפונה וחבויה המכוונת כנגד נפש האדם, שעליו לכוון ששם מקריב את נפש הבהמה על המזבח כל ראויו להקריב את נפשו על קדושת שמו.

ענין זה רמז נכדו בעל 'שפת אמת' בכתוב (שם פסוק ב) **"כי יקריב מכב"**, שעיקר ההקרה צריכה להיות מאת האדם עצמו שהיה משובע כולו תחת רצון הבורא.

ומפני כן לא היו קרבים ביום השבת קרבנות יחיד על גבי המזבח בבית המקדש, כי בשבת אין שיכת בחינת המעשה, כיון שנאסרו בה כל המלאכות, ולכן רצון האדם בלבד להיות מוסר נפשו להשם יתברך הוא הקרבן.

ההוסיף 'שפת אמת' עוד לבאר (אמור תרמ"א), שעצם ביטול המלאכה בשב ואל תעשה' הרי זה מסירות נפש על קדושת שמו יתברך.

כיון שכשם שלחולל השם אין שיעור, ואף הפוגם בדבר דק ביותר שאינו ראוי יש בזה משום חילול שמו יתברך, שכן אמרו חכמינו ז"ל **במסכת יומא (פ"ו)** שהנהגת האדם נמדדת לפי מדרגתו בתורה ובמצוות, וכפי שגדול יותר כן יש לו להיות השם יותר בשלמות מעשיו. כך המקדש את השם ושומר מצוותיו, ולו בדבר דק, מקדש את השם.

ואם אמרו חכמינו שעונשו של המחלל שם שמים כסתר שנפרעים ממנו בגלוי, מדה טובה מרובה שהשומר עצמו מלחלל את השם זוכה שיתגלה על ידו כבוד שמים בעולם.

וגילה 'שפת אמת' שכפי שנוהר אדם במעשיו בימות החול שלא יהיה נגרם על ידם חלול שמו יתברך, כך זוכה הוא שיתקיים על ידו הכתוב **'ונקדשתי בתוך בני ישראל'** בבוא יום השבת. והרי זוהי תכלית השבת, להכיר ולגלות כבודו יתברך כמאמר הכתוב **'לדעת כי אני ה' מקדשכם'**.

ובכל שבת ושבת כששובת אדם ממעשיו ובטל ממלאכה מתוך מסירות נפשו ורצונו עבור מצות הבורא, מתקדש שמו יתברך בכל העולמות, שהרי זו משמעותו הפשוטה של קידוש השם, על ידי מסירות נפש על קדושת שמו, כמאמר חכמינו ז"ל (ספרא ד' ח) **'מסור את עצמך וקדש שמי'**.

מסופר שפעם אחת בא יהודי אמיד לפני הרב הקדוש **רבי חיים אלעזר ממונקאטש ז"ע בעל 'מנחת אלעזר'** לבקש עצתו וברכתו, וכמנהג הבאים לחלות פני צדיק הניח סכום כסף גדול לפדיון נפש.

שאלו הרבי: **"יהודי יקר, השומר הנך את השבת?"**

היהודי השיב בשלילה, והרבי הודיעו כי לא יקבל מידי את דמי הפדיון.

לאחר שיצא, הרהיב עוז אחד מן החסידים לשאול מדוע ויתר הרבי על סכום גדול שכזה שבודאי יכול היה להיטיב עמו. המתיק לו הרבי בצוף אמרותיו פשר דבר ואמר:

"מנהג הסוחרים ירא' השמים הוא לסגור מנהגם בעוד היום גדול לכבודה של השבת ולא לשוב לעסקיהם עד יום ראשון, ובכך עולה להם הדבר כאילו הביאו קרבן להקריבו על גבי המזבח, שהרי את נפשם הם מוסרים ובטלים מכל מלאכה ביום השבת."

אמנם אנו, התלמידי חכמים ורבני הערים, בלאו הכי אין אנו עוסקים במלאכה ועבודה בימות החול, וממילא אין אנו צריכים להשקיע מאמץ כדי לשבות ביום השבת ממלאכה, ואם כן איזה קרבן נביא לפני הבורא?

אופן אחד יש שעל ידו יכולים אנו להקריב את נפשנו ומאודנו עבור יום השבת. בכך שלא נקבל פדיונות ונדבות מאנשים מחללי שבתות, וההפסד הממוני יעלה לנו כמסירות נפש הנחשבת כקרבן."

סודות בלא פסולה

התפילה, עבודה שבלב היא. על כך אמרה תורה 'ולעבדו בכל לבבכם' (דברים יא ג), ודרשו חכמינו זכרונם לברכה (תענית ב.) כי הדברים מכונים לעבודת התפילה שהיא בלב. נמצא שאם אין אדם מכוון לבו בשעת תפילה והוא מוציא הדברים בפיו וליבו בל עמו - אין תפלתו מתקבלת! תפילה זו אבדה חשיבותה ואין בה כח לפעול פעולות לטובה, שהרי העיקר חסר!

זוהב מוטלת על האדם שלא לעשות תפילות קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, אשר על כן, עליו לסדר את התפילה במתינות לאמרה מילה במילה כשהוא מתבונן בפירוש המלים אותן הוא מוציא מפיו.

דא עקא, המפריע הגדול לכונת הלב הוא מחשבות ורעיונות העולות לפתע בדעתו של האדם ומבלבלות אותו מן הכונה הטהורה. לפיכך מוטל על המתפלל לשים אל לבו בכל עת אשר עולה בלבו מחשבה זרה בעת התפילה, שלא יאריך להרהר בה אלא ידחנה מיד מדעתו.

ענין זה דרש הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא ז"ע בספרו 'פתוחי חותם', על הפסוק (ויקרא ב ז) 'ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה'.

המלה 'מרחשת' רומזת לתפילה אותה מרחש האדם בשפתיו, והיא אף עולה בגימטריא 'תפלות אל', ובא הכתוב להורותנו כי על התפלה להיות כסלת, בלא מחשבה זרה.

רמז נוסף יש באותיות המרכיבות את ההבחה 'לב' כפי שהן נכתבות במלואן - ה"ה, ל"מ"ד, ב"ת, עולות בגימטריה כמנין 'סלת', כי על הלב להיות דומה לסלת שהיא החלק הנבחר שבקמח, המבורר והמנופה היטב, כך על הלב להיות נקי וזך מכל סיג ולכלוך. ובאופן זה תפילתו תעשה פרי ותעלה עד לכסא הכבוד.

רמז מקרבן העומר, הביא הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ ז"ע בספרו 'דעת משה' (פר' אמור), לחשיבות התפילה ללא מחשבות זרות.

העומר, פרש הרבי מקוזניץ, יתפרש בלשון 'אומר', והוא דבורי האדם בתורה ותפלה.

וכל דיבור ודיבור של האדם צריך להיות שלם בכונה ובלא שתתערב בה מחשבה זעירה, וכאשר מתפלל האדם כראוי הרי הוא כמניין את העומר לפני ה'.

זהו מה שאמרנו בזהר הקדוש (ח"ג קפח): כי 'תנופה' היא מלשון 'תנו פה'. כלומר, בעת שיהודי נותן את פיו להלל ולשבח לפני ה' יתברך, העיקר הוא שישתדל להוליך ולהביא את הדיבורים הקדושים לשמי מרום.

זהו מה שפירש רש"י הקדוש (ויקרא כג יא) על פי חז"ל, כיצד היא התנופה - מוליך ומביא, מעלה ומוריד, כדי לעצור רוחות רעות וטללים רעים.

כי בשעת התפילה צריך לעצור רוחות רעות, הרמוזות למחשבות רעות ורצונות שאינם טובים. וכמו שנאמר (תהלים נא יב) 'ורוח נכון חדש בקרבך', כאשר המלה 'רוח' היא מלשון רצון.

כי בעת התפילה צריך שיהיה עיקר רצונו וכונתו המלאה של האדם אל ה' יתברך לבדו. על ידי כך הוא זוכה שתפילתו תעלה למרומים ותשפיע עליו שפע ברכה והצלחה מלמעלה.

נמצאנו למדים, כי כמו הנפת העומר, בה מרומזת העלאת הדיבור בתורה ובתפילה כלפי מעלה, כך צריכה להיות הנפת האומר - על האדם להעלות את תפלתו בטהרה כדי שתהיה לפני ה' באמת. ועל ידי עצירת המחשבות והרצונות הזרים, תמשיך התפילה שפע וברכה על האדם ולא תתערב בדברים חיצוניים.

תפילה

פנינים וערגליות בעניני
עבודה שבלב זו תפילה

הטלית הישנה של ה"יז

הקפידו צדיקי הדורות למאוד שתהא תפילתם טהורה ברה ונקיה מכל מחשבה זרה, כפי העולה מהמעשים אשר לפנינו.

צרה גדולה התרגשה ובאה על אחד העשירים המופלגים שהתגורר בעיר לבוב הגדולה. אותו עשיר, היה איש רב פעלים ונכבד בעירו וחיייו הנהגלו על מי מנוחות, עד שביום מן הימים קצתה עליו רוגזה של בתו הנערה שיצאה מדעתה והשתטתה באופן חמור.

פתאום, ללא כל הודעה מוקדמת, החלה הנערה המשכלת והנבונה, טובת הלב ונעימת הליכות, לצעוק ולצווח, להשתולל בפראות ולשבר כלים בחמתה.

ההורים ההמומים לא ידעו את נפשם. הם מיהרו לקחתה לרופאים מומחים ולפרופסורים גדולים, והללו בדקוה שוב ושוב אולם לא נמצאו כל דרך לרפא אותה. עם חלוף הימים הבינו ההורים כי אין זה מקרה רגיל של מחלת שנתעון אלא שרוח רעה, דיבוק של נשמה תועה, נכנסה והשתכנה בתוך גופה. הדיבוק מצא מנוח לנפשו בתוך הנערה האומללה, והוא מסרב לצאת משם.

באותה עת, כיהן בקודש ברבנות לבוב, הגאון רבנו דוד הלוי סג"ל הנודע בשערים על שם ספרו 'טורי זהב', מנושאי כלי השלחן ערוך ומנחילי התורה בישראל לדורות עולם.

כשהבין העשיר, שאין מדובר במחלה גופנית, כזו שנתנה רשות לרופאים לרפא, שם פעמיו לבית רבנו ה"יז.

עם כניסתו לחדר, פרץ בבכי מר ודקות ארוכות חלפו עד שנגע מבכיו, והחל לתאר את סבלו וסבל בני משפחתו ממצבה הנורא של בתו הנערה שנכנס בה דיבוק ועיניהם רואות וכלות.

הביט ה"יז בעשיר ונענה לו, כי אמנם הוא מרחם עליו מאד והוא משתתף בצערו הקשה, אך מה יעשה וידו אינה משגת בעניינים שכאלה ואין לו זריעה כיצד ניתן להוציא את הדיבוק. אילו היה בכוחו לפעול פעולות כדי להחזיר את הנערה החולנית לבריאותה ולשפיותה, בודאי שהיה עושה זאת, אך מעולם לא התנסה בכגון אלה, וצר לו כי עליו להשיב את פניו ריקם.

משיא העשיר כי ה"יז מסרב להתעסק בענין זה, עלה בדעתו רעיון. הוא פנה אליו ואמר, כי מבקש הוא ממנו בקשה אחרת, שיואל להתארח בביתו ולכבדו בביקור נימוסין.

הרגיון שעמד מאחורי הבקשה היה, שיש בכח התורה והצדיקים לפעול ישועות ולהשפיע שפע ברכה בעצם ביקורם בבית, ובודאי כח רב טמון בראיתם, אם בעצם הבטתם על החולים ואם בכך שהחולים מביטים על מאור פניהם, ושמא בכך תמשך להם ישועה.

לבקשה זו לא ראו רבנו בעל ה"טורי זהב' כל סיבה לסרב, והוא אמר לעשיר כי הוא מוכן ומוזמן לבוא לבקר בביתו תכף ומיד. שמח העשיר מאוד ובקשו לעלות למרכתו המפוארת העומדת בחוץ, ולנסוע יחד עמו לביתו שבמרכז העיר.

כשהגיע העשיר, מלווה באורחו החשוב אל הבית, עמדה שם הנערה החולנית.

למראה הפלא, תכף עם כניסתו של רבנו ה"יז, סובבה הנערה את פניה לכיוון אחר, והכריזה בקול גבוה: "ברוך הבא, רבנו!"

שאלה ה"יז: "מדוע הסבת את פניך לאחור תכף בכניסתי לבית, ומדוע, מצד שני,

קראת לי בתואר 'רבנו' וקידמת אותי בברכת 'ברוך הבא'?"

נענתה הנערה ואמרה: "ידע מעלתו כי בעולמות העליונים קוראים לכם בשם: 'מורנו' ורבנו הגאון רבי דוד, בעל טורי זהב'. ודוקא מפני גודל חכמתכם וצדקתכם, נאלצתי להסתובב לצד השני, שכן הרשעים אינם יכולים להביט בפני הצדיקים."

שמע בעל ה"טורי-זהב' את דברי הנערה ואמר לה: "אם אכן נכון הדבר שיש לי מעמד וחשיבות בשמים ממעל, הריני גוזר בכה התורה ובכח החידוש שחידשתי היום בדברי ה"טור, שתירצתי דבריו באמת ובושר, שנערה זו תזכה תכף ומיד לרפואה שלימה, והדיבוק הנמצא בתוכה יעוצנה על אחר ויצא מאצבע קטנה של רגלה, באופן שלא יזיקנה ולא יזיק לאחריים!"

אך סיימ ה"יז את דבריו, ומאצבעה של הנערה נשמע קול חבטה. לפתע פתאום הנערה החלה מדברת בקולה הרגיל וחודלה משגעונותיה לחלוטין!

בהתרגשותו הגדולה ביקש העשיר להעניק לרבנו ה"יז מתנה נאותה על הסג והפלא שחולל למעלה מדרך הטבע, כלי כסף וכלי זהב יקרים מאד, אך ה"יז מאן לקחת את המתנות והדורות שהציע לו העשיר.

פנה אליו העשיר בהצעה מקורית ואמר לו: "אם אין רצונו של רבנו לקבל ממני כסף וזהב, דברים גשמיים, בודאי לא יסרב לקבל מאיתי טלית צמר מוציאה, חדשה והמודרת ביותר."

באותה שעה שביקר העשיר באכסניית ה"יז, הבחין שטליתו ישנה מאד, בלוייה ודהויה, וסבר העשיר כי מתנה כזאת שיש בה הידור מצוה ונוי תורה ותפילה, בודאי ישמח ה"יז לקבל.

אמנם ה"יז עמד על שלו ומאן לקבל את הטלית, וכאוחז את אכזבת העשיר נענה ואמר לו: "אגלה לך את סיבת הדבר שאני ממאן לקחת ממך את הטלית: אין זה בגללך חלילה, אלא בגלל שאין רצוני בטלית חדשה כלל, שכן טלית ישנה זו יכולה להעיד עלי בבית דין של מעלה, שמעולם לא חשבתי מחשבות זרות בשעת תפילתי!"

חבל לי להפסיד טלית שיש בכחה להעיד כזאת ולהחליפה בטלית אחרת, אפלו תהא חדשה ומחודרת."

מובן, שאנו הקטנים איננו מתימרים להגיע לאפס קצה של מדרגת רבנו ה"יז, אך מוטל עלינו לכל הפחות לאחוז בשפולי גלימתו, וכל אדם לפי דרגתו הוא, עליו לעשות כל שבכחו כדי להשתפר יותר ככונת התפילה בטהרת הלב, שכן דבר זה, הוא אומרו העבודה והשיפור העצמי, ביד כל אדם הוא!

ואין ספק כי המתמיד בעבודה זו, יתעלה עוד ועוד עד שיגיע לבסוף לדרגות נעלות ביותר! עצה לדבר, שנשמע מפי הרב הקדוש רבי שלמה מבאבוב ז"ע.

תפילתו של הרבי מבאבוב היתה מסכת בפני עצמה. הוא היה שופך את נפשו בפועל ממש לפני האלקים, וסוחף עימו בהתלהבות את כל הציבור המסתופף בצלו.

פעם שאל אותו אחד שראה עצמו כאיש תרבותי המתנהג לפי רוח הזמן, מדוע נוהג הוא להרים קולו בתפילה, הלא הקדוש ברוך הוא ישמע גם כשיפנה אליו בלחישתו?

השיבו רבי שלמה'לי: "ישראל קדושים אינם מגביהין קול בתפלה כדי שישמעו אותה למעלה, עיקר הצעקה היא צורך שלנו כדי לטהר ולזכך מחשבות הלב בזמן התפילה."

לכל מחסורו, ועומד עליו לספק לו את כל הצטרותיו.

באחד הימים, סיפר בנו רבי מרדכי, דפק בדלת ביתנו אדם שהציג את עצמו כמגיד מישרים של עיירה פלוגנית. לא היה קשה במיוחד להבין שמדובר בשקר מוחלט. חזונו המשונה של האיש והליכותיו הבלתי מנומסות, הצביעו על אישיותו המעורערת ועל כך כי יש להתייחס אליו בחשדנות.

ברם, מבין הקדוש עשה את עצמו כאניו מבחין במאומה, הוא שירת אותו ככל אורח והגיש לפניו כל מיני מטעמים. ברם המגיד המדומה החמיץ את פניו, ולא חדל מלהתלונן. בכל עת העלה דרישות נוספות, שהטריחו את אבי ואמי עד למאוד, אך אבי קבל הכל באהבה, והשתדל מאד למלא את רצונו.

כך חלפו כמה ימים בהם הסתובב כל הבית סביב האורח המישונה ודרישותיו הבלתי פוסקות. והנה הגיע יום השבת קודש, זמן קצר טרם יצא אבי לתפילה, ניגש אליו האורח וביקש ממנו שישאיל לו את חלוק המשי שלו. היתה זו דרישה בלתי מקובלת לחלוטין, ברם גם לזאת לא סירב אבי, הוא הביא לו אותה בשמחה כמפקיר עצמו וכל אשר לו עבור טובת האורח.

לאחר השבת דרש האורח שיסובב עימו בבתיים בכדי לאסוף עבורו כסף, אבי נאות לבן בחפץ לב, תוך שהוא מקדיש שעות רבות מזמנו עבור משאלותיו של האורח. הוסיף רבי מרדכי וסיפר: אם חשבתם שהאורח הכיר טובה לאבי על כל מה שעשה למענו, טעות היא בידכם, הוא עזב את הבית תוך גניבת חפצים יקרים מבית אבי, גניבה שהייתה יכולה להימנע לו רצה אבי בכך.

ומעשה שהיה כך היה:

בחדר הלילה השכיל בני הבית ישנו את שנתם ואבי הרבי כדרכו ישב וערך תיקון חצות, קלטו אזני רחשים מוזרים הובוקעים מחדרו של האורח. פסעתי בדומיה אל חדרו והצצתי לראות את המתרחש שם. מבעד לחרך הצר רואה אני לתדהמתי כי במרכז החדר ישנו שק גדול והאורח משליך לתוכו בערבוביה מכל הארץ לידו.

למראה המחזה המביש קפאתי על מקומי לכמה שניות, ברם עד מהרה התעשתתי, נכנסתי בשקט אל חדר אבי וסיפרתי לו כל מה שראו עיני. 'אבא' אחשתי 'בוא ועכב בריחתו עד שישבי לנו את כל החפצין'. אבי נעץ בי מבט תמוה, משל אמרתי כעת דבר מופרך לחלוטין ואמר:

'מה זאת עלה בדעתך בני לחשוב שאני אעכב אותו מלצאת, הרי הוא לוקח רק את שלו, ולא את שלנו!'

הייתי משוכנע שאבי פשוט לא הבין את אשר אמרתי לו, לכן שבת ואמרתי: לא אבא! את שלנו הוא לוקח, כל מה שבהישג ידו נמצא בתוך השק!

נתן בי אבי את העין הטובות ואמר: 'כל מה שלקח רק משלו לקח, שכן משעה שהבחנתי כי חשקה נפשו בדברים, הענקתי לו אותם כדי שחם וחלילה לא יעבור על מצות 'לא תחמוד', ועתה בני, המשך אבי ואמר, 'לן לישון ועשה עצמך כאלו לא ראתי דבר, כדי שלא לבייש חם וחלילה את האורח.'

יותר מקבלת פני השכינה

הרבה חפצים להכניס לביתם איש רם מעלה, תלמיד חכם ונשוא פנים, אלא שיש לדעת כי עיקר המצוה היא דייקא באנשים

פשוטים נעדרי חשיבות ופחותי מעלה, כך מקיים האדם את המצווה לשמה, ללא כל ריווח והנאה נוספת.

וכה סיפר הרה"ק 'אהבת שלום' מקאסוב זיע"א:

באחת מנסיעותיו של הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א לרבו החוזה מלובלין זיע"א חש באמצע הנסיעה ברעב ובחולשה גדולה, וחפץ לטעום דבר מה, על כן עצר על יד אכסניה שעמדה על אם הדרך והייתה בבעלות יהודי. מעות לא היה לרבי נפתלי לשלם, ברם סבור היה שיחוסו עליו ויתנו לו דבר מאכל כלשהו להחיות את נפשו, אלא שבעל האכסניה שלא זיהה מיהו ההלך העני העומד מולו, סירב בכל תוקף להביא לרבי נפתלי ולו דבר מאכל קטן.

'אם לא תשלם לא תקבל מאומה', חרץ בפסקנות!

רבי נפתלי נאלץ לעזוב את האכסניה מבלי שטעם מאומה. חלש רעב ומעונה, המשיך בנסיעה עד שהגיע ללובלין.

לאחר כמה ימים יצא החוזה מלובלין לדרך הוא צירף אליו לנסיעתו את תלמידו החביב רבי נפתלי. לאחר כמה שעות נסיעה נעצרה העגלה ליד אותה אכסניה אותה עזב רבי נפתלי לפני כמה ימים רעב ותשוש.

הפעם, חרד בעל הבית לכבוד הרבי, הוא הכניסו בשמחה פנימה, ונכנס אל המטבח להכין סעודה בעבור הרבי ובני לווייתו, תוך דקות ספורות הופיע בפתח ובידו מגש עמוס לעייפה במיני מאכל ומשקה.

ברגע זה קם רבי נפתלי ממקומו ודחף את בעל הבית מאחוריו. המגש צנח על הרצפה יחד עם כל התכולה שבקרבו.

מאי האי? שאל החוזה את רבי נפתלי.

נענה רבי נפתלי בדרך חידוד ואמר: הכל מפליגים בשבח הכנסת האורחים של אברהם אבינו, ולכאורה הלוא אצל לוט כתוב שטרח יותר מאברהם, שנאמר 'ומצות אפה ויאכלו' ואילו אצל אברהם לא נאמר שאפה בעצמו לחם? אלא אברהם אבינו הכניס אורחים אף שחשב שהם ערביים, ולוט הכניס מלאכים, מלאכים כל אחד רוצה להכניס. כשבאתי מקודם לאכסנייה זאת לא נתנו לי כלום לאכול, אבל כשהגיע הרבי הכין סעודה גדולה.

על פי סיפור זה ביאר ה'אהבת שלום' זיע"א: 'גדולה הכנסת אורחים', גדולה המצוה להכניס אורחים פשוטים אפלו 'ותר מקבלת פני השכינה', מלהכניס אורחים תלמידי חכמים.

הנהגה זו לקרב כל יהודי באשר הוא תוך התעלמות ממראהו החיצוני היתה אחת מתכונותיו הבלוטות של הרה"ק 'אהבת ישראל' מויזניץ זיע"א. לא היה גבול לאהבת ישראל שנבעה בקרבו. כל יהודי באשר הוא זכה ממנו לייחס מיוחד משל היה אחד מידידיו הקרובים. לא היה לו כל הבדל בין יהודי נכבד לאיש מוכה שחין וגורל, את כולם היה מכבד מוקיר ומעריך.

באחת הפעמים בהם נסע הרבי ברכבת, ירד הרבי בתחנה שעל יד העיר חוסט. רבים מאנשי העיר הגיעו לקבל את פניו, ביניהם היה יהודי שגופו היה מלא בפצעיי שחין וחברבורות, ובגדיו היו בלויים וקרועים. די היה בצעם מראהו בכדי לרצות להתרחק מ'ד' אמותיו.

לא כן הרבי. הוא לא הביט אל חיצוניותו של יהודי, כי אם אל פנימיותו הבוהקת היא נשמתו המאירה. כאשר הגיע לפניו

אדם זה לקבל שלום, חיבקו ונשקו מתוך אהבה ורעות, והארץ עימו בדברים מתוך קרבה ולבביות. מראהו של הרבי מתרועע עם אותו יהודי, ללא שמץ של דחיה ואי נעימות גרם לרבים מהנוכחים לדמוע מהתרגשות.

כך גם אירע עם מנקה הארובות של העיר ויושואו, שהגיע לקבל את פני הרבי בבואו אל העיר, כאשר הוא לבוש בבגדיו המפוחמים והמלוכלכים עד לאימה. הדבר כלל לא עניין את הרבי שחיבקו ונשקו לעיני כולם באהבה רבה.

מעשה מפעים במיוחד אירע כאשר שהה הרבי בעיר סטאניסלאב לתחנת ביניים קצצרה באמצע נסיעה ארוכה. המונים נדחקו בכדי לזכות להושיט יד לרבי, אלא שאו החל להידחף ביניהם אחד מיהודי העיר אשר חלה בעבר במחלה קשה והגיע עד שערי מוות. לבסוף הוא ניצול הימנה בניסים, אלא ששהא הותירה רושם נורא בפניו שהתעוותו ללא הכר בצורה מפחידה. בני אדם היו מתבדלים ממנו, לא מרוע לב חלילה, כי אם מתוך רגש אינסטינקטיבי של מיאוס ודחיה. כך היה האשה מנודה מתוך הקהל.

הדבר הכאיב עד מאוד לאותו יהודי, אלא שלא היתה לו כל אפשרות לשנות את מצבו העגום.

האנשים החלו להישמט מהמקום בזה אחר זה, איש לא חפץ להתקרב לאדם זה, ועל אחת כמה וכמה שלא להתחכך בו. כך מצא את עצמו לפתע אדם זה עומד בודד מול הרבי, תחושת עלבון צורבת חונקת את גרונו, הוא לא יכול היה להתאפק, כל הצער שהיה עצור בליבו התפרץ החוצה בקול בכי סוער.

ליבו של ה'אהבת ישראל' המה רגשות אהבה לאותו יהודי אומלל, הוא קרב אליו חיבקו ונישקו, ודיבר על ליבו דברי פיוס וניחומים עד שהתעודד והתחזק ופניו לא היו לו עוד.

אף כאשר היה מדובר ביהודי שחלה במחלה מדבקת, היה הרבי משליך את נפשו מנגד ובלבד להעניק קורטוב של שמחה וחיוק ליהודי אומלל. ומעשה שהיה כך היה: בעת מגוריו במרמרוש ביקר הרבי בביתו של יהודי חולה טיפוס, שהיא כידוע מחלה מסוכנת ומדבקת עד מאוד, ולא נחה דעתו עד שחיבק את החולה משל מדובר באדם בריא.

לשאלת רבה של העיר יאסי, מה עם 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', ענהו ה'אהבת ישראל': 'הלא על ידי כך נהנה החולה וקיבל קצת חיות, אם כן אירכה בזה את ימיו'. אכן דייקא אותם יהודים שהכל מתרחקים מהם, זכו ליחס מועדף מהרבי, שהעדיף אותם על פני כולם, והיה היחיד שלא חש רגשות דחיייה מאותם נפשות אומללות. בכך הלך הרבי בדרכיו של הקדוש ברוך הוא אשר משרה את שכינתו בקרב אותם אומללים ונכאי רוח.

מן המפורסמות אשר אינן צריכות ראייה היא חביבות מצות הצדקה בעיני הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זיע"א. סכומי עתק היו יוצאים מביתו לטובת עניים וזקוקים שונים, ואף בקרב חסידיו היה מעורר רבות על מצות דחיייה מאותם נפשות אומללות. הרבי מושגים חדשים בנתינת צדקה, כל זאת מתוך אהבת ישראל עזה שפיעמה בקרבו לצד קנאותו הנודעת לדבר ה'. סיפר רבי עזריאל גליק ז"ל ממשמש הרבי:

יהודי בלתי מוכר גולל לפני הרבי בקול בוכים את מסכת צרותיו וייסוריו. אשתו חולנית, כמה מילדיו אינם בקו הבריאות, ואילו הוא עצמו אין לו מעות אף לצרכי היום, לא כל שכן לצרכי רפואותיהם העולים לכדי הון רב. כך המשיך האיש להפליג בסיפורי קושי ומחסור, האופפים אותו בכל עת.

סיפורו המוזעזע של האיש נגע לליבו הרחום של הרבי. הוא דמע יחד עם היהודי והשתתף עימו בכל מאווד. לבסוף אסף שטרות כסף שעמדו על שולחנו אשר הצטרבו לכדי סכום נכבד ביותר ותקע אותם בידו של היהודי הנרגש שמלמל כמה מילות תודה, נשא את רגליו והסתלק מהמקום.

בחדר החיצון ישב הגבאי הנודע של הרבי, ר' יוסל אכסני ז"ל, הוא הבחין בסכום הנכבד שבידו של האיש, ונחרד. הלוא הוא ידוע כאדם מופקפק, המפורסם כמי שהאמת אינה עומדת בראש מעיינותיו. ברש זה עשה לו למקצוע להתפרנס מן הצדקה תוך הפרחת נתונים כוזבים שאין ביניהם ובין האמת ולו מאומה. והנה הפעם ברוב הוצפתו ניצל את טוב ליבו של הרבי והצליח להוציא מידיו סכום כסף גדול שזכה.

הוא ניסה לדלוק אחריו, אלא שאו הבחין בו הלה, הרים את רגליו ונס מהמקום במהירות.

צר היה לגבאי המסור על כספו של הרבי שירד לטמיון, הוא לא יכול היה לעצור בנפשו, נכנס אל חדרו של הרבי וקבל לפניו: 'מדוע היה הרבי צריך לתת לו סכום כסף כה גדול?'

'מה אתה שח' קטע אותו הרבי, 'וכי ידוע לך עם מה היהודי הזה מתמודד, אשתו חולנית, ביתו ברוך ילדים, ואין לו כסף לרפואתם, איכזה יכולתי להתעלם ממנו?' עתה היה תורו של רבי יוסל להציג בפני הרבי את האמת המרה:

'רבי, האדם הזה נוכל רומאי, סיפוריו מצויצים מהאצבע ורובם ככולם אפילו משל לא היו, אשתו איננה חולנית, יש לו מספר קטן של ילדים וכולם בריאים ושלמים'. תגובתו של הרבי למשמע הדברים היתה בלתי צפויה, במקום שיכעס על הנוכל שניצל את טוב ליבו, התפשטה על פניו הבעת קורת רוח, תוך שהוא אומר: ברוך ה'! החייתני! בשורה טובה בישרנתי, רעייתו וילדיו בריאים, אה! ברוך ה'!

'אם כך' אמר ר' יוסל 'אלך אליו ואוציא ממנו את הכסף בחזרה'. הגיב לו הרבי זיע"א בנחרצות: חלילה וחס! אל תעז לקחת ממנו אפלו פרוטה אחת! - אם יהודי צריך להגיע למצב שיספר שקרים ובודות כדי לקבל צדקה, אות הוא שהוא אכן נצרך גדול ומצבו הכריחו לזה, ואכן הוא צריך את הסכום הגדול שקבל.

רעיון נוקב אודות אהבת כל יהודי וראיית הטוב אשר בקרבו, כתב הרה"ק ה'מאור עיניים' זיע"א (חקת ד"ה זאת) בשם הבעל שם טוב זיע"א:

מי שהוא צדיק גמור וכל כולו טוב גמור, הוא רואה טוב על כל יהודי, מי שרואה רע בחברו אין זאת אלא שבו עצמו יש רע ועל כן הוא רואה זאת בחברו. הדבר משול למראה, אם פני המסתכל נקיות, יראה במראה פנים נקיות, ואם פניו מלוכלכות יראה גם הוא במראה דמות מלוכלכת.

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברזילורה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

ברכה על הלל בראש חודש

נחלקו הראשונים אם חובת אמירת ההלל היא מן התורה או מדברי חכמים. דעת בעל הלכות גדולות (במנין המצוות), היראים (סי' רסב), הסמ"ק (סי' קמו) ועוד ראשונים, כי חובת אמירת ההלל היא מן התורה. [מלבד מנוסח ההלל שהוא מדברי חכמים (כמבואר ברמב"ן ספר המצוות שורש א)].

ומקור הדברים ביאר הסמ"ק (שם), על פי הנאמר (דברים י' כא) 'הוא תהילתך והוא אלוקיך', וכ"כ האבן עזרא בספרו יסוד מורא (שער ו'). ובזוהר הרקיע (הרשב"ץ (עשה טו) כתב שמקורו מהנאמר (ויקרא יט כד) 'קודש הילולים לה', שמצוה להלל את ה' כשתגדל השמחה בריבוי הפירות, וכן בכל עת שמחה.

אך דעת הרמב"ם (מנחה פ"ג ה"ו וספר המצוות שורש א) כי חובת אמירת ההלל היא מדברי חכמים בלבד, וכן נקטו האחרונים להלכה.

ולענין אמירת הלל על הנס, כמו בחנוכה, יש אומרים כי אמירת ההלל עליו היא מן התורה, עיין בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' רלג). ודעת הנצי"ב (העמק שאלה שאלתא כו סק"א) שרק בפעם הראשונה אחר החצלה, חובתו מן התורה.

הלל בראשי חודשים

מאחר שראשי חודשים אינם בכלל המועדים ה"ל, יש לברר הטעם שאומרים בהם הלל. והנה מבואר בגמרא (תענית כז:) שבבבל נהגו לקרוא את ההלל אף בראשי חודשים, וביאר המאירי (שם ד"ה זהו) הטעם כדי שיתפרסם שהוא ראש חודש. אבל בארץ ישראל שבה היו מקדשים את החודש ויש להם היכר בראש חודש, לא נהגו כן. וכ"כ תלמידי הרא"ש רבי אשתורי הפרחי בספרו כתפוד ופרח (פ"ד). ועיין עוד בשיטה מקובצת (ברכות יד. ד"ה דלא) שכתב דטעם המנהג הוא משום זכר לקידוש החודש.

והראב"ד (ברכות פ"א ה"ט) כתב שטעם מנהג קריאת הלל בחול המועד פסח ובראש חודש, משום שהם ימים המקודשים ויש בהם קרבן מוסף, ועשו היכר לקדושתם ע"י אמירת הלל.

השל"ה הק' (מסכת תמיד פרק נר מצוה קטז) כתב בטעם אמירת הלל בראש חודש, אע"פ שאין אומרים הלל אלא במועדים, משום שמקביעות ראש חודש נמשך זמן המועדים, כמו שכתוב (בראשית א' יד) 'והיו לאותות ולמועדים'.

ובערוך השולחן (א"ח סי' תכב סק"ו) כתב בטעם המנהג, מפני שבחידוש הלבנה יש רמז למצבו של עם ישראל, וכלשון הברכה בקידוש לבנה 'עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה'. ולכן נחשב יום זה לקצת ישועה והנהיגו לומר בו הלל.

המשך בעמ' ג'

בס"ד א' חשוון תשע"ו
למעכת הג"ר מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, בעמח"ס רבים וחשובים, וגולת הכותרת מאורי אור ומאורי החיים על ספר אור החיים הק'.

היות שהזמן גרמא, ומשמאי קא גרמו שראיתי את מעכ"ת אתמול בעיה"ק מירון, אמרתי להגלות צערי, בהבנת דבריו הקדושים והמחודשים של רבינו אור עולם זי"ע בענין הלל דראש חודש, וכבר שאלתי לרבים וטובים ואין פותר לי. אמרתי אולי מעכ"ת שזכה להאיר העולם בתורת רבינו, יאיר לנו:

בספר "פרי תואר" (סימן לט ס"ק לב) דן רבינו האיך תקנו חז"ל ברכה על מנהגים, הרי זו ברכה שאינה צריכה, ובתוך דבריו כתב לענין ברכה על ההלל בראש חודש, וז"ל: "ונראה דכיון דעל ישראל יחיד או רבים יהודות על נסי ק-ל הנעשים עמו, אניסא דיחיד מברך ביחיד, ואניסא דרבים מברכין כו"ע, אולי אומרים הלל על הנסים שבחז"ל, והרן קושין דהוי עלייהו האי הלולא בברכתא בר"ח". עכ"ל.

ומלבד שהוא טעם מחודש למנהג קריאת ההלל בראש חודש, [ומאידך, מובן מדוע יסוד המנהג של ההלל היה דווקא בבבל], יש בזה כמה תמיהות: א. איזה נס היה בבבל לברך בכל חודש, (ועיין תוס' ברכות יז:) ב. האם זה נס שנעשה בכל חודש שמחתו תיקנו לברך בכל חודש. ג. הרי קי"ל (מגילה ד.) אין אומרים הלל על הנסים שבחז"ל, והרן קושין דהוי ליה ברכה שאינה צריכה. ד. וגם אם זה מצד ברכה והודאה על הנס, היה להם לברך ברכת 'שעשה לי נס' ולא קריאת ההלל.

בהערכה ובברכה להמשך הפצת מעיינות האורה
משה שוורץ

תשובה:

למע"כ הרה"ג רבי משה שווארץ שליט"א ראש מכון אור החיים, החיים השלום והברכה. בנידון שאלתכם בענין הלל דראש חודש, ובכוונת דברי הפרי תואר, יש לנו להקדים לבאר עיקר דינא ומנהגא בענין הלל בראש חודש.

חיוב אמירת הלל

מבואר בגמרא בערכין (י:) דזמני אמירת ההלל הם: בימי מועד האסורים בעשיית מלאכה, שנאמר (ישעיה כ' כט) 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג', ועל כן אומרים הלל בשלש רגלים. וכן בימים שאירע בהם ג' נס, ובכלל זה, אמירת ההלל בחנוכה. ואיתא שם דיש אומרים כי דוקא בנס שאירע בארץ ישראל.

להתפלל על קברי צדיקים נהגו ללכת.³

ברכת האילנות על כמה עצים

האם אפשר לברך ברכת האילנות בחודש ניסן על פרי אחד או שצריך כמה עצים?

ת. מצוה מן המובחר לברך על ריבוי אילנות⁴, אך מעיקר הדין יכול לברך גם על אילן אחד, וטוב להדר שיהיו לכל הפחות שני אילנות⁵, ויכולים להיות מאותו המין⁶.

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

הליכה לקברי צדיקים בחודש ניסן

האם מותר להתפלל ולהשתטח על קברי צדיקים בחודש ניסן?

ת. יש נהגו שלא ללכת בימי ניסן על הקברים לומר תחנונים, כדי לקדש חודש זה משאר החודשים¹. וי"א שביום היארצייט נהגו לעלות על הציון². אך

ברכת האילנות על אילנות ערלה

יש לנו בחצר עץ לימונים ששתלנו לפני שנתיים. האם אפשר לברך על העץ שהוא עדיין 'ערלה' ברכת האילנות?

ת. הפוסקים דנו אם אפשר לברך על אילנות של ערלה, אך בספק ערלה בחז"ל, אפשר לברך⁷, ויש אומרים שאפשר לברך אף על אילנות של ערלה⁸. למעשה נכון לברך על אילנות אחרים⁹.

המשך בעמ' ב'

1 יסוד יוסף (פ"ט) וכע"ז בקב הישר (פ"ח). וראה עוד במרא דשמעתתא עטרת יהושע (אות קעג) שהרמ"א פריינד היה מקפיד על כך, וכן הדברי יואל היה מקפיד על כך [ובהערות שם הביא שהגרמ"א התחיל להקפיד על כך מעת שאירע אסון לאחד מבני הקהילה]. וראה בספר מועדי הגר"ח (סי' פ) שכתב הגר"ח קנייבסקי שיש נוהגים כן מפני שהמתים אינם נמצאים בציונים.
2 מרא דשמעתתא שם בשם הדברי יואל. ועיי"ש שאף כשעולה בי"א צ"צ לציון בעל ההילולא לא ילך על ציון אחר אפילו באותו אהל. ובשו"ת מלמד להוילי (ח"ב סי' קמח) הביא שיש מנהג שאין עולים לקבר בחודש ניסן אף בי"א צ"צ אלא מקדימים העליה לערב ר"ח, וכתב שאם לא עלה בערב ר"ח נראה שיש להתיר העליה בניסן, אך לא ירבה שם תחניות ויאמר רק התחניות הקבועות לעליה לקבר בי"א.
3 בשו"ת דברי הישוע (ח"ב סי' ט) כתב לחלק בין יא"צ של

5 בצל החכמה (ח"ו סי' לו), תשובות והנהגות (שם), וע"ע אור לציון (ח"ג סי' א).
6 כן משמעות דברי הפוסקים הנ"ל, ועוד, ובתשובות והנהגות שם כתב שראוי להדר בשני מינים.
7 לשון הברכה היא 'וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם', ובהגהות רבינו עקיבא איגר (לשירי סי' רכז) כתב: אם האילנות תוך ג' שנים לנטיעתן, אני מסתפק אם יברך כיון דאי אפשר ליהנות מפריה. וכן בדינא דס"ל רכה ס"ג, הוראה פ"י דהוש, אם הפירי הוא באיסור ערלה אם יברך. והיכא דהוי ספק נראה לי 'דיברך ולא מקרי ספק ברכה, כיון דהדין דספק ערלה בחוץ לארץ מותר, אם כן ראוי ליהנות ממנו ומברך שפיר. וראה בספר הערות (לנר"ש אלישיב, ברכות מג.) שמשמע מדברי רע"ק א"ש שרק בחז"ל אפשר לברך על ספק ערלה, אך בארץ ישראל אין מברכים עד שידע בודאי שאינו ערלה. אמנם בצ"ץ אליעזר (ח"ט סי' טו) כתב שגם בארץ ישראל יש

אדם פשוט שעולים על קברו להתפלל על מנוחתו, שזה מביא צער, לבין יא"צ של אדם גדול שעולים על קברו להתפלל על החיים שיהיה מליץ יוסר באדם, שאין בזה ענין של צער. וכתב: ראינו בקברי צדיקים כגון היא"צ של הרה"ק מגארליץ ובאבוב שחל יא"צ על קברם וראמו מענה לשון ואמר' וכו'. וכ"כ ובספר דרכי חיים ושלום (סי' תשפ) שהלך ביו"ט לציון אביו בעל דרכי תשובה עיי"ש. ובארוחת רבינו (עמ' שח) מביא שהסטייפלער השיב שביו"ט בחוה"מ ובר"ח לא עולים מטעם דאין תועלת כי הנפש שאלמה התפלה לא נמצאת בימים אלה על הקבר, אבל בניסן הטעם הוא מפני שאין אומרים צידוק הדין, ולכן אפשר לנסוע לקברי הנאים קברי צדיקים להתפלל.
4 כ"כ בהלכות קטנות (ח"ב סי' כח), וביאר בתשובות והנהגות (ח"א סי' קצא) שיותר חשיבות להודאה כשיש הרבה אילנות.

בירך בטעות בשעת בדיקת חמץ מוקדמת

ר' יוסף היה צריך לטוס לשיקגו כבר לפני חג פורים ולשהות שם עד לאחר חג הפסח. מאחר שהחם לצאת מבתו יותר משלושים יום קודם העמד, הוא תיכנן שימכור את ביתו לגוי עד לאחר הפסח. אולם בשל מצב המלחמה לא הצליח לצאת מן הארץ עד שהשיג כרטיסים לספינת תיירות שביצעה קו - שיט חילוץ לקפריסין. הנסיעה נערכה במוצאי פורים דמוקפין בחצות הלילה. מאחר שכעת היה זה כבר בתוך שלושים יום לחג ונתחייב בבדיקת חמץ, הודרו לבדוק את החמץ בביתו, אלא שבטעות בירך לפני בדיקת החמץ ובנו העיר לו שלהלכה אין מברכים שלא בליל י"ד. ביקש ר' יוסף מבנו שיתקשר לבית ההוראה תוך כדי שהוא בודק, לשאלו אם הרכה בלטה בידו או יש דרך לתקן את אשר עיוות?

ת. נחלקו הראשונים בדיון היוצא מביתו בתוך שלושים שחל עליו החיוב לבדוק ביתו, אם גם בירך על הבדיקה¹⁰. להלכה פסק הרמ"א (סי' תלו ס"א) שאינו מברך. וראה הערה¹¹.

האם יכול לבדוק חמץ בעצמו כשידו מגובשת

ר' חיים הקפיד לבדוק את החמץ בעצמו מידי שנה, ולא השאיר את המלאכה לילדיו ונכדיו הרבים. הם מצידם ניסו בכל שנה מחדש לשכנע אותו כי יבצע במקומו לפחות חלק מהבדיקה, אך ללא הועיל. ר' חיים התבקש להמשיך ולבדוק את כל הבית מחמץ בעצמו. הוא צייטט להם את דברי המכתב סופר (ח"ב סימן יז) על אביו החתם סופר זצ"ל: 'ומה הוא שתורתו אומנותו והיה לו בנים ובנות

ובחורי חמד אשר היו כדאי לסמוך עליהם, ומכל מקום עשה בעצמו גם מה שלא היה לפי כבודו כו' מכל שכן אנו והמונינו'. בראש חודש ניסן אירע הדבר, ר' חיים נפל בחדר המדרגות ושבר את ידו השמאלית. בנו שהיה עימו מיהר להבהיל אותו למוקד רפואה דחופה, שם גיבסו את היד. מיד כשיצאו משם אמר ר' חיים: "ברוך ה' היד הימנית בסדר. גם השנה אוכל לבדוק את החמץ". אך הבן העיר שאולי בגלל שאביו מוגבל ביד אחת, הוא יבצע את הבדיקה פחות טוב. ואם כן אולי השנה יהיה יותר הידור בכך שיאפשר לבנים ולנכדים לעזור, כפי שהם כל כך רוצים?

ת. יותר נכון במצבו שלא לבדוק בעצמו, אלא ימנה שליח שידוק עבורו¹².

בדיקת חמץ בליל מלון

אני נוסע לבית מלון ב"ג ניסן בבוקר, ואשהה שם עד אחרי שביעי של פסח. האם עלי לבדוק את החמץ בחדרי במלון?

ת. המתארח במלון חייב לבדוק את חדרו בברכה¹³. ואם נוסע למלון באמצע חול המועד, יברר האם בדקו שם את החמץ, ואם לא בדקו חייב לבדוק בברכה¹⁴.

הכשרת שיש שמשמש בו רק בשימוש קר

אני באופן צעיר נשוי מספר חודשים. בפסח הקרוב אני מתכנן לישון בדירת, אולם בכל סעודות היצר הסגר אני מתכוון להיות בבית אבי או בבית חמי. בדירתי אני לא מתכנן לבשל או להכין מאכלים כלל. אולם יתכן שבעת הצורך אשתה שם משהו, או שאטעם דבר-

מה קטן במהלך החג, האם וכיצד עלי להכין ולהכשיר את המטבח והדירה לפסח מעיקר הדין?

ת. אם משתמש בשיש רק לשימוש קר אינו צריך להכשירו, אך יש לכסותו¹⁵. ואף אם רוצה להשתמש בו להכנת דברים חמים כגון קפה, מעיקר הדין די שיכסהו, אולם המנהג גם להכשיר וגם לכסות¹⁶.

מתקן מיני בר בפסח

בשנה האחרונה רכשתי למטבח בר מים ("מיני-בר") המשמש להוצאת מים קרים וקרים במכשיר זה שני צינורות - אחד למים קרים ואחד למים חמים - האם ניתן להשתמש במכשיר זה בחג הפסח כרגיל, או שיש לחשוש שנכנסו בו שאריות חמץ (כגון אדים או פיורים מן הכוסות וכדו'), וממילא צריך להכשירו לפסח או להימנע משימוש בו?

מיני בר העשוי למים חמים ומים קרים שהשתמשו בו בימות השנה ולא נהוורו מחמץ: לגבי המים הקרים אין חשש¹⁷. לכן, אם שני הברזים נפרדים, מותר להשתמש בפסח בברז המים הקרים, ובלבד שיכסה את הברז של המים חמים, וטוב שיערה מים חמים על הברז הקר משום שלפעמים עולים אדים חמים לתוך הברז. לגבי ברז המים החמים, וכן אם הוא ברז אחד לחם ולקר, יש לחוש בלביעות חמץ בברז, ויש להכשירו באופן זה: ירתיח במידת החום הגבוהה ביותר, ואחר כך יפתח את הברז, וכן ישפוך על הברז עצמו מים רותחים¹⁸. אם הברז עשוי מפלסטיק, לדעת הרבה פוסקים אי אפשר להגעילו, לכן לכתחילה עדיף לא להשתמש בו בפסח¹⁹.

הביאורי הלכה (סי' ש"א סי' ד"ה האיל) שכתב בשם הפמ"ג שאפשר שבאסטניס אלא את חדרו, אבל בשאר המקומות כגון חדר האוכל וכדומה מוטלת חובת הבדיקה על הנהלת בית המלון. 14 בשו"ע (סי' ת"ה אור) 'השוכר בית מחבירו ב"ד ואינו יודע אם הוא בדוק, אם הוא בעיר שואלו אם בדקו, ואם אינו בעיר חזקתו בדוק ומבטלו בלבו ודיו'. ולפי זה אם שוכר חדר במלון שבעליו אינו שומרי תורה ומצוות הרי הוא מחויב בבדיקה, כי ברור שבעליו לא בדקוהו. וגם במלון השיך לגוי מחויב לבדוק, אף שאין שייך בזה הטעם שכתב רש"י (פסחים ב. ד"ה בודקו) שהוא משום 'כל התוספות (שם ד"ה אור) שמא ישכח ויחלל. ונחלק במשנה ברורה (סי' ת"ה אור) שבתיאם א"ב הטעמים]. ולכן גם באופן זה חייב לבדוק. 15 והטעם: א. לפי המבואר בשו"ע (סי' ת"ה א"א) שיש חיוב לכסות את כלי החמץ בפסח, וכיון שבישוי של בליעת של חמץ יש חיוב לכסותו. ב. כתב הרמ"א (שם) שכלי הצריך לכוון לא הגעלה אסור להשתמש בו אפילו בצונן ללא הגעלה, ומשום כך צריך לכסות את השיש, שאינו משתמש בו. 16 מעיקר הדין, בליעות ועוברות כלים המונחים ע"ה. אבל, אין להכשיר אותם עם הלכשיר את השיש מחשש שמא יתגלה הכיסוי, או שמא יכנסו כלים תחת הכיסוי. 17 לגבי השימוש בשבת בפסח, ראה בספר מירת שבת כוללת (פרק ג' ת"ה ע) ששומר להעביר מים נקיים דרך מנסה (פלטר) על מנת להבטיח שהם יהיו נקיים לגמרי מכל לכלוך וזאת מפני שרגילים לשתות מים אלה גם מבלי להעבירם דרך הפילטר, אך כתב שבמקום שמוקפדים שלא לשתות מים ללא סינון תחילה, כגון במקום שמצויים תולעים במים, אין להשתמש במנסה או פילטרים לסינון המים, אלא אם כן שותה את המים ישירות מהברז ללא כוס. לפי זה יש לדון לגבי שתיהה פסח שמקפידים שלא לשתות ממיהם ללא סינון מחשש חמץ או שכן איסור ברירה. וראה אחרות שבת פ"ג א"א (ל"ט) שחייב פוסקי מינינו לגבי אדם אסטניס שאינו שותה כלל מים בלתי מסוננים, והביא בשם הגרי"ש אלישיב שהורה לאסור ע"פ

ניקו שם חמץ, ואם ימצא מקום שלא ניקהו אז ניקהו. וכן מובא בשם הגרי"ש אלישיב (הליכות והנהגות הלכות פסח). ולפי זה נראה שאם הבודק מוגבל בתנועות ידיו או בגופו, הרי זה חסרון בקיום מצות הבדיקה, שהרי אינו יכול להתבונן לבדוק היטב תחת הארונות והמיטות ובשאר מקומות מרוחקים, ולכן נכון יותר לבדוק על ידי שליח. וראה במקור חיים (סי' ת"ג) שכתב 'אחר הברכה יסיר הגלילה מפני המיטרה כו' וכל שכן בגלילה דאשכנז שענשה בו כולם ואינו יכול לפנטש ידו כרצונו פן יפול וכו', והרי שמגבלת תנועה היא חסרון בבדיקת חמץ, שיש לחשוש שלא יבדוק כפי הצורך. 13 מבואר בגמרא (פסחים ט. פסחים ט. ונחלקו מוטל על השוכר את הבית רק אם שכרו קודם ליל י"ד בניסן, אבל אם שכר את הבית בליל י"ד או ביום י"ד בניסן חיוב הבדיקה הוא על המושכר. ונחלקו הראשונים בדיון זה: דעת הר"ן (שם) והרב הנמזי (תוספתא פ"ב ה"ח) שחובת השוכר לבדוק הוא רק אם כבר קנה את הבית באחד מדרכי הקניינים וכן כבר קיבל את המפתח הממשכיר, אבל אם קיבל מפתח ועדיין לא עשה קנין אינו חייב לבדוק, מאחר והוא כמו שקיבל את המפתח כפיקדון. וכן אם עשה קנין ולא קיבל את המפתח אינו חייב בבדיקה כיון שאין החמץ שלו אלא של המשכיר, וכן אין לו כיצד להיכנס. ואף דעת התוספות (שם ד"ה א) שמסירת המפתח לבדו מחייבת את השוכר בבדיקה, אף אם עדיין לא קנה את הבית, לפי שכאשר המפתח הוא ביד השוכר אין המשכיר יכול להיכנס לבית כדי לבדוק. ובשו"ע (סי' ת"ה א"א) פסק כדעת הר"ן שהחוב על השוכר לבדוק רק כשקנין ומסירת המפתח, אולם המשנה ברורה (פ"ג א"א) הביא שכמה אחרונים כתבו שראוי להחמיר כשתה העדות. ולפי זה שוכר חדר בבית מלון על מנת לשהות שם בפסח שקנה את שכירותו החודשי בקנין כסף וכן מקבל מפתח, פשוט שהחמיר בבדיקת חמץ בברכה, וכן כתבה המחנה שלמה (ח"ב סי' ת"ה א"א) והשבט שולח (ח"ב סי' ת"ה א"א) פ"ד בסופו). וראה בשבט הלוי (שם) שהוסף שאף אם התנו שבעל בית המלון יכול להוציא מחדרו בכל עת שירצה גם כן דינו כשוכר חייב לבדוק בברכה, לפי שהגורם לחיוב הבדיקה אינו קנין השכירות אלא מסירת הרושט, וכיון שהשוכר חדר במלון מקבל רושט גמורה להשתמש בחדר הרי הוא חייב בבדיקה מעיקר הדין. וכן כתב בתורת המועדים

10 בבית יוסף (א"ח סי' תלו ס"א) הביא בשם הכל בו (סי' מה דף י"ד) שיש אומרים שהיוצא לדרך מברך בשעת הביעור אף שזה עבר פסח, ויש אומרים שאינו מברך כי אין זה זמן ביעור משום, וכן דעת המאירי (פסחים ט. ת"ה) (שם) כתב שאפשר לקיים את שתי השיטות: כי היוצא לדרך בתוך שלושים יום צריך לבדוק משום שחלה עליו חובת ביעור ויום זה נחשב לו כליל אביעה עשר וחייב לברך, אבל אם יצא קודם שלושים יום בודק אלא מחשש שמא ימצא חמץ בביתו בתוך הפסח ולא משום שחל עליו חובת הביעור ולכן אין לו לברך. אמנם הפרי חדש (שם פ"ק) נקט שלטעם צריך לברך כיון שחיבתו החמים לבדוק. ולהלכה פסק הרמ"א (שם) שאינו מברך, וכן פסקו שאר אחרונים. ובביאור הלכה (ח"ה ולא יפיר) הביא שיעת הרמ"א כדעת הפרי חדש ודעת הריטב"א כדעת הב"ח, ונראה שצריך עיון למעשה. 11 היה נראה ליתן עצה שלא תהיה הברכה בלטה, על פי מה שכתב במשנה ברורה (שם פ"ק) מהר"א, שהטעם שאינו מברך זהו מפני שתקנו לברך על ביעור חמץ רק כאשר בודק בליל י"ד לפי שמה שהוא חמץ בבדיקתו הוא מצניעו כדי לבעור למחר, נמצא דהבדיקה הוא התחלת הביעור. משא"כ בבדוק בתוך שלושים, שלא יבעור מן העולם וישתמש בו כשאר הימים אלא שהוא מפנהו מביתו. לפי זה, אם סימן בן פתימים או כל כית תוך כך הבדיקה, יוניחם על הקרקע שופך שלים מקובל לאכול אותם כן, נמצא שומעו זה יהיה חייב לבעור, ומעיקר הדין חייב הבודק לראות בעת אלו הפתימים הללו ולא לרוק אותם ושוב ובעת נמצא שהיה צריך לברך. אכן נראה שלפי הפוסקים הנ"ל לא לקנו חממים בליל בריכה רק בבדוק בליל י"ד. 12 עיקר מצות בדיקת חמץ היא לחפש את החמץ בחורים ויסקייה בכל המקומות שהדרך להכניס שם חמץ. ואפילו אם כבר ניקו את הבית לפסח, מכל מקום יש חיוב לבדוק את כל הבית מחמץ, כמו שכתב בשו"ע (א"ח סי' ת"ג ס"א) 'ומכבד חדרו ב"ג ניסן וכו' ונזהר שלא להכניס שם עד עומד בליל י"ד פ"ק צריך לבדוק בליל י"ד ניסן. אמנם כתב בשערי תשובה (שם פ"ק) שבזמננו שאנו נוהגים לנקות ולשטוף את כל הבית קודם הבדיקה כמו שכתב הרמ"א (שם) אין צורך לבדוק בחורים ובסדרים אלא בדרך העברה בעלמא. וראה בהליכות שלמה (פסח פ"ה ס"א) שכתב שבזמננו עיקר החיוב הוא לבדוק ולבחון היטב בכל המקומות והפינות האם

הוצאות המפיק כשדורש שכר גבוה

כאשר החליטו בהנהלת המוסדות על מסע הקודש לקברי צדיקים בפולין למצוינים שבתורה, נבחר בקפידה כמיטב המסורת שמעון המפיק האגדי. והיה כאשר שמעון ביקש מחיר גבוה על עבודתו הכוללת תכנון וארגון הנסיעה, קיבל את מבוקשו. אף כאשר בשוק מקבלים המפיקים על עבודה כגון זו 20,000 ₪, שמעון רצה 30,000 ₪ וענה בחיוב.

במסגרת העבודה והכנת המסע, נוצר שמעון לנסוע הלחי לפני המסע לסגור מלון עבור הקבוצה לשהיה ולניה, כאשר הזמנת המלון מתבצעת בכרטיס האשראי של הנהלת המוסדות. שמעון בנסיעתו השתמש עם כרטיס האשראי גם עבור כרטיס הטיסה שלו עצמו לפולין, ללא ידיעת משלחיו. כסבור היה כי ברור שהוצאות כגון אלו חלים על משלחיו, כנהוג תמיד בשוק ההפקות שהמחירים של ההפקה לא כוללים את ההוצאות הנלוות. אולם מנהלי המוסדות הסיקו להבנתם מהמחיר המפולפל של שמעון, כי ברור שכלול בשכרו גם את ההוצאות שלו עצמו עד למסע. וכשנשא לשלם שמעון וגילו לתדהמתם ששמעון השתמש בכרטיס גם לשאר ההוצאות רצו לקזז לשמעון משכר עבודתו. אולם שמעון עומד על שלו כי השכר שהוטב לו על עבודתו הוא חוץ מכל ההוצאות, וכנהוג תמיד בענין זה. עם מי הצדק?

תשובה: על מנת לברר הלכה זו אנו נדרשים לסוגיא של 'דמים מודיעים', שפירושה כי 'סכום הכסף' רב או מעט, העובר לסוחר או הפועל הוא יברר הספיקות במידה והתעוררו לאחר המכירה או הפעולה. בגמ' (ב"ב ע"ז) נחלקו בכך ר"י והכמ"ס, ופוסקים כחכמים כי 'אין הדמים מודיעים'. (מכר את הצמר אין הדמים ראייה).

אולם הביאו הפוסקים כי יש מקומות שגם הלכה אחר 'דמים מודיעים', והכסף רב מהווה הכוחה. אחד המקומות הוא באשר"י בשם ר"ת (ביק פ"ג סי' א), הכותב שאם אין הדמים מכחישים את עיקר הלשון, והיינו שסכום הכסף עולה יפה עם הנאמר בשעת המכירה, אז אפוא כן נלך אחר תשלום הכסף הכוחה לכוונת העסקה. (כמו בדין מכר שור לחבירו ומצא נגזן בב"מ צ"ב). מקום נוסף מובא בתוס' (ביק פ"ג סי' א) ויחנן והגהות אשר"י שם). והוא אם יש חזקה או רובא ביחד עם 'דמים מודיעים', כן נלך אחר סכום הכסף הכוחה.

ובעקבות זה כאשר נדרש בעל התרומת הדשן למעשה על ראובן ששכר את שמעון שליח ללכת לדרך החוקה לדבר שליחות מסוימת, והרבה שליח בסכום הכסף יותר מהמקובל והשליח גילה דעתו לא בפני המשלח שאת ההוצאות דעתו לקבל בנפרד. ויהי כאשר בשליחותו משלח וחשב שההוצאות כוללים במחיר השליחות. ואסך בעל הת"י בדבגון דא אמרינן 'דמים מודיעים' כי יש חזקת ממון המסייעת למשלח, והדין והצדק עם המשלח ופטור משלם את ההוצאות בנפרד. אולם בקצ"ח (ש"א סק"א) העלה זה בצ"ע משום שמהנה יותר חזק, ומהיות והמנהג לשלם על ההוצאות בנפרד יתכן שחייב לשלם עליהם בנפרד. וכמו שביאנו בהדיא במסכת ב"מ (פ"ג). שהשוכר את הפועלים במקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב, אפילו שהוסיף על שכרן לא יכול לומר כי על דעת להשכים ולהעריב שכרן, ולא אומרים 'הדמים מודיעים' מכך שהוסיף בשכרן, וכן אותו דין אם היה מקום שנהגו לזון את הפועלים, חייב לזון אותם ואפילו הרבה בשכרן ולא מועיל ריבוי הדמים. ומכל זה מוכח שמהנה יותר חזק מחזקה או רובא ולא מועיל שם 'דמים מודיעים'. ומהיות שהמהנה שכל השוכרים משלמים הוצאות בנפרד אין הדמים מודיעים, וצ"ע.

ברם הנתיבות דרך אחרת היתה עמו בסימן של"ב, כי מהיות וגם השליח שינה מהמנהג שנהגים לקחת ההוצאות לפני הפעולה, והוא לא לקח, א"כ אין לומר שהמהנה ראייה באשר גם הוא שינה מהמנהג. ולכך יפה פסק התרומת הדשן כי 'דמים מודיעים'. והנה בנידון דידן לדעת הת"ה נאמר גם כאן 'דמים מודיעים' הרי שילמו לו הרבה יותר מהמקובל, ואולם לקצות נאמר גם כיון שיש מנהג לשלם את ההוצאות בנפרד צ"ע. ברם סברת הנתיבות לא קיימת כאן, כי

ואולם עד"ז יתכן לומר, שהנס היה קודם לכן בימי אחשוורוש והמן, שכתב הסמ"ג (ג' א) אין לך שום מצוה שתהא אות ועדות כי אם שלש מצות והם מילה ושבת ותפילין שנכתב בשלשתן אות וגו', והם אות ועדות לישראל שהם עבדינו הקב"ה ועל פי שנים עדים יקום דבר כל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא אם כן יש לו שני עדים שהוא יהודי, הלכך בשבת ויום טוב שנקרא שבת ושבת נקרא אות, פטור אדם מלהניח תפילין, כי די שיש לו שני עדים שהוא יהודי, עדות שבת ועדות מילה. אבל בחול חייב כל אדם להניח תפילין כדי שיהא לו שני עדים, אות תפילין עם אות המילה וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי.

ואיתא שלכן נלחם המן הרשע שרצה לעקור כל זה, וכאשר ניצחו בני ישראל נאמר (אסתר ח טו) 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר'. ואיתא במגילה (טו): אמר רב יהודה אורה זו תורה, וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור. שמחה זה יום טוב, וכן הוא אומר ושמחת בחגך. ששון זו מילה, וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך. ויקר אלו תפילין, כן הוא אומר וראו כל עמי כי שם ה' נקרא עליך ויראו מן, ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. ופירש רש"י: אורה זו תורה שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה. זהו יום טוב - קיימו עליהם ימים טובים. זו מילה ועל כל אלה גזר. ע"כ. הרי שעל כל מצוות אלו גזר עליהם המן הרשע, ובגם ההצלה בטלו כל גזירותיו.

והנה הגם ש'נ' האותות הם שבת מילה ותפילין, הרי מצינו שיו"ט הוא בכלל האות של שבת, ועל זה אמרו ושמחה זה יו"ט, א"כ נמצאנו למדים ששמחו בג' אותות ובתורה שהיא יסוד הבריאה, כמו שנאמר אש בריתי יזמן ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ומעתה כששמחו בד' אלו, מוכח שגם בימי עיקר מה שרצו לגזור היה על יו"ט מילה ותפילין ועסק התורה, וכן נראה בתרגום יו"ט שנתרגם: 'ליהודאי הות רשותא למעטק באורייתא ולמיטר שבאי ומועדיא ולמגורז ועולת בניהון ולאחאתא ותפילין על ידיהון ועל רישיהון', הנה הזכיר בדבריו שבת ומועדים ושניתנה להם רשות ונתבטלה הגזירה, א"כ כשנעשה הנס אזי קיימו שמחת יו"ט, שהוא נקבע על פי קידוש החדש, ואשר לכן אומרים בכל המועדים 'מקדש ישראל והמונים' כי זמני המועדים וקדושתם נעשית בקידוש החדש הנעשה על ידי ישראל, ועל כן בעצם הנס שהיה קדושת ושמחת המועדים תיקנו לומר הלל בברכה בכל ראש חודש. [יש להוסיף, ע"פ הנודע שבראש חודש יש נפש יתירה, ולפי שמצאנו בספרים הקדושים שהשוו לענין גזירת אחשוורוש יום טוב עם שבת, גם ראש חודש יהיה לו חלק עם יום טוב ושבת כי כולם כאחד יש להם תוספת קדושה. וכן מצאנו שיש ענין של עונג דקדושה בראש חודש, סעודת ראש חודש וכו', כי יש בו נפש יתירה. ומסופר מרבי' נחמן מברסלב שהיה לו תלמיד ר' נפתלי, ופעם בראש חודש ניגש רבי נחמן בתחילת התפילה לר' נפתלי ואמר לו: נפתלי ואם אי מיט א מקוה? וענה לו ר' נפתלי: איך וויל גיין נאך דעם דאווענען. אמר לו רבינו: ראש חודש דארף מען גיין פארן דאווענען. שבראש חודש צריכים ללכת למקוה לפני התפילה. והענין מבואר, כי בראש חודש יש נפש יתירה, וצריך הכנה לקבלה על ידי מקוה]. ומעתה גם לא קשה דעל נס דחז"ל אין מתקנים, כי כאן עיקר הנס היה בעצם קיום מצות קידוש החדש, ואינו דומה לנס שנעשה להם בהצלת הגוף או עניני דומה, ולכן על זה מברכים בר"ה בהלל].

ושבו אפשר לומר עד"ז שסמכו על הנס שהיה עוד ביציאת מצרים, כי החדש הזה לכם היה מצוה ראשונה קודם יציאתם ממצרים, ונעשה נס והראה הקב"ה למשה רבינו את הלכנה, וגם החדש הראשון נקרא ניסן, נס בתוך נס, כמבואר בספרים הקדושים שנקרא כן על שם ישועות מקיפות. נסים שהיו באותו חודש, נס בתוך נס, ואיתא שם שהיו"ד של ניסן רומז ל' עטרות שנטל ר"ה ניסן. ולפי שזה היה המצוה שבוה היה תלוי וכולל כל קדושת המועדים הבאים, לכן ראו להנהיג בו קריאת הלל. ולכן נחשב שבא להם כל ראשי החודשים דרך נס, כי ממצוה זו של קידוש החדש התחילו כל הניסים. וכתבתי לו לשם פיטויא דאורייתא טבין, אכן נראה שרבינו שכתב דבריו בלשון 'אולי', לא נתכוון לנס הידוע לנו, אלא אולי אתעביד להו לאותה קהילה איהו נס שהיה תלוי בראש חודש, שאולי הייתה עליהם גזירה קשה דוקא בימי ראש חודש אם מטעם שהוא מועד שהלכנה מתכסת א מנעם אחר, ונתבטלה אותה גזירה מבני הקהילה ההיא, ולכן הניח להם רב ולא תמה בעדם על מה שנהגו לומר הלל בברכה.

לבטלה, לו יהיה שאיסורה מדבריהם. ונראה שכיון שעל ישראל יחיד או רבים להודות על נסי קל הנעשים עמו, אינא דיחיד מברך יחיד, ואינא דרבים מברכין כו"ע, אולי אבותיהם אתעביד להו ניסא בר"ה, וקבלו עלייהו האי הלולא בברכתא בר"ה'.

ודבר חידוש ראינו כאן שרצה לומר דאפשר הטעם דאומרים הלל בראש חודש הוא מטעם נס שנעשה להם, ועל זה נקבע מנהגם לומר הלל. ובאמת שהוא חידוש נפלא, כי לא ראינו זאת בפוסקים אחרים. וגם רבינו האור החיים הקדוש לא פירש איהו נס נעשה להם, אלא כתב דאולי נעשה להם נס, ועל כן קושייתכם במקומה איהו נס יכול להיות שנעשה להם בכל ראש חודש וראש חודש, אלא שרבינו עצמו לא כתב הנס, רק כתוב שאולי נעשה להם נס, ואם כן לכאורה אין לנו להמציא מעצמנו לאיהו נס הכוונה. אך נראה כי באמת לא היה הקשה רבינו על הטעם שאנו אומרים בברכה, שהרי דברי רבנו תם שפעמים מברכים על מנהג היו ידועים, ובדבר זה דנו בעלי התוספות (ערכין ט) וכתבו שתקנו לומר הלל בברכה בראש חודש, וכמו שמצאנו בהרבה מקומות שתקנו ברכה על המנהג, וגם הראשונים כתבו כמה טעמים מדוע תקנו לומר הלל בראש חודש, ולמה כתב בפרי תואר טעם אחר בדרך 'אולי' לאמירת הלל בראש חודש, וליישב כל זה נראה שרב 'איקלע' פעם אחת לבבל ונתקל במנהג תמוה לקרוא הלל בראש חודש, וביקש למחות בידם על שהם עושים מראש חודש כיום טוב ואין הדבר ראוי, אך שוב אחר שהם אומרים רק חצי הלל, והבין שאינם לעשות מראש חודש חג, ועוד הבין שיש מי שהורה להם בדווקא לקרוא חצי הלל, וזה מנהג בידם ולא טעות.

ועל זה הקשה הפרי תואר דאכתי קשה למה שתק רב, שהרי לפניו הם מברכים על ההלל, ובשום מקום לא מצאנו שיש כלא שמברכים על מנהגים, ומאחר ואין כל המנהגים שווים שיש שמברכים עליהם ויש שאין מברכים עליהם, מדוע לא שאלם רב מדוע הם מברכים על מנהגם. ועל זה יישב שרב לא תמה על אומרם בברכה, שסבר שבוודאי נעשה להם נס, ובאמירה על נס שהוא מן הדיון בודאי אומרים ההלל בברכה, וכיון שהיא הלכה קבועה על פני הנהגת אומרים בברכה תלה שהיה להם נס, אבל אם היה רב נזקק לומר שתקנו להם מנהג לומר הלל היה רב שואל אותם מדוע הם מברכים על מנהגם. [ואין הכוונה שאינם על לכל קהילות בבל, כי רב היה רב בקהילה אחת, כמו כן אין הכוונה שהיה בכל ראש חודש נס, כי רב איקלע לבבל בראש חודש מסוים, ולא ראה בעיניו שבכל ראש חודש הם קוראים ההלל בברכה]. נמצא אליבא דאמת אין אנו צריכים למצוא איהו נס ולומר שמחתו אנו אומרים היום הלל בראש חודש, שהרי הראשונים והאחרונים כתבו טעמים אחרים לאמירת הלל בראש חודש, וכל דבריו שם רב לבאר שיתק רב שסבר שלקהילה מסוימת היה נס בראש חודש מסוים, ואליבא דאמת מה שאנו מברכים הוא מהטעמים שכתבו הראשונים כנ"ל, ובברכה כמו שביאר והוכיח רבינו תם שמברכים על מנהג זה.

מנהגם בביאור הנס

ומכל מקום, נוסף כי שמו יש לומר בדרך אפשר מה שכתב רבינו שאולי היה נס, שאולי יש לשייך זאת לנס שהיה בימי היוונים שגזרו על חדש שבת ומילה, ובני ישראל ניצלו מגזירתם, והנה בענין שבת הרי אמרו בגמרא דאין קורין הלל מפני דלא איקרי מועד, ובברית מילה גם לא שייך זה, שהרי אינו זמן קבוע אצל הכל, אלא כל ברית בפני עצמו, ואמנם ממילא עושים שמחה וסעודת מצוה. גם לא תיקנו הלל אלא על ימים ולא על מצוות. ולכן לא הנהיגו הלל אלא בראש חודש זכר לאותו נס. ולפי זה מיושב הקושית הנ"ל.

ויש להוסיף מה שמצינו במפרשים טעם שגזרו יוונים דוקא על מצוות קידוש החדש, לפי שידעו שבמצוה זו נתחדש הכח שיש לחכמים שבכל דור ודור לקבוע המועדות, והם רצו לבטל הכח שיש לחכמים בעולם הזה, ועל כן דייקא על מצוה זו שנעשה נס ראוי לקבוע לומר ההלל, וזה היה טעמם שקבעו א"כ, לאות ולמפת ששאר כח בידי החכמים לדורות.

ברם בדברי רבינו זה לא אתי שפיר, כי לא מצינו שגזרו על שבת מילה וחודש בחוץ לארץ, אלא רק בארץ ישראל, ולכן לא מתבאר שדווקא בבבל שם לא נגזרה הגזירה, ותיקנו על נס זה. [נראה בספר המכבים א פרק א פסוק מג, ובספר המכבים ב פרק ו' פסוק ח', לאות ולמפת ששאר ירושלים ויהודה].

מותרת באכילה, כיון ששניהם נוגעים למטה בחום התנור ולכן היא נאפית יפה, אבל אם הנגיעה היתה שהיו מונחים זו על גב זו ואפילו במקצת, אזי מקום נגיעתם דינו כמו מצה כפולה, אם לא שהאופה הפרידם תיכף דאו אינה נאסרת (רמ"א, מ"ב סק"ו-ל"ח).

מצה שנגע במצה כפולה במקום הכפל

יג. מצה שנגע במצה כפולה בעודה חמה ונגע במקום הכפל, אסרת כדי נטילה בין שנגע קודם הפסח ובין שנגע בפסח עצמו, משום שאין איסור כחוש יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, ואם היתה אחת מהמצות שמן אוסר את כולה כשנגעו בפסח עצמו, מפני שחמץ בפסח אסורה במשהו (שועה"ר סט"ו-י"ז), והחזון איש היה אוסר המצה כולה כשהנגיעה היה בתוך הפסח אפילו שהמצות לא היו שמן. יד. לכן אם חימם מצה בפסח עצמו ומצא בו כפולה, נאסרת כל המצה אפילו בכחוש ודינו כמו שנאפתה המצה בפסח, כיון שכאן מדובר שהמצה עם הכפל היא חתיכה אחת, אך בספק אם יש בו כפולה אין להחמיר ולאסור יותר מכדי נטילה (ביה"ד"ה אוסרין).

מצה שנגע במצה כפולה שלא במקום הכפל

טו. מחלוקת אחרונים אם נגע שלא במקום הכפל אף באופן שהנגיעה היתה בתוך הפסח, והשועה"ר (ס"ח) אינה נאסרת אלא כדי קליפה ואפילו המצות הם שמינות, ולמשנ"ב (סק"ט) נאסרת כדי נטילה, ודוקא באופן שהמצה הכפולה אינה שמינה משום שאין איסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב, אבל אם המצה הכפולה היא שמינה אסרת כולה והשמן מפתם האיסור כבולה (סק"ל). טז. כתב הפרמ"ג (משנ"ב סק"ד) שזה דווקא שנגע באופן שנושך אחד לשני, אבל באופן שהיתה נגיעה גרידא בלא נשיכה כלל, המצה מותרת לאכילה ואין צריכים ליטול לא נטילה ולא קליפה (שעה"צ סק"ט, כה"ח סק"ע).

הגדרת מקום הכפל

יז. כתב החזון איש (ס"ב) שלפי דברי המג"א (סק"ב) שאין כפולה מתחממת אלא מבפנים, נמצא שמקום הכפל נקרא דוקא כשהפריד הכפולה מבפנים באמצע, לכן כשנגע במקום הכפל מבחוץ נקרא כנגעה שלא במקום הכפל, ומסיים החזון"א שאין צריכים להקפיד שלא תגיע מצה בחבירתה בעודם חמות משום חשש מצה כפולה, שמקום הכפל הוא מבפנים ולא מבחוץ, ונגיעה מבחוץ אינה נאסרת כלל, ומשום זה נוהגים שהאופה מוציא מן התנור אפילו כמה מצות ביחד ולא חוששים אולי אחד מן המצות יש בהם כפולה. יח. אולם באופן שהיו מונח בתנור שתי מצות זו על גב זו אפילו במקצת שדינם כמצה כפולה, צריכים לזהר אז להוציא מהתנור מצות אלו בנפרד אחד אחד, שאם תגיע מצה אחרת במצות אלו במקום שדינם כמצה כפולה הוי ליה כנגעו במקום הכפל מבפנים ואוסרת המצות הנוגעות אפילו בדיעבד כדי נטילה (הערת ת"ח גדול).

מצה נפוחה

יט. מצה נפוחה בין שנאפתה קודם הפסח ובין שנאפתה בתוך הפסח כל המצה נאסרת, אפילו שיש במצה שישים נגד מקום הנפוחה, מכיון שמצה נפוחה אינו רק חשש חימוץ בעלמא, אלא היא סימנא שהמצה התחמך, אכן אם עלה עליה קרום בעלמא כדרך שעולה על הפת בשעת אפיה אינה נקראת מצה נפוחה ומותר לאכול המצה (רמ"א). כ. אם האופה נאסרת בשעת אפיה שהמצה מתחילה להתנפח, מותר להכות עליה במרדה שלא תעלה למעלה ואין בזה חשש (שעה"צ סק"ט), וכן אם לאחר שנאפה מצה כראוי החזירו המצה לתנור או חימומו ונפחה המצה, לכולי עלמא אינה נאסרת ומותר לאוכלה (מ"ב סק"ד).

הגדרת מצה נפוחה

כא. מצינו בפוסקים חמשה סוגי מצה נפוחה, א) מצה שנחלקה באמצע עובי המצה וחלק העליון עלה למעלה בגובה שיעור אגודל בינוני (כ-2 ס"מ). ב) מצה שלא נחלקה כלל אלא התנפחה כולה באמצעותה כהר, [אך בזה איכא מחלוקת האחרונים אם צריך שיעור בגובה כמו בנחלקה או אין צורך שיעור כלל (עי' בשו"ת קנ"ב ח"א ס"ד)], והסכימו האחרונים להחמיר בשני אלו והם מצה נפוחה שכתוב בשו"ע. ג) מצה שנחלקה באמצע עובי המצה בגובה השיעור אבל חלק העליון לא עלה למעלה, אם יש בתוך החלל אבובות או אסרין מקום החלל מחומרא בעלמא (מ"ב סק"ד). ד) מצה שנחלקה שלא באמצע עובי המצה, היא הקרום שהרמ"א מתיר (מ"ב סק"ט). ה) מצה שעלתה כולה במקצת מקרקעית התנור ולא נגעה בקרקע התנור כי אם סביבות המצה בקצה הירעה, מהנה העולם שלא להזהר בזה (כה"ח סק"ט).

המשך בעמ' ו'

הגדרת מצה כפולה ונפוחה והלכותיה

א. איסורו של מצה כפולה ונפוחה אין להם עיקר בגמרא ומקור בראשונים, ואינם אלא מנהג שנהגו בדורות האחרונים, וחומרא בעלמא היא, ומיהו לדינא אין לנו להקל בזה, מפני שהוא דבר שאבותינו נהגו בהם איסור כמו"ש 'אל תטוש תורת אמך' (שועה"ר ס"י תסא סכ"ה).

טעם האיסור

ב. מצה כפולה נאסרת משום חששא בעלמא, כיון שהוא דבוקה במקצתה על מקצתה אין חום האש יכול לשלוט שם בכך במקום הדבוק כדי שיהא המצה נאפה מיד, ולכן חוששים שהמצה התחממה לפני שהספיק לאפותה (מ"ב סק"ו). ג. מצה נפוחה נאסרת משום שאמרינן שהמצה כולה התחממה ולא רק משום חששא בעלמא, כיון שאם המצה נפחה במקום אחד זאת מגלה שכל המצה התחממה, היא סימן שלא נתעסקו בה עסק גמור בעת לישה העיסה לבטל חימוץ המצה, וכשמכניסים המצה לתוך התנור נתגלה חימוצו בחוץ מחמת חום התנור (שועה"ר סכ"ה).

מצה כפולה

ד. מצה כפולה שנאפתה קודם הפסח אפילו בערב פסח אחר חצות, נאסרה מקום הכפל עצמה וצריכים ליטול סביבו כדי נטילה (כ-2 ס"מ) ושאר כל המצה מותרת, אפילו שאין שישים במצה נגד מקום הכפל (שעה"צ סק"ה-י"ז), ואף שנמצא המצה בתוך הפסח דינו הכי כיון שנאפית קודם הפסח (מ"ב סק"א), ואם נאפה בערב פסח אחר זמן איסורו י"א שצריכים שישים נגד הכפל (באר הגולה). ה. ואם אינה נתכפלה המצה אלא מעט מזער ויש בתוך שיעור כדי נטילה שישים כנגד הכפל, אינם צריכים ליטול כדי נטילה מסביב הכפל, אלא נוטל מקום הכפל עצמו וכדי קליפה סביב הכפל, מפני שטעם החמץ שנתפשט בשיעור כדי נטילה נתבטלה בשישים (שו"ת קנה בשם ח"א ס"ב). ו. מצה כפולה שנאפתה בתוך הפסח אף שיש שישים במצה נגד הכפל נאסרה כל המצה כולה, מפני שחוששים שמא נתפשט טעם משהו מהחמץ בכל המצה, וכיון שחמץ בתוך הפסח איסורו במשהו אינו מתבטל האיסור בתוכה (מ"ב סק"ז), אך אם יש לו ספק אם יש בו כפולה אין להחמיר ולאסור יותר מכדי נטילה (ביה"ד"ה אוסרין).

הגדרת מצה כפולה

ז. מצינו בפוסקים ארבעה סוגי מצה כפולה, א) מצה שהוא דבוקה ממש, ודבוקה נקרא שנוגעים שני צדדי הכפל להדדי בלי שום הפסק אויר ביניהם, וזו היא מצה כפולה שכתוב בשו"ע, מפני שאין האש שולטת שם, ואף באופן שאינו מחובר לגמרי, כיון שאין הפסק אויר נקראת מצה כפולה (שו"ת קנ"ב שם). ח. ב) מצה שאינה דבוקה ממש אלא שיש הפסק אויר ביניהם, אף שהם סמוכים כל כך עד שכמעט נדבק הכפל להדדי, כיון שאינו נדבק ממש רק נשאר הפסק אויר ביניהם, אמרינן שחום האש שולט שם, והמצה כבר הספיק להיות נאפה קודם שהתחיל להתחמך, ולכן אינה אסורה ומותרת באכילה (שועה"ר סכ"ב, שעה"צ סק"א), אם לא שראויים שהמצה לא נאפתה היטב וכגון שלא קרמו פניה במקום הכפל ואף אם יש לנו ספק בזה, דינה כמצה כפולה (מ"ב סק"ה). ט. ג) מצה שהיא דבוקה באופן חזק שאי אפשר להפרידם מדיבוקם בלי שישכחו זה מזה, שאז על פי רוב הם נלוושו ביחד ממש, בזה איכא מחלוקת האחרונים - הביה"ל (ד"ה זו) סובר שאם יאה עוד איזה צד להקל אפשר להקל ולהתיר המצה, והחזון"א (ס"ב ק) סובר שדינו כמצה כפולה. י. ד) מצה שהיא נחלקה כל כך חזק עד שנעשו כגוף אחד ממש, והיינו שיש נחלקה את הכפל לא יאה בהם שום רושם והיכר שהיו מקודם שני גופים מחולקים, אז בוודאי המצה מותרת לאכילה ואין לה דין של מצה כפולה כלל (שו"ת קנ"ב שם).

כפולות קטנות

יא. כפולות קטנות שהם כגודל קטניות וזרעונים בלבד, והיא מצויה לפעמים בחבורות של מצות מחמת חסרון בקיאות במלאכת עריכת המצות כפולות כאלו, מותרים באכילה אפילו לכתחילה, מפני שכעת לאחר אפייתם כדיעבד דמיא, ולגבי בדיעבד אמרינן שכפל קטן כזה שולט שם חום האש, מיהו בוודאי הרוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול ממצות אלו שהם כשרים רק בדיעבד, שפיר עבד (שו"ת קנ"ב ח"ד ס"י כה).

שתי מצות נוגעות

יב. יש לזהר שהמצות לא יגיעו אחד בשני בעת אפייתן בתנור, משום שאין האור שולט במקום נגיעתם ובאים לידי חימוץ, ובדיעבד - אם הנגיעה היתה מהצד הדינו זו בצד זו

הרי כשלקח את כרטיס האשראי הבין כוונתו שישתלם מזה את הוצאותיו ולכן הדרינן לסברת הקצות שמנהג חזק יותר וצ"ע, ומכאן ספק זה מסתבר שקשה להוציא ממון מהמוחזק שהם מנהלי המוסדות.

במקום שיש בקיאים

ברם הלהכה נראה שכן צריכים לשלם למפיק לפי כולם, וזה על פי פסק הביית שלמה (ח"ו"מ ס"י ח), המחלק בסכינא חריפא בין הדבקים ומחדד כי כל מקום שיש בקיאים יותר ובקיאים פחות כגון השוכר מלמד לבנו, מהיות ויש מלמדים היועדים את המלאכה בבקיאות יתירה ויש פחות, בורר שלפי כולם אין אומרים 'דמים מודיעים' והכסף אינו הוכחה לכולם (ושונה ממעשה של הת"ה בשליח ששם אין זקוקים לאיזה בקיאות), ולכן נראה כי גם בעניין ההפקות שעינינו רואות הבדלים חדים בין הפקה אחת לאחרת, צריך לשלם את כל שכרו, ולא יוכל לומר 'דמים מודיעים'.

אונאה בפועל ושכיר

עוד רגע אדבר בו האם יש לדון כאן גם מדין אונאה, דהיי ליקח 50% יותר ממחיר שוק דהוי יותר משתות והדין שבאונאה יותר משתות המקח בטל, ובמקום שהפועל כבר נעשתה מחזיר הדמים כמבואר בסיומן רכז סוף ל"ה, ובסמ"ע (ס"ג ס"ק ס"א), כי לא שייך לבטל המקח משנעשה. ובשכירות יכול לבטל את המקח לעולם (שם ס"ה), ושונה מכל אונאה שיכול לחזור רק עד בכדי שיראה לתגר. והנה בקצה"ח (ס"י ש"ב סק"ב) הביא את דברי הת"ה המובאים לעיל והקשה דהרי יש בזה דין אונאה כי הרי אם זה לא כולל את ההוצאות יוצא שנתאנה זה ביותר משתות, ומתוך כך במעשה של הת"ה זה שמיכות של ימים ואין בזה אונאה כמבואר בסיומן רכ"ז, שפסק המחבר שבפועל אין דין אונאה דהוי כעבד שאין בו דין אונאה (ס"ג). אולם על עתה באתי לברר בנידון דידן שלכאורה ישאל השואל דהוי קבלן ובקבלן פסק המחבר שיש דין אונאה (ס"ג). ברם בגד דין פועל וקבלן כבר כתב הסמ"ע (סק"ט): קבלן זה מי שגומר המלאכה שעושה אימת שירצה, והוא אין לו דין עבד ופועל רק קבלן. ומכאן זה כתב הנתיב בסיומן רס"ד כי אם קובע לקבלן שיעשה מיד דבר ומגביל את זמן פועלו הוי פועל דינו כעבד. ובנידון דידן הוי מוגבל לזמן שצריך להשלים העבודה בזמן המסע, ולפי"ז הוי כפועל שאין לו אונאה (אולם איסור לרמב"ן ש).

ובתורתא הדין (שכ"ג) מבואר גם יתירה מזה שאפילו פסק השכר בקבלנות ואינו משועבד בשעות ובזמן מסוים למלאכתו, אם סיכם עמו זמן לגמור השכירות - דינו כעבד שאין בו דין אונאה. ובשו"ת מהר"ט (ח"ו"מ ס"ט) מחדש כי אפילו לרמב"ם שבקבלן יש דין אונאה, זה רק קבלן המקבל לעשות מלאכה שיש בגופו ממון כגון שקיבל עליו לארוג בגד זה וכי' דבכה"ג שייך לומר ממכר הוא שקונים בשבח הכלי, אבל בקבלנות שאין בגופו ממון כגון שקיבל עליו לשמור או לרעות בהמתו, לא שייך לומר ממכר הוא ומודה הרמב"ם שאין בו דין אונאה. ובנוסף כבר הביא ברע"א דהרשב"א והרמב"ן חולקים נגדם בקבלן אין דין אונאה. א"כ מכל האמור נמצאים אנו למידיים שאין לחוש לאונאה במקרה זה.

העולה לדינא:

להלכה אין אומרים 'דמים מודיעים', רק במקום שאין הדמים מכחישים את עיקר הלשון או כשיש עם הדמים גם רוב או חזקה. ובמקום שיש מנהג הסותר, על פניו נחלקו בזה בעל הת"ה והקצה"ה, האם נכריע לפי הדמים, ולנתיבות, דעת הת"ה זה רק כששניהם סתרו מהמנהג. ובמקום ששייך בקיאות כמו המעשה שלפנינו אין אומרים כלל 'דמים מודיעים', ולכן חייבים לשלם לו את כל שכרו. ולעניין אונאה, בפועל אין דין אונאה. ובקבלן נחלקו הראשונים כשעושה מלאכה שיש בגופו ממון, האם יש דין אונאה. והגדיר בקבלן זה המסיים שאלכך אימת שירצה.

אכילת כרפס - ובדין נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה פחות מכזית

בין לגירסא דהבית יוסף בין לגירסא דהמגן אברהם מרפסין איגרא דבריו הרוקח לאו, ולבאר הדברים אביא את לשון קדשו מספרו (הלכות פסח סימן רפ"א), וז"ל: 'לאחר שטיבול גאל ישראל מברך פרי הגפן ושותין בהסבית שמהל, ונוטלין ידיהם ומברכין על נטילת ידיים מפני שצריך לטבול שני במרור, אבל על אכילת מצה שהוא יוצא בכזית אין צריך נטילה, דעל פחות ממכביצה אין צריך נטילה כדאמרין בסוכה ובברכות, נמצא מה שנוטל עבור הטיבול. תורף דבריו הם שלאכילת המצה אין צריך ליטול את הידים, כיון שאוכל ממנה רק כזית, ומה שצריך נטילת ידיים הוא משום המרור. וצריך נגר ובר נגר שיפרשו, שהרי מצוות אכילת המרור הוא נמי רק בכזית. והוא תימא גדול מאוד. וביותר הוא תימא שהבית יוסף והמגן אברהם כולם הביאוהו ללא אומר ודברים.

ולולי דמסתפינא אמינא לפרש את דברי הרוקח בדבר החדש, ובכך יתיישב קושיתא המושגת ברורה והביאור הלכה, ועוד יתיישב הערת התוס' על לשון הגמ' בפרק ערבי פסחים.

דהנה בליל הסדר הרי רבו הכזיתים שאוכלים, פחות מכזית כרפס, כזית מצה, כזית מרור, שני כזיתים של אפיקומן, וא"כ ודאי שיש ליטול את הידים על כל כזיתים אלו, וע"כ בתחילת הסדר כשהאדם עומד לאכול כל סעודה גדולה זו ודאי יש לו ליטול את ידיו כשמתחיל לאכול, ואף שמתחיל בפחות מכזית של כרפס, מה בכך, הרי הוא מתחיל לאכול סעודה גדולה, והגע עצמך האוכל סעודה גדולה יכול לאכול מעט המוציא פחות מכזית ורק כשמשלים את הכזית ייטול את ידיו, וע"כ יש חיוב מדינא ליטול את ידיו בתחילת הסעודה, ואף בברכה [ואפרש על זה עוד בהמשך], שהרי הוא הולך לאכול סעודה גדולה. אמנם אף שנטל את ידיו מדינא לכרפס יש לו ליטול את ידיו שנית לפני אכילת המצה, כדאמרין בגמ' 'אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו בטיבול ראשון נוטל ידיו בטיבול שני' (פסחים טו:), וכדמפרשת הגמ' במסקנא 'נטילת ידיים תרי זימני למה ליה, הא משא ליה ידיה חדא זימנא, אמרי כיון דבעי למימר אגדתא היללא דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע' 'בשום דבר טיבול' (רשב"ם).

ואין להקשות דא"כ אמאי יש לו ליטול את ידיו קודם אכילת הכרפס, שהוא פחות מכזית, אחר שיש עליו ליטול ידיו קודם אכילת המצה, שהרי אין זה כלל קושיא, כיון שרק דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע' (לשון הגמ'), וע"כ כשמתחיל את סעודתו ודאי שאין לו לא ליטול את ידיו ולסמוך ש'דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע', שהוא סבירא רק לחומרא ולא לקולא, וע"כ יש לו חיוב מדינא ליטול את ידיו קודם שמתחיל לאכול הרבה מאוד כזיתים. ורק אחר שאמר את ההגדה שיתכן שהסחית דעתו יש לו ליטול את ידיו פעם נוספת. וכך אכן מבאר הרוקח את הטעם שיש לו ליטול את ידיו קודם אכילת המצה, אף שהיא רק כזית, מכיון שאינו אוכל את המצה שהיא כזית, שבשביעה אכן אין לו ליטול את ידיו כיון שנטילת ידיים ניתקנה רק משיעור כביצה, (וכגירסת המגן אברהם שהבאנו לעיל), רק מכיון שיש לנו עוד לטבול, והיינו מרור, [ואף אנו נוסף שיש גם כורך ואפיקומן], א"כ ע"כ מעתה יש לו ליטול את ידיו מכיון שהוא מתעתד לאכול שיעור כביצה של דברים שצריכים נטילה, וע"כ יש לו ליטול ידיו פעם שנית.

ובכך גם יובן דעת הסוהר, ולא יקשה קושיית המשנה ברורה בשולי הגליון ובביאור הלכה שכתב שסבר דס"ל לטור שיש ליטול ידיים פחות מכזית, דבאמת אין צריך ליטול ידיו על פחות מכזית, ושאינו ליל הסדר באכילת הכרפס פחות מכזית, כיון שהולך לאכול כזיתים רבים ע"כ יש לו ליטול ידיו. ומיושב קושיית הביאור הלכה, שמנהו אין הוכחה שנצרך לאכול כזית כרפס. ואף מיושב דעת המשנה ברורה בהדפסה הראשונה שעל פחות מכזית אין צריך ליטול ידיו על דבר שאין טיבולו במשקה, שאין הוכחה מליל הסדר שנוטלים קודם אכילת הכרפס, כיון שבלייל הסדר הולכים לאכול כזיתים רבים. ודו"ק.

ומה שאנו נוטלים ידים בלא ברכה על הכרפס, ייתכן מחמת שאין אנו נוטלים בברכה על אכילת 'דבר שטיבולו במשקה', אי נמי דכיון שידעינן שיתכן ש'דילמא אסוחי אסחיה לדעתיה ונגע', ע"כ אנו מחמיירם בברכה. אבל ודאי שלא ניקל בנטילה. מעתה יתכן לפרש את לשון הגמ' בערבי פסחים כמין חומר, דהכי אמרינן בגמ', 'אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש, נטל ידיו בטיבול ראשון [כרפס] נוטל ידיו בטיבול שני [מרור בחרוסת], ומעירימם התוס' (ב"ה צירד), 'לאו דוקא נקט בטיבול שני דהא עביד ליה חת המוציא דבעי נטילת ידיים, אלא אגב טיבול ראשון נקט טיבול שני, והנטילה נמי גם לצורך טיבול באה'. וע"פ הרוקח וכדפירשנוהו יתכן לומר, שאכן בדווקא הגמ' לא אמרה שיש לו ליטול ידיו מחמת ה'המוציא', כיון שהוא רק כזית ועל כזית אין צריך ליטול ידיו, וכד"ל להרוקח, וע"כ אמרה הגמ' 'טיבול שני' והיינו שמכיון שיש גם 'המוציא' וגם טיבול שני הוי ליה כבר כביצה שע"ז צריך לברך. כפתור ופרח.

במאמר זה נידון: א. האם אוכלים כרפס 'כזית' או 'פחות מכזית'. ב. האם נוטלים ידיים לאכילת פחות מכזית - והקשר שביניהם.

תשובה: ידועה התבטותו של רבינו המשנה ברורה האם יש חיוב נטילת ידיים לאוכל 'דבר שטיבולו במשקה' פחות מכזית. דבספר משנה ברורה שהדפיס בתחילה כתב (בסימן קנח ס"ק כ) 'ומ"מ [דבר שטיבולו במשקה] פחות מכזית נראה לי פשוט שאין להחמיר בזה כלל [היינו שאין צריך ליטול ידיו], דאפי' בפת הרבה אחרונים מקילין, וכנ"ל במשנה ברורה'. שפתיו ברור מללו שאין צריך ליטול ידיו לפחות מכזית.

ואילו כשחזר והדפיס את ספרו בהדפסה שניה כתב ההערה בשולי הגליון על הנ"ל, וז"ל: 'אמנם מהטור (סימן תע"ג ותפ"ו) לא משמע כן עיני שם, ובטלה דעתי מפני דעתו הרחבה. היינו שרבינו הטור כתב בהלכות פסח (סימן תפ"ו), 'ונוטל ידיו ומברך על נטילת ידיים ולוקח פחות מכזית משאר יקות ויברך עליו בורא פרי האדמה וטובל בחומץ'. מפורש חזינן לדעתו שנוטל ידיו לכרפס שהוא דבר שטיבולו במשקה אף שס"ל שאוכל פחות מכזית. - [ציינן שגמ' שיש להחמיר בהודרים, ואולי אף הבודד, שחזר בו המשנה ברורה בין הדפסות ספריו].

ובהדפסה השלישית הוסיף וכתב בשולי הגליון על הנ"ל וז"ל: 'ועיין שם בביאור הלכה בסימן תע"ג סעיף ו'. שם כתוב 'פחות מכזית. מכאן משמע דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אפילו בפחות מכזית אף שבפת גמור כתב המחבר בסימן קנ"ח סעיף ג בשם יש אומרים דאין צריך נטילה בפחות מכזית, וזהו שלא כמו שכתבנו שם במשנה ברורה בס"ק כ'. וכבר העירוני זאת בהדפסה שניה בשולי הגליון. אכן כעת מצאתי לי תנא דמסייע לדברי הלא הוא הרשב"ץ בס' 'בין שמועה דף ל"ה שכתב בענין כרפס דדעת הרמב"ם דבעינן כזית, וכתב דכן מסתבר דכיון דצריך נטילה בודאי כזית בעינן כבאכול פת גמור דמסתבר דאינו חייב בנטילה דבדאי לא גזרו בכגון זה משום סרך תרומה וכמו כן לענין פירות דבר שטיבולו במשקה והביאו גם במטה יהודה הרי ממש כדברינו וצ"ע לדינא'.

סוף דבר נשאר המשנה ברורה ב'וצע לדינא' מכת הקושיות האם יש לאכול כרפס כזית או פחות והאם צריך ליטול ידיו בפחות מכזית. ונותר קושיא אמאי אין ס"ל להטור דס"ל שאוכלים את הכרפס פחות מכזית ואומרו שצריך נטילה לפחות מכזית.

ובמקור דין נטילת ידיים כתב השולחן ערוך (סימן קנח סעיף ג) 'אם אוכל פחות מכזית יש מי שאומר שאין צריך נטילה, ודעה זו הינה של אחד מגדולי וראשוני הראשונים רבינו אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח, הובאה שיטתו בבית יוסף, וז"ל הבית יוסף, 'כתב הרוקח (הל' סעודה ס' שכח) אוכל פחות ממכביצה יטול מספק ולא יברך. ונראה שטעמו משום דכיון דבפחות ממכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין איכא למימר דלא הצריכו בו חכמים נטילה ואיכא למימר דסתם הצריכו נטילה לאוכל פת ולא חילקו בין פחות ממכביצה ליתר ממכביצה, הילכך יטול מספק ולא יברך. ובסימן רפ"ג כתב ונוטלין ידיהם [בליל פסח אחר סדר ההגדה קודם אכילה. מחצית השקל על המג"א ס"ק ד] ומברכין על נטילת ידיים מפני שצריך לטבול טיבול שני במרור [דסבירא ליה כדעת רש"י (פסחים קט. ד"ה צירד) דלקמן צריך לברך על נטילת ידיים לצורך דבר שטיבולו במשקה. מחצית השקל] אבל על אכילת מצה שהיה יוצא בכזית אין צריך נטילה דעל פחות מכזית אין צריך נטילה כדאמרין בסוכה (טז). ובברכות (מה) עכ"ל'. עד כאן דברי הבית יוסף. מכאן שמעינן שאין צריך ליטול ידיו על פחות מכזית.

והנה דבריו רבינו הרוקח בלשון זה דן המגן אברהם (בס"ק ד), וז"ל: 'נוסחא מוטעת נודמנה להרב בית יוסף ברוקח, ונוסחא הישרה צ"ל דעל פחות ממכביצה אין צריך נטילה כדאמרין בסוכה ובברכות. וכן מוכח מתוכו [של ספר הרוקח], דהא מצה נמי בעי כזית [ר"ל, מדברי רוקח מוכח שצריך לומר 'פחות ממכביצה', דאי גרסינן פחות מכזית אבל כזית סבירא ליה דבעי

נטילה, א"כ איך כתב הרוקח אבל על אכילת מצה שהיא בכזית אין צריך נטילה. וא"כ אין חילוק בין פחות מכזית ובין פחות ממכביצה, ובתרווייהו בעי נטילה ולא יברך, כמו שכתוב בסעיף ב'. ה ש ק ל וכו'.

דינים שהקילו במצה כפולה ונפוחה

כב. בכמה דברים והלכות הקילו דיני כפולה ונפוחה, כיון שאין לדינים אלו מקור בגמרא, א מצה כפולה שנאפתה קודם הפסח ונאסרה כדי נטילה, אין צריך שישם נגד מקום הכפל (שעה"צ סק"ה-ה"ז). (ב) לענין ספיקא, שאין מחמיירם בתוך הפסח לאסור כל המצה אם יש ספק בעצם הכפל אלא נאסר רק כדי נטילה (ביה"ל ד"ה אוסרין). ג) אם נתערבה מצה כפולה או נפוחה אינם אוסרים תערובתה וכל המצות מותרים (שועה"ר סכ"א). ד) אין צריך מעיקר הדין להכשיר ולהסיק התנור והמרדה שנגעו במצות אלו, חוץ אם יש לו אפסרות דקדוק להכשיר בקלות (שם סכ"ח). ה) אם מצא מצות אלו אחר הפסח מותר לאכלו, מפני שספק וחשש חמץ שעבר עליו הפסח מותר (שם סכ"ט), דאפילו מצה נפוחה אינו חמוצה בוודאות גמורה.

הלכה למעשה במצות דקות שלנו, לאכול, להשהותם, לבדוקם

כג. לגבי מצה כפולה אין מקילין במצות דקות שלנו אפילו בדיעבד, והגם שמצינו שיש שמקילים בדיעבד, מיהו למעשה אין לנו להקל נגד סתימת כל הפוסקים שפסקו בפשיטות לאיסור (ש"ת קנ"ב ח"א ס"י כג).

כד. לגבי מצה נפוחה מקילין במצות דקות שלנו שאין בהם שום חשש חמץ בנפחות, כיון שאין הנפחות שלנו סימן חמוץ אלא הנפחות נעשית מחמת חוזק האש בתנור, חוץ אם רואים שבמקום הנפוחה אינו נאפית כראוי דאז המצה אסורה ודינו כמו מצה כפולה (שע"ת), וכתב הערוה"ש (סי"ב) שמימי לא אסורנו מצה מחמת נפוחה, אולם מצינו שיש שהחמירו אפילו במצות דקות שלנו שיש בהם נפחות גדולות כשיעור (מסג"ש), וכן נהג א"ז ז"ע לעצמו.

כה. טוב להחמיר ולשוך מצות המפולות והנפוחות, אף על פי שאינו חמץ ברור אלא חשש בעלמא (שועה"ר סכ"א), אולם במצות דקות שלנו שלא שייך כלל דין נפוחה כמבואר בשע"ת, וגם דין כפולה לא שייך לפי הרדב"ז והמהרש"ם ולשיטתם מותרים לאכלם אפילו בתוך הפסח, ולכן א"צ לשרפם ומותר להשהותם בשביל לאכלם לאחר הפסח (ש"ת קנ"ב ח"ד סי' כח).

כו. צריכים לבדוק המצות קודם הפסח לראות אם יש בהם כפולה או נפוחה ולהסיר אותם קודם הפסח, כדי שלא יבוא לאכלם בפסח וכדי שלא יצטרך לשרפם באמצע החג (לחם הפנים), אף שלדינא במצות דקות שלנו אין צריכים לשרפם, מ"מ יש לבדוק המצות קודם הפסח משום החשש שמא יבוא לאכלו.

פני היצירה

רמב"ם המבואר: להנגיש את 'היד החזקה' אל שולחן הלימוד

ומעמיק בביאור יסודות ההלכה והשיטות השונות.

האתגר. מלאכת הביאור על הרמב"ם הייתה מאתגרת מאין כמוה בשל "לשון הזהב" של המחבר. האתגר היה למצוא שפה שאינה מכבידה על הלמדנים המעמיקים, ומאידיך אינה קצרה מדי עבור צעירי הצאן והבאים מקרוב אל עולם התורה. העורכים נדרשו לדקדק בכל קוצו של יו"ד כדי שלא לשנות חלילה את כוונת הרמב"ם.

העורך. כאחד מהעורכים הראשיים אשר הופקדו על המלאכה הכבירה, ניצב הגאון הרב יוסף קוקיס שליט"א, המשתף בנימה אישית ומרגשת במסע הרוחני שעבר. עבור הרב קוקיס, בוגר ישיבת 'חברון' שספג את עמקות הלימוד הליטאי, העבודה על הרמב"ם לא הייתה עוד פרויקט עריכה, אלא חרדת קודש של ממש. "כידוע, הרמב"ם דקדק בכל אות, ותילי תילים של ספרים נאמרו על כל קוצו של י'. היה בנו חשש גדול שמא בהכנסת הביאור נשנה בטעות את כוונתו ונתעה את הלומד", הוא מגלה בכנות. תחושת האחריות הייתה כה כבדה, עד שהרב מספר כי לא פעם הרגיש צורך לעלות ולהשתטח על קברו של הרמב"ם בטבריה: "הלכתי לשם לשפוך שיח, להתפלל להצלחה ולבקש מחילה אם חלילה שינינו משהו מדרכו הטהורה". כיום, כשהוא מביא עמו את ניסיונו הרב כדיין וכעורך ותיק בעוז והדר, הוא חש סיפוק עצום לראות כיצד המיזוג בין ה"חקירה" הישיבתית לבהירות ההלכתית הופך את הרמב"ם למקור של מתיקות וחשק עבור כל יהודי.

הבית. מאחורי היצירה המונומנטלית עומדת ממלכת התורה 'עוז והדר' בשיתוף עם מכון 'אור לישרים', בראשות ריש מתיבתא הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א. המהדורה מהווה מפתח יקר ערך המוגש בקנקן חדש כליל תפארת ביפו, המאפשר לכל שכבות הציבור לרדת לעומקם של דברים ללא צורך ללקוט שושנים במקומות רחוקים, בבחינת "כל הדבר הקשה יביאו אליו".

דורשות רקע מקדים מסוגיות הגמרא וישוב של קשיים המתעוררים בדבריו; הביאור משלים את הפערים הללו ומבאר את ההיגיון העומד מאחורי פסיקת ההלכה. במסגרת זו, ניתן דגש מיוחד ליישוב מקומות בהם נראה לכאורה כי הרמב"ם פוסק נגד הגמרא, תוך זיקוק קושיותיהם של ה'נושאי כלים' - המגיד משנה, הכסף משנה, הלחם משנה והרדב"ז - והגשת תמצית דבריהם בשפה קלה, ברורה ושווה לכל נפש.

המקורות. נדבך יסודי נוסף ביצירה זו הוא מדור בירור המקורות. כאן נפרסים בבהירות המקורות המדויקים עליהם נשען הרמב"ם בפסיקתו - החל מתלמוד בבלי וירושלמי, וכלה בתוספתא ומדרשי ההלכה, מה שמעניק ללומד תמונה שלמה של שורשי ההלכה.

הדיוק. מלאכת העריכה כללה חרדת קודש של ממש בהגהת הנוסח. המערכת עשתה שימוש בכתבי יד ודפוסים ישנים כדי להגיע לנוסח המדויק ביותר, מתוך הבנה ששינוי גרסה קטן יכול לשנות הלכה שלמה. עיצוב הדף החכם מאפשר ללומד לשמור על קשר עין רציף עם לשון המחבר מול הביאור המתרחב, תוך שימוש בכותרות משנה ופסקאות קצרות המונעים תחושת עומס ומזמינים את הלומד להיכנס אל הקודש.

ההמחשה. היכן שההלכה דורשת המחשה חזותית, כגון בהלכות קידוש החודש, כלי המקדש או הלכות כלאיים, שולבו איורים ותרשימים גרפיים מדויקים. עזרים אלו מפשטים סוגיות סבוכות שנחשבו בעבר כ"ספר חתום", והופכים אותן למובנות מאליהן לכל מעיין.

האוצר. "מדור הביאורים" מרכז את פניני האחרונים שהאירו את פסקי הרמב"ם באור למדני חדש. במדור משובצים חידושיהם של ה'אור שמח', ה'צפנת פענח' וחידושי מרן הגרי"ז מבריסק, לצד יישוב סתירות בין מקומות שונים ברמב"ם בקיצור נמרץ ובבהירות מזוקקת. זאת ועוד, המדור מרחיב

בשורה היסטורית בעולם ההלכה: פרויקט הענק 'רמב"ם המבואר' - מהדורת מתיבתא מבית ממלכת התורה 'עוז והדר' ו'אור לישרים', משנה סדרי עולם. לראשונה, חיבורו המונומנטלי של הנשר הגדול מוגש בכלי מפואר המשלב ביאור רוט, בירור מקורות והרחבות עומק בבהירות חסרת תקדים ובדיוק חסר פשרות.

החזון. הפרויקט האדיר נולד מתוך שאיפה לכנס ולרכז את כל העומק והבהירות סביב 'היד החזקה', ולהפוך את חיבורו היסודי של הרמב"ם לספר השווה לכל נפש, ובעיקר להביא בפני הלומד העמקן את הפירוש הנצרך להבנת הדברים. החזון שניצב לנגד עיני המערכת הוא להנגיש את דברי הרמב"ם, המהווים את יסוד הפסיקה, אל שולחנו של כל לומד כשהם מוסברים ומוארים בלשון קלה וברורה, המנגישה את המבנה ההלכתי הסדור לדורנו.

הביאור. גולת הכותרת היא "הביאור המשולב", הנשזר באומנות בתוך דברי הרמב"ם. ביאור זה מפרק את המשפטים המורכבים ויוצר רצף קריאה קולח, לצד הערות מחכימות השופכות אור על קשיים ועומקים בלשונו הטהורה. 'הביאור המשולב' מאפשר ללומד להבין את עומק ההלכה במינימום מאמץ ובמקסימום בהירות. למרות שהרמב"ם כתב בלשון צחה, סוגיות רבות

מרגליות יקרות ואבני הושן
פנינים ונפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון מאוצרות תורת החסידות
משוכצות זהב ומסודרות על

ספיר ויהלום

תפילה

מניינא

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66